

ศาสตร์พระราช

สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วารสารดำรงราชานุกาฬ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 54 ประจำเดือนตุลาคม 2559-มีนาคม 2560 ISSN 1513-6884

ศาสตราจารย์พระราช
สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วารสารดำรงราชานุภาพ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 54 ประจำเดือนตุลาคม 2559-มีนาคม 2560 ISSN 1513-6884

วารสารตำราฐานภาพ

คณะผู้จัดทำวารสารตำราฐานภาพ

เจ้าของ สถาบันตำราฐานภาพ

คณะที่ปรึกษา

นายกฤษฎา บุญราช	ปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายณัฐพงศ์ ศิริชนะ	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายชยพล ธิติศักดิ์	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายประยูร รัตนเสนีย์	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

บรรณาธิการบริหาร

นายบัญชา เขาวรินทร์	ผู้อำนวยการสถาบันตำราฐานภาพ
---------------------	-----------------------------

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวดาราร รัชชาชาติ	ผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนาและบริหารจัดการความรู้
-----------------------	--

กองบรรณาธิการ

นางวันเพ็ญ ทรงวิวัฒน์	นางสาววรดา สงอักษร
นางสาวอลิษา โสติธินโชติ	นางกาญจนา แจ่มมินทร์
นางสาวบุษบา ลาภวิไล	นางสาววิบูลพรรณ เปาอินทร์
นายบัญชา ดวงดีแก้ว	นางทิพย์วัลย์ อุดมทรัพย์
นางสาวศรีเพ็ญ งามขำ	นางสาวภัทรกร ป้อมมะลัง

ผู้ออกแบบปก

ร้านล้านกะตังค์ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
โทร. 08 7136 3905

สถานที่ติดต่อ

สถาบันตำราฐานภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์/โทรสาร 0 2221 5958 <http://www.stabundamrong.go.th>
e-mail: stabundamrong@gmail.com

บทบรรณาธิการ

ศาสตร์พระราชา...ศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดระยะเวลานับแต่ปี 2489 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติจนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 70 ปีแล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม สมดังพระปฐมบรมราชโองการโดยแท้ จนนานาอารยประเทศเทิดทูนและประจักษ์ในพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ แม้ว่าพระองค์จะเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 แล้วก็ตาม แต่องค์ความรู้ที่ทรงใช้ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่ราษฎร จากพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่ทรงปฏิบัติเป็นหลักการทรงงานที่พระองค์ทรงยึดมั่นเป็นแนวทางในการประกอบพระราชกรณียกิจให้สำเร็จตามพระราชประสงค์ ยังเป็นแบบอย่างให้ประชาชนคนไทยได้ศึกษาเรียนรู้และน้อมนำเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

วารสารดำรงราชานุภาพฉบับนี้ ได้รวบรวมพระราชกรณียกิจ การทรงงานต่างๆ จากผู้ที่เคยสนองงานให้แก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช อันเป็นต้นแบบให้แก่คนมหาดไทยได้น้อมนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ การประพาสและการปฏิบัติตน ตลอดจนการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สมดุล และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม ดังต่อไปนี้

หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล : พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นที่ชื่นชมแก่ชาวต่างชาติ และเป็นที่รักแก่ประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ ซึ่งคนไทยทุกคนควรรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ด้วยการหมั่นเพียรบำเพ็ญคุณงามความดี เพื่อถวายความจงรักภักดีแด่พระองค์ท่าน

ดร.ปราโมทย์ ไหม้กลัด : หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงเป็นนักพัฒนา และทรงงานอย่างหนักมาโดยตลอด ซึ่งได้ประจักษ์ต่อคนไทยและนานาประเทศ ที่สำคัญเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนได้น้อมนำไปปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

นายมนุญญ์ วัฒนโกเมร : การถวายงานโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรจากการที่ได้รับอิทธิพลของแม่น้ำ 3 สาย ที่ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรได้รับความเสียหาย

รศ.ดร. สันหทัย กลิ่นพิกุล : สายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงค้นพบมากกว่า 30 ปี ว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชน้ำมันที่ให้ปริมาณน้ำมันสูงกว่าพืชน้ำมันชนิดใดๆ ในโลก ที่ผลิตเป็นพลังงานทดแทนสามารถใช้ในอนาคตได้

นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ : พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์หนังสือพระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ อันเป็นประโยชน์ และทรงคุณค่ายิ่ง ที่ก่อให้เกิดการสะสมองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

อ.วิวัฒน์ ศัลยกำธร (อ.ยักษ์) : เข้าใจ เข้าถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ยึดหลักสำคัญของ “ความพอเพียง” อันเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ : น้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นองค์ต้นแบบ เพื่อเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักและวิธีการทรงงานที่ทรงยึดมั่นปฏิบัติตลอดมาจนนำไปสู่ความสำเร็จ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความอันเป็นประโยชน์เผยแพร่สู่สาธารณะ และหากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดทำวารสาร กรุณาแจ้งได้ที่สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย E-mail: stabundamrong@gmail.com จะเป็นพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ บทความทั้งหมดในวารสารฉบับนี้ได้จัดเก็บรวบรวมไว้ในระบบคลังความรู้ของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย www.stabundamrong.go.th เพื่อเป็นประโยชน์ในการสืบค้นต่อไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
• รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล	6
• หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในความทรงจำ ดร.ปราโมทย์ ไม่กล้าด	18
• การถวายงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มนุชญ์ วัฒนโกเมร	40
• พลังงานทดแทน...พลังงานแห่งสายพระเนตร รศ.ดร.สันหทัย กลิ่นพิกุล	62
• พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กับการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของไทย ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์	79
• เข้าใจ เข้าถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” วิวัฒน์ ศัลยกำธร (อ.ยักษ์)	87
• ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ	92

รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

รวม 3 เรื่อง สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในมุมมองของชาวต่างประเทศ

* หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการพิทักษ์รักษาพิพิธภัณฑวังวรดิศ

และหอสมุดตำราฐานภาพ

แม้ชาวต่างประเทศก็รู้ซึ่งว่า “ในหลวงทรงเป็นดวงใจของคนไทยทั้งชาติ”

ในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ณ ต่างประเทศ คงไม่มีครั้งใดเลยที่ข้าราชการผู้นั้นจะไม่มีความรู้สึกคิดถึงบ้านเมืองไทย หากแต่จะนั่งนับวันทุกวันๆ ว่า นี่เหลือเวลาอีกกี่วันแล้วที่ภารกิจหน้าที่หรือหลักสูตรการศึกษ้อบรมในต่างประเทศคราวนั้นๆ จะสิ้นสุดลง

ความคิดถึงบ้านในยามที่ต้องจากไปอยู่ในต่างแดน สามารถแก้ไขได้ด้วยความรู้สึกอันใหญ่หลวงเพียงประการเดียว นั่นคือ ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนได้เกิดมาเป็นคนไทยและมีองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงเป็นองค์พระประมุขผู้ทรงมีพระคุณอันประเสริฐ และทรงมีน้ำพระราชหฤทัยมากล้นแก่ปวงประชาราษฎร์สุดพรรณนา ความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้น่าจะมีเกิดขึ้นทุกครั้งไปด้วยเหตุอันใดกัน

ศาสตราจารย์ชาวตะวันตกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ชาติไทยถือเป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปวิทยาการมาเป็นเวลาอันยาวนานยิ่งชาติหนึ่งของโลก ชาติไทยจึงมีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพชนได้เพียรสร้างสรรค์ และดำรงรักษาสืบทอดไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้บังเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งสามารถกล่าวได้เลยว่า มรดกอันล้ำค่าของไทยที่วันนี้ ต่างล้วนมีความโดดเด่นเป็นสง่า บ่งบอกได้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ ประเทศที่เก่าแก่ **แต่ที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งมวล คือ สถาบัน**

พระมหากษัตริย์ไทย ผู้ทรงมีพระเดชพระคุณล้นเหลือ แก่ชาติแผ่นดินนี้ ที่เปรียบเป็นมรดกแห่งเกียรติยศและความภาคภูมิใจ (Heritage of Pride and Dignity) ที่คนไทยจักต้องมีความสำนึกอยู่ตลอดกาลเวลาให้จงได้”

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ได้ประทานเล่าถึงคำสอนของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า “พระมหากษัตริย์คุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น แม้เราคนไทยทุกคนทำความดีโดยพร้อมกันทั้งหมดทั่วหน้า ก็ไม่สามารถทดแทนพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ท่านได้ และให้ดูชาวต่างประเทศซิ เขายังมีความเข้าใจอันลึกซึ้งว่า คนไทยมีในหลวงที่สุดแสนประเสริฐเช่นนี้ ฉะนั้นเราคนไทยทุกคนจงมุ่งมั่นเพียรบำเพ็ญคุณงามความดีมอบแก่แผ่นดิน มีความจงรักภักดีอยู่เป็นนิจ แล้วบุคคลผู้ปฏิบัติได้เช่นนั้น จะบังเกิดแต่ความสุขความเจริญพร้อมครอบครัวเป็นแน่แท้”

การที่ได้มีโอกาสไปเข้าหลักสูตรศึกษาอบรมในต่างประเทศ แล้วหันมองกลับมาดูชาติบ้านเมืองของตนเอง ก็มักจะได้ภาพที่ชัดเจนและเป็นธรรมชาติ ซึ่งในหลายกรณีก็มีความรู้สึกเสียใจที่เด็กไทยรุ่นใหม่บางคนไม่รู้จักรักหวงแหนชาติของเราในทางที่ถูกที่ควรจะเป็น แต่กลับไปปรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่แม้คนของเขาเองยังไม่ประพฤติปฏิบัติกันเช่นนั้น อาทิ นักการทูตต่างประเทศเคยปรารภว่า “เพลงสรรเสริญพระบารมีของไทยนั้น มีความไพเราะเพราะพริ้งเหลือเกิน คำแปลที่ถอดความหมายมาเป็นภาษาอังกฤษแล้วมีความลึกซึ้ง ที่ฟังแล้วชวนขนลุก และสามารถบ่งบอกได้ถึงความรู้สึกผูกพันของคนไทยที่มีต่อในหลวง มีความภาคภูมิใจแทนพระองค์ท่านจริงๆ...แต่เด็กไทยบางคนคงไม่ทราบกระมังว่า ระหว่างการบรรเลงเพลงอันมีความศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ รวมถึงในต่างประเทศที่เขากระทำกันอยู่ เราจะต้องยืนตรงถวายความเคารพอย่างที่สุด ไม่คุย และไม่เล่น ในบางประเทศเขาแม้เอามือกุมหัวใจแล้วขบรับตามอย่างพร้อมเพรียงกัน จึงช่วยธำรงเกียรติยศ และคุณแห่งความดีนี้ไว้ เพลงอันมีความศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวถึงนี้ คือ ความรักหวงแหนและความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติโดยแท้”

ในอีกโอกาสหนึ่งที่อาจารย์ผู้บรรยายหลักสูตรพิเศษเรื่อง “นโยบายการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา” ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้กล่าวแสดงความชื่นชมองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับผู้เข้ารับการอบรมจากนานาประเทศ โดยกล่าวว่า ประเทศไทยมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ย่อมมีเกียรติและมีสถานะไม่เหมือนชาติอื่นใดในภูมิภาคเดียวกัน กล่าวคือ มีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องนับถือ ด้วยพระองค์ทรงเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประชาชน และทรงมีพระปรีชาญาณรอบด้าน ในทุกทิศทางที่เป็นเลิศ หากมิได้เรียนรู้มา คั่นคว่ำมา ก็จะไม่มีความรู้

ความรู้สึกอันมหัศจรรย์ใจเช่นนี้ นำพิศวงที่คนไทยทุกคนต่างล้วนมีความรักผูกพันกับพระองค์ท่านอย่างแนบแน่น ผู้บรรยายได้กล่าวว่า ขอคนไทยจงได้ดำรงรักษาวัฒนธรรมอันสง่างามนี้ไว้ เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์นี้เองที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งสามารถอธิบายถึงความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจนที่สุด จงคิดดูเถิดว่า แม้เราต้องไปอยู่ไกลบ้าน แต่เมื่อมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระองค์ท่านเกิดขึ้นคราวใด ประเทศไทยทั้งประเทศก็แทบจะขยับเคลื่อนไปอยู่ใกล้กับตัวเราในต่างแดนโพ้นทวีปนั้นพร้อมกับความวิริยะอุตสาหะ จักบังเกิดความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้โดยทันทีในทุกครั้งไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ ณ องค์การสหประชาชาติ นครเจนีวา กล่าวว่า “ในหลวงทรงเป็นดวงใจของคนไทยทั้งชาติจริงๆ ขอให้คนไทยถวายความจงรักภักดีแด่พระองค์ท่านให้มาก ด้วยการเป็นคนไทยที่ดีในแบบที่นานาอารยประเทศเคยให้การยกย่องนับถือประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้วในอดีต”

* ปวงชนชาวไทยเราผู้เป็นข้าแผ่นดินสยาม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานเล่ากับหม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ไว้ดังนี้¹

¹ หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ได้ประทานเล่าแก่ผู้เขียน ณ สถานเอกอัครราชทูต กรุงเบอร์ลิน สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2517 ในขณะที่ ฯพณฯ หม่อมราชวงศ์สังขดิศ ดิศกุล ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต

อันชื่อว่า “สยาม” นั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานความหมายกำกับอันเป็นนามทางศาสนา แก่แผ่นดินตามพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์พระปฐมมहाจักรีบรมราชวงศ์ว่า **“ความร่มเย็นเป็นสุขและความเสมอภาคของชนทุกเชื้อชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารบนผืนพระราชอาณาจักร โดยปราศจากการแยกแยะหรือต่อต้านกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่เป็นอื่น เพราะสยามประเทศมีพ่อของแผ่นดินเดียวกัน คือ ในหลวง** ด้วยพระองค์ทรงกอปรด้วยทศพิธราชธรรม 10 ประการ กล่าวคือ ทรงมีศีลธรรม คุณธรรม ความสามารถ อาจหาญ รอบรู้ เป็นหลักใหญ่ และไม่เคยทรงรังเกียจเด็ดฉันทชนชาติหรือกลุ่มเผ่าพันธุ์อื่นใดที่ต่างเข้ามาพึ่งร่มโพธิ์ทองบนผืนแผ่นดินนี้ในทุกยุคทุกสมัย ซึ่งล้วนเป็นชาวสยามผู้ดำรง ความเสมอภาคระหว่างชนชาติและความภาคภูมิใจในชาติ

แม้ชาวต่างประเทศก็ได้กล่าวขานกันมาเป็นเวลาช้านานจนกลับกลายเป็นถ้อยคำอนุรักษเกี่ยวกับสยามว่า The Most Splendid Kingdom and People of Siam **ขอให้ประชาชนใคร่มีความภาคภูมิใจในพระเกียรติคุณของในหลวง โดยดำรงสติมั่นให้มีความวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญคุณงามความดีถวาย**

พระมหากษัตริย์ราชในพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้พระราชทานพรอันประเสริฐว่า ขอสยามจงได้ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ขอประชาชนชาวสยามจงได้มีแต่ความสุขสบายเป็นนิรันดร์ และเราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว เห็นได้ว่า

นายกรัฐมนตรีของไทยในสมัยหนึ่ง และสมาชิกคณะผู้ก่อการบางคนได้กระทำการดัดแปลงตามแบบฉบับเผด็จการนาซีในเยอรมันให้เปลี่ยนชื่อจาก “สยาม” เป็น

“ไทย” ในปี พ.ศ. 2482 ตลอดจนให้เขียนประวัติศาสตร์ขึ้นใหม่เพื่อสอดคล้องกับอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างรุนแรง โดยกล่าวโจมตีคนจีนในเมืองไทยอย่างรุนแรง

ผู้รู้หลายฝ่ายจากทั้งในและนอกประเทศคงไม่ให้การยอมรับชื่อของประเทศไทยในระยะเริ่มแรกด้วยความเคยชินกับชื่อสยามอันมีที่มาแห่งความหมาย จึงกลับนิยมที่จะขนานนามดังเดิมนั้น ซึ่งถือเป็นมิ่งมงคลนามพระราชทานอันไพเราะลึกซึ้งและรักษาสืบทอดกันมาหลายชั่วคน กับอีกการใส่คำว่า “land” หรือ “lande” ต่อท้ายคำว่า “Thai” ก็ยิ่งจะทำให้คล้ายกับชื่อกลุ่มประเทศใหม่ซึ่งเป็นอดีตอาณานิคมของอังกฤษ เช่น Somaliland, Ireland, New Zealand, Zululand เป็นต้น

รัฐบาลได้นำประเทศชาติและประชาชนเผชิญต่อสรรพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นระลอกๆ อย่างแทบไม่น่าเชื่อได้แก่ กองกำลังทหารญี่ปุ่นเข้ารุกรานไทย กรณีพิพาทในอินโดจีน ไทยประกาศสงครามกับสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาโดยตัดสินใจเข้าเป็นพันธมิตรกับฝ่ายอักษะผู้พ่ายแพ้สงคราม พระนครถูกทิ้งระเบิด แต่ด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ ได้เกิดขบวนการเสรีไทยขึ้นรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติไว้ได้ เกิดปัญหาปรับปรุงหนังสือไทยและรัฐนิยม อุทกภัยครั้งใหญ่ ปัญหากัญชาฝิ่นแพร่ระบาด กรณีสวรรคต โดยแหล่งข่าวต่างประเทศแหล่งหนึ่งได้วิเคราะห์เพิ่มเติมไว้ว่า² เจ้าหน้าที่ราชสำนักจำนวนหนึ่งมุ่งร้ายต่อสถาบันและหวังให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐบาล กองทัพ และพระราชวงศ์ เพื่อรักษาคุณอำนาจเก่าของตนะ

² “ไทย” สารคดีประวัติศาสตร์ กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์ ,2539 ข้อมูลทางบรรณานุกรม หอสมุดแห่งชาติ ISBN 974-6780-77-7 หน้า 250 - 251, 253 - 255 (ชมรมพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ วังวรดิศ พิมพ์เผยแพร่)

ผู้ก่อการไว้แล้วกล่าวชัดทอด ๆ ผนว นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี อย่างปราศจากเหตุผล ตลอดจนได้เกิด เหตุการณ์ปฏิวัติรัฐประหารอีกหลายครั้งหลายคราว นับไม่ถ้วน กระนั้นก็ดี ชื่อของประเทศยังถูกปรับเปลี่ยน ไปมาตามอำเภอใจของผู้นำทางการเมืองโดยปราศจากการคำนึงถึงบรรพชนของชาติแม้แต่น้อย กล่าวคือ เปลี่ยนเป็น *สยาม* อีก (เฉพาะภาษาต่างประเทศ) ใน เดือนกันยายน พ.ศ. 2488 เพื่อเอาใจฝ่ายสัมพันธมิตร และเลี่ยงการเป็นชื่อเดียวกันกับเมื่อไทยเข้าสู่สงคราม แต่แล้วก็ได้เปลี่ยนกลับไปเป็น *ไทย* อีกครั้งในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2492 ฤกษ์ชัยขึ้นต้นการประกาศเปลี่ยน ชื่อประเทศทั้งประเทศก็ปรากฏเป็นเช่นนี้ และได้ปล่อย เลยตามเลยมานานเป็นเวลายาวนานถึงกว่า 60 ปีแล้ว

ขอพวงชนชาวไทย เราผู้เป็นข้าแผ่นดินสยาม ใครได้ร่วมกันตั้งสัตยาธิษฐาน *แม้หากเพียงในมโนสำนึก* กลับคืนชื่อ “*สยาม*” ได้ดำรงความรุ่งเรืองไปพลูญ น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมบูชาพระมหากษัตริย์คุณ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงเป็นดวงใจ ของพสกนิกรทั้งชาติ

* โรงพยาบาลในความทรงจำไทยทั้งชาติ

คนไทยหลายคนเมื่อได้มีโอกาสเดินทางไปยัง เมืองเคมบริดจ์ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา จะถือเป็นความโชคดีในชีวิต เช่นเดียวกับข้าพเจ้าที่ได้ไป เยี่ยมชมโรงพยาบาลเมาท์ออบอร์น (Mount Auburn Hospital)* เลขที่ 330 บนถนนเมาท์ออบอร์น ไม่ไกลเลยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โรงพยาบาลซึ่งเป็น สถานที่พระราชสมภพขององค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อ 89 ปีก่อน

ปรากฏการณ์มหัศจรรย์เมื่อเดินเข้าไปถึง ณ บริเวณลอบบี้ของโรงพยาบาลซึ่งไม่ใหญ่โตมากนัก หากแต่สงบเงียบ เรียบง่าย และมีความขลังอยู่ในตัว สมแล้วกับที่เป็น สถานที่พระราชสมภพของ

องค์พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในเวลาต่อมา สุภาพสตรี สูงอายุทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์จะทักทายแขกหรือ ด้วยอัธยาศัยไมตรีน่าชื่นชม “ไม่ต้องบอกฉันก็ได้นะ ถ้าคุณมาจากประเทศไทย ฉันทราบแล้ว และจะได้นำคุณ ไปชม ณ บริเวณห้องชั้นบน ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินของท่าน พระราชสมภพ” สุภาพสตรีคนเดียวกันั้นกล่าวต่อไปว่า “คนไทยรักในหลวงจริงๆ พระองค์ท่านนับเป็นบุคคลพิเศษ ของเราชาวอเมริกัน เพราะท่านเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์เดียวในโลกที่ประสูติในประเทศของเรา คนไทย คนแล้วคนเล่าผ่านมายเยี่ยมโรงพยาบาลแห่งนี้ ซึ่งเรา ต่างมีความภาคภูมิใจ และก็ยังมีความรำลึกถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีของพระองค์ท่านอยู่ トラบจนทุกวันนี้ พยาบาลรุ่นเก่าๆ เล่าให้ฉันฟังว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเป็น Mother by heart and soul.”

ขึ้นไปชั้นบน เดินออกจากลิฟท์ไปสักนิด จะปรากฏ พระบรมฉายาลักษณ์ที่แสงงดงามอัญเชิญประดิษฐาน อยู่ใกล้กับห้องพระราชสมภพเดิม (ห้องคลอด) ได้รับการอธิบายว่า โรงพยาบาลเปิดบริการแก่ชุมชนในเมือง เคมบริดจ์และบอสตันครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1871 พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชสมภพเมื่อ 5 ธันวาคม ค.ศ. 1927 ซึ่งภายหลังจากนั้นอาคารในโรงพยาบาลได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็โดยยึดถือ กรอบดำเนินการเดิม คือเป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก หากเพียงพร้อมด้วยคุณภาพการให้บริการ หม่อมผู้ นั้น เล่าว่า “ได้ยินเล่าสู่กันมามากมาย ว่าในหลวงของท่าน พระราชสมภพเมื่อสมเด็จพระบรมราชชนกทรงศึกษา ณ โรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และ สมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงศึกษา ณ วิทยาลัยซิมมอนส์ ในเขตท้องที่ของเรานี้พวกเราอเมริกันชนมีความ ภาคภูมิใจมากในพระเกียรติคุณและพระปรีชาสามารถ เป็นเอนกอนันต์แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

MOUNT AUBURN HOSPITAL

โรงพยาบาลเมาท์ออบอร์น

เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา

ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยอันดับ 1 ของโลก

และเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา

โรงพยาบาลแห่งนี้ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำชาร์ลส์ (Charles River)

ข้าพเจ้ามีความรู้สึกขอบคุณและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระองค์ท่านสุตพรพรรณาตลอดเวลาที่เดินอยู่ในโรงพยาบาลเมทอเบอร์น์ มีความซาบซึ้งว่าทุกสิ่งทุกอย่างของความเป็นชาติไทยเราในปัจจุบันได้เริ่มต้นขึ้นจากที่นี่ นอกจากนั้นก็ยังได้มีโอกาสเข้าเยี่ยมชมสถาบันวิจัยทางการแพทย์ที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในบริเวณโรงพยาบาล การชุมชนสัมพันธ์ และการใช้โรงพยาบาลเป็นสถานศึกษาในวันเสาร์-อาทิตย์ หรือการเป็นครูแก่ประชาชนในชุมชนนั้น อันนับเป็นโรงพยาบาลที่มีลักษณะการดำเนินงานแบบครบวงจรที่ทันสมัยยิ่งอีกแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก สหรัฐฯ

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470 เวลา 08.45 นาฬิกา
ดร.ดับเบิลยู สจิวต์ วิทท์มอร์ (Dr. W. Stewart Whittemore)
และคณะแพทย์ได้ปฏิบัติภารกิจทางการแพทย์ที่สำคัญยิ่งครั้งหนึ่งของโลก นั่นคือ ถวายการประสูติแด่หม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา หม่อมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ซึ่งทรงประทับศึกษาวิชาการแพทย์ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด อันไม่ห่างจากโรงพยาบาลนัก

ภาพเสด็จเยือนนครบอสตันและโรงพยาบาลเม้าท์ ออเบอร์น เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2503 และทรงพบกับ ดร. ดับเบิลยู สจ๊วต วิทท์มอร์ รวมทั้งคณะพยาบาลที่ถวายพระประสูติกาลด้วยทรงพระราชทานของที่ระลึกแก่ ดร.วิทท์มอร์ มีข้อความด้วยว่า

To my first friend, Doctor Whitmore,
with Affectionate regard.

แต่มีตรคนแรกของฉัน ดร.วิทท์มอร์ ด้วยความระลึกถึงและรักใคร่

คณะพยาบาลโรงพยาบาลเม้าท์ ออเบอร์น 4 ท่าน
ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงตลอดเวลาที่ทรงประทับอยู่ในโรงพยาบาล
ปรากฏนามดังนี้

1. มิสซิส เลสลีย์ เลห์ตัน
2. มิสซิส เจนนิเวฟ เวลตัน
3. มิสซิส มาร์กาเลต เพย์
4. มิสซิส รูธ อาร์ริงตัน

“โรงพยาบาลแห่งนี้ก่อตั้งมานานแล้ว และจะดำรงอยู่ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ดังนั้นในหลวงของท่านจะต้องทรงมีพระชนมายุอีกยืนยาวนานเพื่อทรงอภิบาลแผ่นดินไทยยังความภาคภูมิใจและหวงแหนรักษาของประเทศไทยและอเมริกันชนทั้งมวลสืบไปอย่างไม่มีวันจบสิ้นของทรงพระเจริญ” เป็นคำกล่าวสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้ยินจากสุภาพสตรีอเมริกันผู้เปี่ยมด้วยอัธยาศัยไมตรีผู้นั้นก่อนอำลาจากกัน

King Bhumibol Square

จัตุรัสภูมิพล ในเมืองบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ที่รำลึกถึง
สถานที่ทรงมีพระประสูติกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในความทรงจำ

* ดร.ปราโมทย์ ไม้กลัด

“ตลอดชีวิตการทำงานรับราชการของผม ได้ซึมซับรับทราบ ได้เห็นภาพการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาตลอดอย่างใกล้ชิด”

ในขณะที่พระองค์ท่านทรงมีพระสุขภาพพลานามัย แข็งแรง พระชนมพรรษาไม่สูง พระองค์เสด็จพระราชดำเนิน ทรงงานทุกหนทุกแห่งทั่วแผ่นดิน จะใกล้ จะไกล ลำบากแค่ไหน ถนนหนทางเข้าไปไม่ถึง ภูเขาสูงชัน ป่ารกทึบ น้ำท่วมขัง แม้แต่ การทรงงานท่ามกลางฝน ดึกดื่นค่อนคืน

พระองค์เสด็จฯ ไปด้วยพระเมตตา ไม่เคยย่อท้อและ แสดงให้เห็นเลยว่าพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อย ทรงให้ความสำคัญ กับราษฎรโดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ ของประเทศ ให้น้ำกินน้ำใช้ รวมถึงพระราชทานโครงการ พระราชดำริต่างๆ ช่วยเหลืออย่างทั่วถึงเพื่อสร้างรายได้ให้พอกิน ตามสมควรแก่สภาพ

เป็นภาพที่ไม่น่าเชื่อเลยว่า พระมหากษัตริย์ ของประเทศไทย ทรงงานหนักมากกว่าคนธรรมดาทั่วไปเสียอีก

ในโอกาสนี้ผมอยากถ่ายทอดหลักการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในความทรงจำของผม ซึ่งผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ตลอดชีวิตที่ถวายงานที่ผมได้ถ่ายทอด ลงในบทความนี้

ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นความทรงจำที่ยังชัดเจนอยู่ในใจ ตลอดมา จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และทำให้สำนึกใน พระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านทรงมีต่อปวงชนชาวไทย

เสด็จพระราชดำเนินในท้องถื่นกันดารทางไกลความเจริญทุกที่ ไม่ทรงรังเกียจที่จะประทับลงกับพื้นดิน ด้วยความที่พระราชหฤทัยจดจ่ออยู่แต่กับงาน คือ ทรงหาข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้กับราษฎรในเรื่องน้ำ

หลักการทรงงาน...แบบอย่างสร้างแรงบันดาลใจ

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นั้น มีหลากหลายรูปแบบ หลากหลายบริบทที่จะเล่าให้ฟัง ซึ่งเป็นความทรงจำที่ได้สัมผัสด้วยตัวเอง ตลอดการทำงานถวายพระองค์ สามารถน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง ต่อองค์กร และประเทศชาติได้

โดยการทรงงานจะเน้นงานด้านการพัฒนาเป็นสำคัญ พัฒนาพื้นที่ พัฒนาคณะ

ทรงเน้นสถานที่ในชนบท ที่ส่วนใหญ่หน่วยงานราชการเข้าไปไม่ถึง ให้ราษฎรสามารถทำกิน หล่อเลี้ยง อิ่มชู ดูแล พึ่งพาตัวเองได้

อย่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เป็นหลักที่ร่วมสมัย ไม่ตกยุค ซึ่งผมจะไม่ขอกล่าวอะไรมากนัก

เพราะเป็นที่รับรู้กันดีอยู่แล้ว จากการเผยแพร่กันอย่างกว้างขวาง มีการนำไปบูรณาการใช้ได้ผลสำเร็จอย่างมากมาย

แม้แต่องค์การสหประชาชาติ ได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไปใช้ในการพัฒนาทุกภูมิภาคทั่วโลก

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาประเทศไทยที่พระองค์ทรงทำมาตลอดอย่างยาวนาน ได้ประจักษ์ต่อคนไทยและสายตานานาชาติ โดยหลักการทรงงานที่สำคัญได้แก่

1. นักพัฒนาต้องทำงานแบบปิดทองหลังพระ

ในบริบทนี้ เมื่อปีพุทธศักราช 2532 เดือนมีนาคม พระองค์มีรับสั่งให้ผมและคุณเล็ก จินดาสงวน ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นรองอธิบดีกรมชลประทาน เข้าเฝ้าฯ ที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เพื่อมอบหมายงานให้ทำถวาย

ระหว่างที่เข้าเฝ้าฯ ทรงถือกระป๋องมา 1 ใบ เมื่อประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว รับสั่งว่า “**ก่อนที่จะพูดเรื่องงาน เอาพระไปคนละองค์ พระหมดแล้ว นี่เหลืออยู่ 2 องค์ในกระเป๋าสวมโซไนท์**”

ในกระป๋องลูกอมแบนๆ ทรงเปิดออกมา ปรากฏว่าในนั้นมีพระอยู่ 2 องค์ เป็นพระสมเด็จพระจิตรลดาสี่พระองค์ ซึ่งผมและคุณเล็กต่างปลาบปลื้มใจเป็นอย่างมากที่ทรงพระเมตตาในครั้งนั้น

การพระราชทานพระในวันนั้นถือเป็นหนึ่งในกุศโลบายที่จะทรงสอนพวกเราเอง หลังจากที่ผมกำลังเป็นปลื้มกับพระสมเด็จพระจิตรลดาสี่องค์ ได้มีรับสั่งหลักคิดให้ฟังว่า “**ก่อนจะนำพระไปเสียมทองให้นำทองคำเปลวมาปิดที่หลังพระเสียก่อน**” พร้อมอธิบายว่า “**เราเป็นข้าราชการเป็นนักพัฒนา ต้องทำงานแบบปิดทองหลังพระ**”

สิ่งที่พระองค์ทรงทำเป็นแบบอย่างก็คือ การเป็นนักพัฒนา พระองค์จะทรงเสาะแสวงหาพื้นที่ สถานที่ใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์

ทรงซักถามข้อมูลจากราษฎรอย่างใกล้ชิด เพื่อประกอบพระราชดำริในการพิจารณาสร้างโครงการ “อ่างเก็บน้ำ” ให้เหมาะสม

ตามภาพ...เป็นการทรงงานเพื่อหาที่สร้างอ่างเก็บน้ำ
ห้วยเคลิ้ม บริเวณเชิงเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร

จากนั้นพระราชทานความช่วยเหลือ ทำสิ่งที่
ราชการหรือคนอื่นๆ เขาไม่ทำหรือเข้าไปไม่ถึง เมื่อทำไป
แล้วก็ได้หวังผลตอบแทนใดๆ หวังแค่เพียงว่าชาวบ้าน
อยู่ดี กินดีขึ้น ตามสมควรแก่อัตภาพ

พระองค์มีพระราชดำรัสไว้ว่า “การเป็น
ข้าราชการต้องทำหน้าที่ เพื่อหน้าที่ มิใช่ทำเพื่อหวัง
ประโยชน์ รางวัลที่อยู่เหนือขอบเขต การทำหน้าที่
ที่ได้รับผลประโยชน์โดยสมบูรณ์ของงาน ก็เป็นรางวัล
สูงสุดอยู่แล้ว”

“เราก็อำราชการนะ ทำอย่างหนักและอย่างมาก
เราก็อำราชการคนหนึ่ง”

พระราชดำรัสนี้ทำให้เราได้ ประจักษ์ว่า
ในประเทศไทยมีข้าราชการพระองค์หนึ่งที่

ทรงงานไม่เคยหยุดเสาร์-อาทิตย์

ไม่มีโอที

ไม่มีเงินเดือน

ไม่มีวันเกษียณ

ไม่มีถนนก็ทรงพระดำเนินไปยังจุดหมาย

2. ขาดทุนคือกำไร

ในบริบทของหลักการทำงานแบบขาดทุนคือกำไรนี้ คือการทำงานต้องคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ได้คุ้มค่าในเรื่องของเงินทองทางด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นหลักที่จะต้องได้กลับคืนมานะ

คุ้มค่า ในความหมายของในหลวง คือ เมื่อใช้งบประมาณทำไปแล้วสามารถที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตจากยากจนให้อยู่ดีมีสุขได้ จากยากจนข้นแค้นยกระดับมาเป็นพอมีพอกิน พึ่งพาตัวเองได้

ในยุคแรกๆ พระองค์มีรับสั่งกับพวกเราชาวชลประทานเสมอว่า “จะทำอะไร ต้องทำขนาดย่อมๆ นะ จะได้เสร็จเร็วๆ ชาวบ้านจะได้ใช้ประโยชน์ โดยเร็ววันทันการณ์” จะทำโครงการโดยอย่าให้หุ้รหามากนัก จะเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งโครงการใหญ่โตมันช้า ต้องศึกษารายละเอียดกันนาน

ถึงแม้จะประหยัดงบประมาณได้บ้าง แต่ความเสียหายระหว่างที่รอมันจะมีมูลค่ามากกว่าเงินที่ประหยัดไป

ขาดทุนคือกำไร ทรงรับสั่งว่า จะทำอะไรบางครั้งต้องตัดสินใจทำโดยเร็ว ถึงแม้จะมีสนนราคาค่างวดแพงหน่อย แต่ประโยชน์จะได้โดยเร็ว สามารถบรรเทาความเดือดร้อน ความเสียหายได้ทันทั่วทั้งที่

ทรงรับฟังข้อคิดเห็นทางวิชาการและการพิจารณาทุกด้านเกี่ยวกับความเหมาะสมจากการกราบบังคมทูลของเจ้าหน้าที่

ทรงนำแผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ไปกับพระองค์ทุกครั้งเพื่อ
ประกอบการพิจารณาวางแผนโครงการ

3. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

ในการทรงงาน จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงศึกษาข้อมูลและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาโดยละเอียด ก่อนที่จะมีพระราชดำริหรือโปรดฯ ให้ดำเนินการใดๆ

เริ่มแรกคือ เข้าใจ : ต้องรู้ถึงเรื่องราวของปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งทำให้เกิดปัญหาอย่างกระจ่าง ในทุกด้านทุกประเด็น วัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์ และความเชื่อของท้องถิ่น สภาพทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ

ขั้นที่สองคือ เข้าถึง : การสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง วิเคราะห์ให้เข้าถึงรายละเอียดในทุกด้านทุกประเด็น เพื่อจะได้รู้ซึ่งถึงชีวิตจิตใจ และความต้องการในการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหาทุกขั้นตอนที่ชุมชนมีความเห็นพ้อง หากดำเนินการแบบเข้าถึงอย่างจริงจัง จะเกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนการพัฒนา สามารถกำหนดรูปแบบและแผนการดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพปัญหา และสังคม

ขั้นสุดท้ายคือ พัฒนา : การดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างทำให้เจริญ หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยมาตรการที่ถูกต้องตามหลักวิชา และจะใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างไร เพื่อให้ผลของการพัฒนาที่ทำนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด ทุกคนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

โดยจะทรงศึกษาด้วยพระองค์เอง ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งศึกษาจากแผนที่ จากอินเทอร์เน็ต ข่าวสารต่างๆ และการเข้าถึงไปยังสถานที่จริง

สอบถามให้แน่ชัดจากชาวบ้าน ซึ่งบางครั้งทรงได้รับรายงานข้อมูลผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง

แต่การที่เสด็จฯ ไปรับรู้ด้วยพระองค์เอง จะเป็นส่วนช่วยยืนยันความถูกต้องก่อนลงมือทำ และทราบความต้องการของราษฎรอย่างแท้จริง

การสอบถามจากชาวบ้าน การไปดูสภาพที่แท้จริง แม้จะยากลำบาก ยุ่งยาก เสียเวลา แต่เราสามารถสนองความต้องการได้ตรงจุด รับสั่งว่า

“เราทำให้ชาวบ้านในสิ่งที่เขาต้องการ ไม่ใช่ยึดเยียดอะไรให้ไปก็ไม่รู้ มันก็เปล่าประโยชน์”

การทรงงานของพระองค์ จะทรงมีหลักคิดอย่างชาญฉลาด ไม่ว่าจะทรงงานใดก็ตาม จะพระราชทานหลักคตินำทางไว้ เพื่อให้งานออกมาได้ตรงพระทัย และเกิดประโยชน์มากที่สุด

4. ทำงานอย่างผู้รู้จริง...รู้รอบ รอบรู้และรอบคอบ

หลักการทรงงานลักษณะนี้ มักได้รับสั่งอ้อมๆ เป็นนัยๆ กับผู้ที่ทำงานถวาย ในฐานะที่พระองค์ท่านสนองพระราชดำริมานานพอสมควร ได้เห็นพระองค์ท่านทรงเน้นย้ำด้วยความห่วงใย

“ทำงานอย่างผู้รู้จริง...รู้รอบ รอบรู้ และรอบคอบ”

ในความหมายว่า จะทำการใดต้องมีความแม่นยำในหลักวิชา มีองค์ความรู้ และมีความรอบรู้ ไม่ใช่รู้บ้างไม่รู้บ้าง อย่างนี้ทำงานกับพระองค์ท่านไม่ได้

อย่างเรื่องราวเกี่ยวกับน้ำ ทำอะไรต้องให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ สภาพภูมิสังคม ให้ครบถ้วนศาสตร์วิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องต้องรู้เรื่องด้วย แล้วนำมาศึกษาไตร่ตรองให้รอบคอบ

ถ้าไม่ยึดหลักนี้ งานจะออกมาไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงก็จะไม่สมบูรณ์

ก่อนที่จะพระราชทานโครงการต่างๆ ออกไป พระองค์จะสร้างความมั่นใจพระทัยว่าสิ่งที่ทรงคิดนี้ถูกต้อง โดยสำรวจตรวจสอบด้วยพระองค์เอง ไม่ว่าจะเป็นการสอบถามราษฎรในพื้นที่ คนเฒ่าคนแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือไม่ก็ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความแม่นยำในข้อมูล

โครงการพระราชดำริที่พระราชทานออกไป เมื่อทำเสร็จแล้วต้องแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

5. ต้องเรียนรู้ธรรมชาติ...ใช้เป็นครูที่สอนเรา

หลักการทรงงานลักษณะนี้ พระราชทานพระราชดำริไว้ตรงๆ เลยว่า “**ต้องเรียนรู้ธรรมชาติใช้เป็นครูที่จะสอนเรา**”

การแก้ปัญหาภัยธรรมชาติ ส่วนใหญ่เรื่องที่เกิดจากธรรมชาติแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง น้ำฝน น้ำมาก น้ำล้น น้ำเสีย น้ำแล้ง ดินเสื่อมโทรม ดินโคลนถล่ม พายุกระหน่ำ ฯลฯ

ภัยธรรมชาติดังกล่าวเราไม่สามารถไปห้ามไม่ให้เกิดได้ แต่เราสามารถลดความสูญเสีย ลดความเสียหายได้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจภัยในลักษณะต่างๆ เมื่อรู้จักมันก็จะอยู่กับมันได้

ยกตัวอย่างเหตุการณ์เกิดอุทกภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี น้ำท่วมสวนส้มย่านรังสิตสร้างความเสียหายให้กับเกษตรกรนับแสนไร่

ทรงเป็นห่วงอย่างมากและได้มีพระราชดำรัสหาทางแก้ไขกับผู้เกี่ยวข้อง พระองค์มีพระราชดำรัสไว้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2533 มีอยู่ประโยคตอนช่วงท้าย พระองค์ตรัสว่า

“ไม่มีใครต้องการให้ภัยธรรมชาติเกิดขึ้นหรอก แต่เมื่อมันเกิดขึ้นแล้ว จึงต้องเรียนรู้เพื่อใช้เป็นครูสอนเรา”

เขื่อนจะพัง น้ำท่วม น้ำล้นตลิ่ง ต้องเรียนรู้ว่าจะใช้ยุทธศาสตร์อะไรแก้ไข และเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อไหร่

ทรงงานในทุกโอกาสและสถานที่..ในพระอุโบสถวัดที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เสด็จฯ ตามเส้นทางทุรกันดาร..หาน้ำให้คนมสุคีริน จังหวัดนราธิวาส

จะอย่างไร จะอยู่อย่างไรให้สอดคล้องกับภัยนั้นๆ บางสถานการณ์ผู้ได้ รับมือได้ บางสถานการณ์ต้องอพยพ ต้องหลบ ต้องหลีก ต้องเอาตัวรอด

อย่าง สิ่งหุรี อ่างทอง พระนครหรืออยุธยา ชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ต้องเจอกับน้ำท่วม ช้ำซากทุกปี

คนที่อยู่บนที่ดอน อยู่ในที่แห้งแล้ง หรืออยู่ท่ามกลาง ภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นช่วงๆ เป็นประจำทุกปี ต้องเรียนรู้แล้วอยู่กับธรรมชาติให้ได้ เมื่อเจอกับสถานการณ์ นั้นๆ ควรทำมาหากินอะไร ควรหลีกเลี่ยงอย่างไร รัฐจะ เข้าไปช่วยเหลืออย่างไร ชีวิตก็จะผ่านวิกฤติไปได้ด้วยดี

6. แก้ปัญหาด้วยธรรมชาติ..ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เรียบง่าย ประหยัด

หลักการทรงงานลักษณะนี้ ทรงแสดงให้เห็น เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนในโครงการพระราชดำริที่จะ กล่าวถึง ล้วนแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่อาศัยธรรมชาติ และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เรียบง่าย ไม่ต้องสิ้นเปลือง

งบประมาณจำนวนมาก ไม่ต้องไฮเทคโนโลยี ว่ากัน อย่างนั้น

ไม่ว่าจะเป็น หญ้าแฝก ผักตบชวา ต้นกก ต้นอ้อ สายลม แสงแดด ระบบนิเวศเป็นตัวช่วย อันนี้ไม่ใช่ เทคโนโลยีที่หุหุหุอะไรเลย แต่เป็นเทคโนโลยีการ แก้ปัญหาด้วยธรรมชาติ

อย่างเรื่องดินเสื่อมโทรม หน้าดินพังทลาย เพราะถูกน้ำฝนกัดเซาะ มีโครงการพระราชดำริเรื่องการ ใช้หญ้าแฝก เกิดจากการศึกษาด้วยพระองค์เองแล้วเป็น ผู้จุดประกายความคิด

เมื่อ พ.ศ. 2534 ทรงนำสำเนาเอกสารเกี่ยวกับ เรื่องราวของหญ้าแฝกมาพระราชทานให้กับผู้สนองงาน ใกล้ชิด มี ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ผมและผู้ใหญ่อีกหลายท่าน พร้อมทั้งทรงอธิบายว่า

“หญ้าแฝกเป็นหญ้ามหัศจรรย์ ไม่ใช่วัชพืช ไม่ใช่ หญ้าคาณะ ทั้งสองชนิดมีความแตกต่างกัน หญ้าคา รากแผ่กว้างไปหมด ขอบแย้งอาหารขึ้นที่ไหนก็จะเป็น แหล่งเสื่อมโทรม

ทรงงานแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่บึงมวกะสัน

แต่หญ้าแฝก รากไขลึกลงแนวดิ่ง ไม่แย่งอาหาร
ต้นคล้ายๆ กัน หญ้าแฝกใบกลมๆ กอसानเป็นกำแพง
ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้ดี รากฟื้นฟู
ปรับสภาพดินให้ร่วนซุยและอมน้ำได้ดี”

แนวพระราชดำรินี้ได้รับการนำไปดำเนินการ
ขยายผลทั่วทุกภาคของประเทศ โดยการนำไปปลูก
ตามไหล่ทางบ้าง ตามพื้นที่เสื่อมโทรมบ้าง ดินแข็ง
ปลูกอะไรไม่ขึ้นบ้าง ซึ่งสามารถแก้ปัญหาดังกล่าว
ได้อย่างดีเยี่ยม

ส่วนเรื่องของโครงการพระราชดำริแก้ไขปัญหาน้ำ
เสียด้วยผักตบชวา แก้ปัญหาที่บึงมวกะสัน ผมก็มี
ส่วนขับเคลื่อนแนวพระราชดำริตั้งแต่เริ่มต้น ผักตบชวา

จะช่วยดูดซับสารอินทรีย์ในน้ำ ทำให้น้ำเน่าปรับสภาพ
เป็นน้ำดี

โดยรับสั่งว่า “การแก้ไขปัญหาลักษณะนี้
ไม่เหมาะกับกรุงเทพฯ แต่จะเหมาะกับต่างจังหวัด
เขตเทศบาล ชุมชนต่างๆ สามารถทำแก้ไขปัญหามำบับ
น้ำเสียแบบนี้ได้”

ทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นการแก้ปัญหาด้วยธรรมชาติ
ทั้งสิ้น เรียบง่าย ประหยัด หน่วยงานต่างๆ ชุมชน สามารถ
นำไปประยุกต์ใช้อย่างได้ผล

7. ทรงงานตามหลักวิชาการ ทรงเป็นนักคิด ทรงเก่งคิด

หลักการทรงงานลักษณะนี้ ทรงแสดงให้เห็นชัดเจนมาก ไม่ว่าพระองค์จะพระราชทานพระราชดำริ แนวคิด หรือโครงการอะไรออกไป จะทรงศึกษาด้วยพระองค์เองก่อน ทั้งจากตำรา จากการวิจัย และการสอบถามจากผู้รู้

พระองค์ท่านทรงเป็นนักวางแผน พระวิสัยทัศน์และสายพระเนตรยาวไกล บางสิ่งคนไทยยังไม่เก่ง ยังไม่มีคนรู้เรื่อง ก็ส่งคนไปศึกษาต่างประเทศ ไปนำวิชาความรู้ นำหลักวิชาการสมัยใหม่ รวมถึงประสบการณ์ต่างๆ อย่างเช่น นักเรียนทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ที่พระองค์ท่านทรงทำมาอย่างต่อเนื่อง

ทรงส่งคนให้ไปรู้ไปเห็น ไปนำเอาหลักวิชาการแขนงนั้นๆ มาแก้ปัญหาของราษฎร ทรงมีสายพระเนตรกว้างไกลในทุกเรื่อง

อย่างทรงสนพระราชหฤทัย เรื่องของการสร้างเขื่อน สร้างฝาย พระองค์ก็ได้ส่งคนไปเรียนรู้ ซึ่งผมเองก็โชคดีได้รับโอกาสนั้นได้ไปเรียนไปศึกษามา

เมื่อถึงเวลาจะทรงงานจริง ก็โปรดให้กรมชลประทานทำตำราถวาย โดยผมก็ได้รับมอบหมายให้ทำตำราการสร้างเขื่อนดินขนาดเล็กและฝายมูลเกล้าถวายเพื่อให้พระองค์ได้ศึกษา

ก่อน พ.ศ. 2520 ในหลวงทรงสนพระทัยในการหาแหล่งน้ำให้กับราษฎรเป็นอย่างมาก อุปกรณ์การทำงานเรื่องน้ำที่มีความสำคัญมากที่สุดคือแผนที่ เพราะบ่งบอกให้ข้อมูลครบทุกเรื่องทั้งรายละเอียดหมู่บ้าน ที่ไหนเป็นหุบเขา ตรงไหนกว้าง-ยาว การประเมินด้านปริมาณน้ำที่จะเกิดทั้งปีได้ เพราะสามารถคำนวณหาพื้นที่ลุ่มน้ำหรือพื้นที่รับน้ำฝนได้จากแผนที่

เขื่อนปากชลสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี เขื่อนดินถมบดอัดแน่นขนาดใหญ่ ความจุอ่างเก็บน้ำ 960 ล้านลูกบาศก์เมตร

พระองค์ทรงเรียนรู้วิชาการแผนที่อย่างแตกฉาน และประยุกต์ให้ผสมผสานได้อย่างเหมาะสม เรียกว่า พระองค์ทรงมองแผนที่แล้วสามารถวางโครงการเบื้องต้น ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

อย่างเรื่องของป่าไม้ พระองค์ท่านจัดได้ว่าเป็น นักวิชาการป่าไม้ เป็นนักวิชาการป่าไม้แบบประยุกต์ ยกตัวอย่าง เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ หรือหน่วยงานต่างๆ ยกขบวนช่วยกันไปปลูกป่า พระองค์ท่านไม่ทรงเห็นด้วยนัก แต่ทรงคิดวิธีขึ้นมา โดยวิธีใช้ธรรมชาติปลูกป่าบำรุงรักษา กันเอง พระองค์ตรัสแนวทางว่า **“ต้องกันคนออกจากป่า อย่าให้คนเข้าไปยุ่ง”** จึงเกิดเป็นเทคนิควิชาการใหม่ ใช้ธรรมชาติระบบนิเวศสร้างความสมบูรณ์ของตัวมันเอง

ทรงเป็นนักวิชาการ ที่ทรงรอบรู้ในหลายศาสตร์ สาขาวิชา ไม่ใช่ครูบาอาจารย์ที่เขาสอนกันนะ แต่รู้แบบ ที่สามารถชี้แนะให้ขับเคลื่อนได้ ชี้แนะแนวทางอย่าง รอบด้าน

ทรงเก่งคิด มักับสั่ง ชี้แนะให้คิดหน้าคิดหลังอย่าง รอบคอบ ทรงเป็นนักคิด ด้วยการตั้งสมมติฐาน

หมายความว่า สิ่งอะไรต่างๆ ที่ทอดพระเนตรสังเกตเห็น ก็จะทรงเป็นผู้นำในการคิด ในการจุดประกาย

อย่างโครงการฝนหลวง เมื่อครั้งพระองค์เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสภาพ แห้งแล้ง กันดาร เมื่อมองไปบนท้องฟ้า มีเมฆมาก แต่ฝน กลับไม่ตก ทั้งช่วงยาวนานไม่ตกตามฤดูกาล

ทรงสังเกตเห็นพระเสโท (เห็้อ) ออกมาก แสดง ว่ามีความชื้น จึงทรงศึกษาถึงสภาพน้ำในบรรยากาศ ในรูปแบบของความชื้น หรือไอน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จากตำราทั้งของไทยและต่างประเทศ แล้วทรงคิดว่า น่าจะทำให้ฝนตกนอกฤดูกาลได้ จึงทรงจุดประกายให้มีการทดลอง แล้วก็ประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรกของโลก

การทรงงานจากการเสด็จฯ ทอดพระเนตร ทุกพื้นที่ในแผ่นดินไทยแต่ละคราวจึงเกิดประโยชน์ เป็นโครงการใหม่ๆ ทรงคิด ทรงจุดประกายพระราชทาน โครงการพระราชดำริมาแล้วมากกว่า 4,000 โครงการ

ประจักษ์ด้วยน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์
จังหวัดนครราชสีมา..ปิดปากแม่น้ำปากพนัง เพื่อกักน้ำจืด

เขื่อนขุนด่านปราการชล จังหวัดนครนายก
สูง 95 เมตร...เขื่อนคอนกรีตบดอัดแน่น

8. ทำตามลำดับขั้นไม่ก้าวกระโดด

หลักการทรงงานลักษณะนี้ เป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่าได้ **ทำตามลำดับขั้น ไม่ก้าวกระโดด**

ตอนเข้าไปทำงานถวายพระองค์ใหม่ๆ ช่วงนั้นเริ่มทรงหาน้ำให้เกษตรกรมากขึ้น เพราะถือน้ำมีส่วนสำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิตและในการทำการเกษตร

ทรงเน้นย้ำสำคัญให้ผมและคณะทำงานของกรมชลประทานว่า **“เวลาจะทำโครงการใดๆ ทำให้เขาพอประมาณ เริ่มจากน้อยๆ ก่อน”** ทำให้ราษฎรเขาพ้นจากสภาพความยากจน ให้น้ำกินน้ำใช้ ทำไม่ต้องใหญ่โต ที่สำคัญต้องทำให้เสร็จเร็วๆ กระจายไปให้ทั่วถึง ประโยชน์จะเกิดโดยเร็ว

ทรงต้องการให้หน้าแล้งมีน้ำไว้ใช้ในแต่ละหมู่บ้าน ปลุกพืชผักสวนครัวได้ เพื่อพออยู่พอกิน แก้ปัญหาได้ ก็ให้พัฒนาสร้างให้เขาอย่างยั่งยืนต่อไป

ทรงเป็นห่วง ถ้าหน่วยงานราชการทำอะไรใหญ่โตมากมาย ซึ่งก็ได้ประโยชน์เฉพาะที่ หากทำน้อยๆ เสร็จเร็วๆ จะได้ประโยชน์เร็วและกระจายได้ทั่วถึง

ตอนหลังก็ค่อยๆ สร้างอะไรต่อมื่ออะไรเพิ่มเติม โครงการใหญ่ๆ ระดับเป็นหมื่นล้านบาทของพระองค์ ก็มีให้เห็น

9. ราษฎรต้องมีส่วนร่วมกับการ

หลักการทรงงานลักษณะนี้ พระองค์มีความมุ่งหวัง ทำโครงการอะไรต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม โครงการพระราชดำริต่างๆ ที่พระราชทานไป จะทำอะไร พระองค์จะเป็นผู้นำในการบอกกล่าวกับราษฎร

อย่างเช่นการสร้างอ่างเก็บน้ำ เมื่อคิดอะไรกันเรียบร้อยแล้วว่าจะสร้างอะไรตรงไหน ไม่ใช่คิดแล้วทำลาย จะสร้างจะทำอะไรให้ ทรงเป็นผู้นำในการรับทราบปัญหา ด้วยพระองค์เอง และให้ราษฎรมีส่วนร่วม

ทรงงานท่ามกลางสายฝน

อย่างเช่น พระองค์ตรัสกับราษฎรว่า “หมู่บ้านนี้คิดกับนายช่าง (คือผม) ว่าจะสร้างอ่างเก็บน้ำ ให้ทางไปทางโน้น กำนัน ผู้ใหญ่มาหรือเปล่า อยากจะบอกว่านายช่างเขาจะมาทำอ่างเก็บน้ำให้ พวกเราต้องช่วยเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการเขาเนะ

จะต้องมีที่ที่ถูกน้ำท่วมจำนวนหนึ่ง ทางท้ายเขื่อนก็จะมีผู้ได้รับประโยชน์ คนที่ถูกน้ำท่วมมีความจำเป็นไปปรึกษาหารือกันว่าจะทำอย่างไร

การทำอ่างเก็บน้ำนี้ได้ประโยชน์สองพันกว่าไร่ เสียประโยชน์ไม่เกินร้อยไร่ นายช่างจะมาสำรวจ ตกลงกันว่าจะทำอย่างไร คุณกันไค้ก็จะเกิดประโยชน์

ผู้ใหญ่บ้านไปทำความเข้าใจกับลูกบ้าน ผู้ว่านายอำเภอ ช่วยจัดการเมื่อมีน้ำแล้ว จะแบ่งปันน้ำไปทางไหนอย่างไร จัดกลุ่มวางกฎเกณฑ์การใช้งานให้ดี”

การทรงงานลักษณะนี้ จะเรียกว่าเป็นประชาพิจารณ์ก็ว่าได้ ถ้าราษฎรไม่ยอมก็ทำไม่ได้ ครั้นเราจะไปใช้กำลังบีบบังคับ ยัดเยียดโครงการอะไรไป สร้างความเดือดร้อนสร้างความแตกแยก ก็ไม่ใช่แนวทางตามพระราชดำริของพระองค์

บางแห่ง ราษฎรไม่ยอม ตกลงกันไม่ได้ จึงต้องชะลอโครงการไว้ ผมก็จะถวายนายงานปัญหาให้พระองค์ท่านทรงทราบเสมอ หลายแห่งจะเป็นเช่นนี้ โดยตรัสว่า “เมื่อเขาไม่ยอมก็ไปทำที่อื่นก่อน ให้เขาจัดการกันเอง ให้เรียบร้อยเสียก่อน”

ทรงงานถึงค่ำมืด...

10. การแก้ปัญหาต้องยึดหลักภูมิสังคม

งานหลักของพระองค์ที่ทรงทำมาตลอดคือการแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับราษฎรและเกษตรกร เรียกว่า แก้ให้ทุกปัญหาอย่างเสร็จสรรพ ตั้งแต่ น้ำบนฟ้า น้ำบนดิน ป่า ดิน ฯลฯ หลักของการทรงงานที่ทรงเน้นย้ำสำคัญให้กับผู้ทำงานถวายคิดเสมอ คือ **ยึดหลักภูมิสังคม**

ภูมิ คือ ภูมิประเทศ สภาพธรรมชาติ **สังคม** คือ ความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้นๆ โครงการใดๆ ที่พระราชทานออกไปจะสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ทรงเน้นว่า อย่าย้ายปัญหา (ความเดือดร้อน) จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง รัฐบาล หน่วยงานราชการ ที่จะเข้าไปแก้ปัญหาอะไร ต้องจัดการให้เคลียร์ให้จบด้วยความเรียบร้อย

การแก้ปัญหาที่สำคัญคือ อย่าทำให้ราษฎรเดือดร้อน หรือเดือดร้อนให้น้อยที่สุด โครงการพระราชดำริของพระองค์จะดูแลราษฎรทุกเรื่องราวอย่างครบถ้วน คือไปช่วยเหลือก็ไปช่วยจริงๆ ไม่สร้างความแตกแยก ไม่สร้างความเดือดร้อน โดยทรงรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การทรงงานเริ่มแรกพระองค์จะรับฟังความคิดเห็นจากราษฎรก่อน หากมีอะไร เขาจะพูดกับพระองค์โดยตรง เมื่อทรงรับฟังความคิดเห็นแล้ว ก็จะทรงนำมาพิจารณา ถ้าเห็นด้วยก็จะยอมรับ หากไม่เห็นด้วยก็จะทำความเข้าใจ อธิบายให้หายข้องใจ อย่างที่กล่าวมา ผมเองก็เคยเห็นแย้งกับพระองค์ในหลายเรื่อง เมื่อถวายความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป พร้อมข้อมูล พระองค์จะทรงรับฟัง

ทั้งหมดที่เล่าให้ฟังเป็นความทรงจำในด้านหลักคิดหลักการทำงานของพระองค์ เป็นพระอัจฉริยภาพที่ทรงแสดงออกมาอย่างลึกซึ้ง

พระเสโทชุ่มโชกคลองพระองค์ ก็ทรงงานด้วยพระทัยใส่

เราสามารถน้อมนำไปปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตได้เป็นอย่างดี

เวลานี้ไม่มีพระองค์แล้ว อยากจะให้ทุกๆ คน มุ่งช่วยกันขับเคลื่อนทำงานที่พระองค์ท่านทรงวางรากฐาน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไว้ต่อไป คงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแต่ด้านหลักวิชาการเท่านั้น ต้องมีการจัดการทางด้านภูมิสังคม เช่น รัฐจะทำงานหรือโครงการใดก็ตาม ต้องบอกให้ประชาชนได้มีการรับรู้ หรือการจะแก้ปัญหา

ใดๆ ก็ควรนำหลักและวิธีการทรงงานที่พระองค์ทรงวางรากฐานไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านการพัฒนานั้นจะมีอยู่ 2 ส่วน ที่ต้องทำไปด้วยกัน คือ พัฒนางานด้านวัตถุสิ่งของ และการพัฒนาทางด้านจิตใจเกี่ยวกับจริยธรรมคุณธรรมในการทำงาน เป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาควบคู่กันเสมอ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสมบูรณ์.

การถวายงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

* นายมนุญญ์ วัฒนโกเมร

ประสบการณ์การถวายงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ผมจะถ่ายทอดคือ การบริหารจัดการโครงการเขื่อนป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นที่มาของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ในปัจจุบัน

ผมไปรับราชการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2537 ก่อนเดินทางไปรับตำแหน่งท่าน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ให้ข้อมูลว่า จังหวัดลพบุรีมีโครงการพระราชดำริที่สำคัญ คือ โครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้มีพระกระแสรับสั่งที่วัดญาณสังวราราม จังหวัดชลบุรี กับองคมนตรีและผู้บริหารของกรมชลประทาน มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

“... เขื่อนป่าสักนี้มีประโยชน์ ทำให้สำเร็จแล้ว อย่าให้ราษฎรของฉันทเือนร้อน และที่สำคัญ อย่าให้ใครมาหากินกับโครงการนี้ ...” และ “... พ.ศ. 2542 ครบ 6 รอบ 72 ปี ฉันทยังเดินไหว จะไปเปิดเขื่อนป่าสัก” ขณะที่พระองค์รับสั่งเป็น พ.ศ. 2537 ครบรอบ 72 พรรษา คือวันที่ 5 ธันวาคม 2542 คืออีก 5 ปีข้างหน้า

ในฐานะที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ซึ่งพื้นที่โครงการอยู่ในความรับผิดชอบมากกว่าร้อยละ 95 จึงต้องประสานงานและวางแผนดำเนินงานให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ เรามีเวลาทำงานประมาณ 5 ปี ก็จริง แต่การก่อสร้างตัวเขื่อน อาคารประกอบ และพื้นที่อ่างที่เก็บน้ำ จะต้องแล้วเสร็จก่อนวันเสด็จฯ อย่างน้อย 1 ปี คือภายในปี 2541 เพราะต้องเก็บกักน้ำไว้ และถ้าจะให้สามารถเก็บกักน้ำให้เต็มอ่างได้จริงในวันที่เสด็จฯ ทอดพระเนตรเห็นภูมิทัศน์ที่สวยงามเพราะเป็นเขื่อนที่สมบูรณ์ งานก่อสร้างและการจัดกรรมสิทธิ์ที่ดินพื้นที่อ่างจะต้องแล้วเสร็จพร้อมกับการเก็บกักน้ำได้ในต้นฤดูฝนคือเดือนมิถุนายน 2541 ดังนั้นเราจึงมีเวลาทำงานจริงประมาณ 3 ปีครึ่งเท่านั้น

นอกจากทรงเร่งรัดกำหนดแล้วเสร็จของเขื่อน ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของโครงการแล้ว พระราชกระแสรับสั่งที่ว่า “อย่าให้ราษฎรของฉันทเือนร้อน และที่สำคัญ อย่าให้ใครมาหากินกับโครงการนี้” แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีสายพระเนตรยาวไกล ทรงมองไปถึงผลลัพธ์ของงานด้วย นั่นหมายความว่า เขื่อนป่าสักฯ ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของโครงการต้องเสร็จใช้ประโยชน์ได้ และต้องได้ผลลัพธ์คือประชาชนต้องไม่เดือดร้อน และต้องไม่มีใครมาหาประโยชน์โยงกับโครงการ

แนวความคิดเรื่อง “ผลผลิต - ผลลัพธ์” ข้าราชการไทย เพิ่งพูดกันเมื่อครั้งการพัฒนาระบบราชการใน พ.ศ. 2545 แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระดำริ และทรงปฏิบัติมานานแล้ว ถือได้ว่าพระองค์เป็นยอด นักบริหารจัดการหรือทรงเป็นเอตทัคคะทางด้านการ บริหาร แม้ในปัจจุบันข้าราชการส่วนใหญ่คิดแต่เพียงว่า ให้ผลผลิตเสร็จ ส่วนผลลัพธ์เรามักมองไปไม่เห็น และให้ความสำคัญน้อย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงตระหนักถึงผลลัพธ์มาโดยตลอด เห็นได้จากโครงการพระราชดำริทุกโครงการท่าน ทอดพระเนตรถึงจุดสุดท้ายคือราษฎร ราษฎรจะต้องมี รายได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตลอด

ฉะนั้น การที่เราจะทำให้ราษฎรไม่เดือดร้อนตาม พระราชกระแสรับสั่ง มีเรื่องที่เราจะต้องดูแลสำคัญๆ ดังนี้

1. เรื่องการจ่ายเงินทดแทนค่าที่ดิน ให้เขาได้รับ เงินที่เป็นธรรม รวดเร็ว ไม่มีใครมากินเศษกินเลย ขอแบ่งเปอร์เซ็นต์
2. การย้ายที่อยู่และการตั้งถิ่นฐานการอพยพ เพราะพื้นที่อ่างเก็บน้ำประมาณแสนไร่ต้องถูกน้ำท่วม หลายชุมชนหลายหมู่บ้านต้องอพยพหาที่อยู่ที่เหมาะสม รวมทั้งต้องการความช่วยเหลือเรื่องการวางผังชุมชน และการจัดสาธารณูปโภคสาธารณูปการด้วย
3. เมื่อย้ายชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่แล้ว การฝึกอาชีพ และการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่เราต้องช่วยเหลือ ต้องทำ เพื่อสนองพระราชกระแสรับสั่งดังกล่าว

ก่อนอื่นขออนุญาตเสนอข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ เข้าใจเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง อันแรกที่จะนำเสนอ คือ ความเป็นมาของโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ ความคิดเห็นเรื่องที่จะสร้าง เขื่อนป่าสักมีมานานตั้งแต่ พ.ศ. 2510 แต่เนื่องจาก ขณะนั้นประเทศมีฐานะการคลังไม่มั่นคง การลงทุน

ประมาณ 2-3 พันล้านบาท ไม่สามารถดำเนินการได้ ปรากฏว่าในช่วงวาระที่ผ่านมา เวลาเกิดอุทกภัย ฤดูน้ำหลาก จังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากแม่น้ำป่าสัก ตั้งแต่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงกรุงเทพมหานคร เกิดความเสียหายทั้งภาครัฐ รวมภาคประชาชน ภาคเกษตรกร ปีละหลายพันล้านบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จึงมี รับสั่งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2532 ที่พระตำหนัก ภูพิงคราชนิเวศน์โปรดเกล้าฯ ให้สำนักงานคณะกรรมการ พิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดงบประมาณปี 2535 ให้กรม ชลประทานเร่งศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการเขื่อน ป่าสัก โดยกรมชลประทานได้จ้างบริษัทที่ปรึกษาทำการ ศึกษาประมาณ 2 ปี เมื่อผลจากการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ท่านทรงรับสั่งว่า แม้เป็นโครงการพระ ราชดำริก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเสียก่อน จะเห็นได้ว่าพระองค์ท่านทรงดำเนิ การต่างๆ ตามกฎหมาย จะไม่โปรดให้ทำอะไร ข้ามขั้นตอนของกฎหมายเป็นเด็ดขาด

ในต้นปี พ.ศ. 2537 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติให้ความเห็นชอบตามโครงการ และในเดือน พฤษภาคม 2537 ในปีนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติอนุมัติ โครงการให้เปิดโครงการได้

ทำไมแม่น้ำป่าสักจึงมีปัญหาทำให้เกิดความเสียหายต่างๆ แก่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึง กรุงเทพมหานคร ข้อมูลมีอยู่ว่าต้นน้ำป่าสักมีต้นกำเนิด อยู่เทือกเขาเพชรบูรณ์ ในพื้นที่ของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไหลผ่านจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ระยะทางประมาณ 513 กิโลเมตร ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาในแม่น้ำป่าสักแล้วไหลผ่านออก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีละประมาณ 2,400 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่จะมีปริมาณสูงสุดในช่วงเดือน

สิงหาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี ปริมาณน้ำประมาณ 1,600 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งช่วงนี้แม่น้ำเจ้าพระยาก็จะรับน้ำที่ระบายมาจากเขื่อนเจ้าพระยา และน้ำจากแม่น้ำป่าสักมาสมทบกัน จึงมีอิทธิพลก่อให้เกิดความเสียหายแก่จังหวัดดังกล่าวข้างต้น

บริษัทที่ปรึกษาได้เสนอพื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนป่าสักหรืออ่างเก็บน้ำไว้ 3 จุด โดยกรมชลประทานได้เลือกพื้นที่ก่อสร้างก็คือที่ตั้งปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ก่อสร้างในปัจจุบันมีผลกระทบต่อกร้ายชุมชนน้อยที่สุด และให้ผลตอบแทนถึงแม้มิใช่ผลตอบแทนที่สูงสุดในเรื่องการจัดเก็บกักน้ำก็ตาม แต่ก็ให้ผลตอบแทนพอสมควรประชาชนเดือดร้อนน้อยที่สุด และทำให้อิทธิพลของแม่น้ำป่าสักที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูน้ำหลากลดน้อยลง ทั้งนี้พื้นที่ที่เป็นอ่างเก็บน้ำทั้งหมดมีประมาณ 105,000 ไร่ และอยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีประมาณ 96,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 93-94 อยู่ในพื้นที่สระบุรีเพียง 8,600 ไร่ และมีผลกระทบกับราษฎรในจังหวัดลพบุรีประมาณ 3,800 ครอบครัว ซึ่งใน 3,800 ครอบครัวนั้นมีครอบครัวย่อยประมาณ 7,200 ครอบครัว อาศัยอยู่ใน 60 หมู่บ้าน 13 ตำบล ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอลำหลวย อำเภอลำลูกกา และอำเภอลำไทร ส่วนในจังหวัดสระบุรีคือพื้นที่ของอำเภอมวกเหล็กมี 2 ตำบล 5 หมู่บ้าน

ลักษณะของเขื่อนป่าสัก มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำประมาณแสนไร่ ตัวเขื่อนเป็นดินมีแกนดินเหนียวยาวประมาณ ๔,๘๖๐ เมตร ตัวเขื่อนสูงประมาณ ๓๑.๕ เมตร ระดับสูงสุด +๔๓ เมตร สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง สามารถเก็บกักน้ำได้ ๘๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ที่จังหวัดลพบุรีมีปัญหาเพราะประชาชนได้รับผลกระทบมากกว่าจังหวัดสระบุรี ซึ่งสระบุรีจะคอยดูว่าลพบุรีทำอะไร กำหนดมาตรฐานอย่างไร สระบุรีก็จะทำและกำหนดตาม จึงไม่มีปัญหาหลักกันในการปฏิบัติระหว่างพื้นที่

ในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัด ผมต้องรับผิดชอบจัดหาที่ดินเนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่ เป็นพื้นที่ห้วยงานก่อสร้างสำนักงาน ตัวเขื่อน และอาคารประกอบ และจัดหาที่ดินประมาณ 100,000 ไร่ เป็นพื้นที่อ่างสำหรับเก็บน้ำ และจัดการให้แก่ผู้อพยพประมาณ 3,800 ครอบครัว หรือ 7,200 ครอบครัว มีที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย จัดให้มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดถึงเรื่องอาชีพของผู้อพยพทั้งหมด นอกจากนี้ผมยังมีหน้าที่จัดซื้อที่ดินริมขอบอ่างเก็บน้ำอีก 1,500 ไร่ เพื่อย้ายทางรถไฟเข้ามาอยู่ริมขอบเขื่อน เพราะแผนเดิมทางรถไฟจะอยู่ริมขอบอ่างเก็บน้ำ ไม่ได้อยู่กลางน้ำอย่างในปัจจุบัน

หลักการทำงานของเรายังยึดพระกระแสรับสั่งที่หนักใจที่สุดก็คือ “...อย่าให้ราษฎรของฉันทเดือดร้อนนะ...” เพราะระเบียบกฎหมายของทางราชการค่อนข้างมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก และข้าราชการก็มีกรอบแนวคิดและทัศนคติในการทำงานที่ค่อนข้างเป็นอุปสรรค ซึ่งจะต้องมีการพูดจา การทำความเข้าใจ และการละลายพฤติกรรมอย่างเข้มข้น

ทำอย่างไรงานถึงจะเสร็จ? พวกเราทั้งฝ่ายปกครอง กรมชลประทานโดยผู้จัดการโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักฯ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด และปฏิรูปที่ดินจังหวัด ต้องร่วมกันวางแผนถอยหลังทั้งด้านการก่อสร้างเขื่อนและอาคารประกอบให้สอดคล้องกับการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดิน การจัดแปลงอพยพ การจัดตั้งชุมชนใหม่ การจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการพัฒนาอาชีพ โดยสมมติว่าวันที่ 1 พฤศจิกายน 2542 เป็นวันที่จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพระราชพิธีเปิดเขื่อน ซึ่งเราต้องตรวจสอบและปรับแผนการดำเนินงานอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันกำหนดเวลาพระราชพิธีที่เราสมมติไว้ รายละเอียดเรื่องแผนและการกำหนดเวลาต่างๆ ผมจะได้เล่าให้ฟังต่อไป

ทำอย่างไรราษฎรจะไม่เดือดร้อน? เริ่มแรกเมื่อผมไปรับงาน ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักฯ เรียกร้องไม่ให้ทางราชการเวนคืนที่ดิน แต่ขอให้ดำเนินการซื้อขายที่ดินโดยสมัครใจ แต่ความจริงแล้ว การเวนคืนจะเป็นประโยชน์กับราษฎรมากกว่า เพราะมีขั้นตอนในการอุทธรณ์ ที่สำคัญเรารู้ภายหลังก็คือเรื่องภาษี การเวนคืนไม่เสียภาษีแม้แต่แดงเดียว แต่การซื้อขายโดยสมัครใจต้องเสียภาษีเงินได้ และภาษีธุรกิจเฉพาะ ราษฎรจะเดือดร้อนก็มาจาก 3 เรื่อง เรื่องแรก คือ การกำหนดค่าทดแทนที่ดินที่ไม่เป็นธรรม และเรื่องที่ 2 การจัดการแปลงอพยพที่ทำกินไม่ตรงกับความต้องการของราษฎร และเรื่องที่ 3 คือ เรื่องภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะ

เรื่องแรก คือการจ่ายค่าทดแทนที่ดินที่เป็นธรรม การจ่ายค่าทดแทนที่ดินมี ๒ กรณี คือ กรณีที่มีที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และกรณีที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์

1) กรณีที่มีที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ มีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 11 กรกฎาคม 2532 วางแนวทางไว้ว่ากรณีราษฎรที่เข้าไปทำประโยชน์ที่ดินในป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ ที่สาธารณะ ที่ป่า ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ การจ่ายค่าทดแทนให้กระทำได้ แต่เรียกว่าค่าชดเชยตัวบ้านที่อยู่อาศัยก็จ่ายเป็นค่าร้อยละ ถ้ามีไม้ยืนต้นให้จ่ายเป็นค่าทดแทน

2) กรณีที่มีที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ ต้องใช้แนวทางตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 การกำหนดราคาค่าทดแทนที่ดินไม่ว่าจะเป็นการจัดซื้อโดยสมัครใจหรือการเวนคืนก็แล้วแต่ กฎหมายดังกล่าวเขียนไว้ค่อนข้างทันสมัย การกำหนดค่าทดแทนต่างๆ กฎหมายกำหนดไว้ดีมาก ชัดเจนมาก พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 บอกว่า การจะกำหนดค่าทดแทนให้คำนึงถึง

หนึ่ง ราคาซื้อขายตามปกติในท้องตลาดในขณะนั้น

สอง ราคาประเมินอสังหาริมทรัพย์เพื่อการเสียภาษีบำรุงพื้นที่

สาม ราคาประเมินอสังหาริมทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน

สี่ สภาพและที่ตั้งในอสังหาริมทรัพย์นั้น และ

ห้า วัตถุประสงค์เจตนาของการเวนคืน

กฎหมายให้ใช้ 5 ข้อประกอบกัน แต่พอถึงเวลา กำหนดค่าทดแทนที่ดินเพื่อการเวนคืน ทางราชการไม่ว่าเป็นกรม รัฐวิสาหกิจ หรือกรุงเทพมหานครใช้เพียงข้อเดียว คือใช้ราคาประเมินไปเรียกเก็บภาษีบำรุงพื้นที่ หรือใช้ราคาประเมินเพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ แต่กฎหมายให้ใช้ร่วมกันทั้ง 5 ข้อ ราคาทดแทนอาจสูงกว่าราคาประเมินเพื่อเสียภาษีบำรุงพื้นที่ หรือราคาประเมินเพื่อเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ก็ได้ กฎหมายเวนคืนออกมาใช้เมื่อ พ.ศ. 2530 ปัจจุบันก็ยังทันสมัย แต่ทำไมเมื่อมีการเวนคืนครั้งใด ราษฎรถึงเดือดร้อน และมีการเดินขบวน การไม่พอใจการชดเชย เพราะข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจผู้มีอำนาจกำหนดราคาทดแทนใช้หลักในการกำหนดราคาเพียงข้อเดียว เพราะเขาต้องการป้องกันตัวเอง ประหยัดตัวเอง ไม่อยากมีเรื่องมีราว หรืออะไรก็แล้วแต่ กำหนดราคาทดแทนโดยยึดราคาเพียงข้อเดียวเป็นหลักในการดำเนินงาน แล้วยังมีกรอบความคิดที่ไม่ทันสมัย คือให้คนส่วนน้อย ซึ่งแม้ว่าจะเป็นคนยากจน ต้องเสียสละให้คนส่วนใหญ่แบบเสียอึดค้อม ถ้าคนยากจนเหล่านั้นรับไม่ได้ ก็จะใช้สื่อต่างๆ ประณามคนเหล่านั้นว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความเจริญของบ้านเมือง

ฉะนั้น จึงอยากจะเรียนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ท่านทรงเข้าใจในกฎหมาย

เวนคืนเป็นอย่างดี ทำอย่างไรอย่าให้ราษฎรเดือดร้อน นั่นก็คือ เราต้องมานั่งอ่านกฎหมายและทำความเข้าใจกฎหมายกันใหม่ เราจะต้องพิจารณาโดยใช้หลักทั้ง 5 ข้อ เพื่อกำหนดราคาทดแทนค่าที่ดิน โดยมีการประชุมร่วมกัน ทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายที่ดิน ฝ่ายชลประทานเจ้าของงบประมาณ ฝ่ายปฏิรูปที่ดิน ฝ่ายอำเภอ ทุกฝ่ายมานั่งคิมนั่งคุยกัน ขณะที่คิดต่อนั้นยังขาดข้อมูลสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในหมู่บ้านทั้งหมด 60 หมู่บ้าน แต่ปรากฏว่า ข้อมูลที่ได้มาไม่มีความสมบูรณ์ และใช้ได้ทันเวลาเพียงแค่ 42 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 80.16 ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลที่เพียงพอในการเป็นตัวแทนของ 60 หมู่บ้านได้

ข้อมูลขนาดครอบครัว ร้อยละ 65 มีขนาดครอบครัว 6.5 คน มี 1 ครอบครัวใหญ่ และ 2 ครอบครัวย่อย ร้อยละ 20 มีขนาดครอบครัว 10 คน มี 1 ครอบครัวใหญ่ และ 3 ครอบครัวย่อย ร้อยละ 13 มีขนาดครอบครัว 5 คน มี 1 ครอบครัวใหญ่ และ 1 ครอบครัวย่อย และร้อยละ 2 มีขนาดครอบครัว 4.2 คน มีเพียง 1 ครอบครัวใหญ่

ข้อมูลราคาประเมินที่ดินในพื้นที่โครงการเพื่อประโยชน์แก่การเสียภาษีบำรุงท้องที่ 1) ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ราคาประเมินไร่ละ 6,000 - 8,000 บาท 2) ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ มีราคาประเมินสรุป คือ ร้อยละ 70 ราคาประเมินไร่ละ 40,000 บาท ร้อยละ 20 ราคาประเมินไร่ละ 50,000 - 60,000 บาท และร้อยละ 10 ราคาประเมินไร่ละมากกว่า 60,000 - 200,000 บาท

ข้อมูลการถือครองที่ดิน ร้อยละ 65 ครอบครัวที่ดินมือเปล่า ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นที่ดินของรัฐ ที่ดินสาธารณประโยชน์ เป็นต้น และร้อยละ 35 ครอบครัวที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ ส่วนจำนวนไร่ที่ถือครอง คือ ร้อยละ 75 ถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละ 10-12 ไร่ ร้อยละ 20 ถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละ 13-20 ไร่ ร้อยละ 3

ถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละมากกว่า 21-45 ไร่ และร้อยละ 2 ถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละ 50 ตารางวา คือราษฎรในเขตสุขาภิบาลลำานรายณ์

จากข้อมูลข้างต้น ถ้าชาวบ้านครอบครัวหนึ่ง มีขนาดครอบครัว 6.5 คน ครอบครัวทำประโยชน์ที่ดินมือเปล่าที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์จำนวน 12 ไร่ ราคาค่าทดแทนตามราคาประเมินไร่ละ 8,000 บาท ครอบครัวนั้นได้รับเงินทดแทนเพียง 96,000 บาท ราษฎรครอบครัวนั้นต้องเดือดร้อนแน่นอน

ดังนั้นเราต้องปรับราคาทดแทนขึ้นใหม่โดยใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 เป็นพื้นฐานตามหลักทั้ง 5 ข้อ ประกอบกัน คือ ที่ดินมือเปล่ากำหนดให้ไร่ละ 50,000 บาท ส่วนที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ขึ้นต่อกำหนดไว้ให้ไร่ละ 70,000 บาท ถ้าไม่ทำประโยชน์ก็จ่ายแค่ 50,000 บาท ถ้าราคาสูงกว่าราคาประเมินก็จ่ายตามราคาประเมิน ราคาที่เรากำหนดใหม่เมื่อคำนวณตามข้อมูลได้มา เราคิดว่าราษฎรพอไปได้ เราจึงทำข้อเสนอการปรับราคาค่าทดแทนที่ดินพร้อมปรับวงเงินนำเสนอคณะกรรมการบริหารโครงการเขื่อนป่าสักเนื่องมาจากพระราชดำริ และทำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีขออนุมัติปรับวงเงิน ซึ่งก็ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

เรื่องที่ 2 ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรที่สืบเนื่องจากกรณีแปลงอพยพ บริษัทที่ปรึกษาที่กรมชลประทานจ้างศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสัก อ้างว่าได้ลงไปศึกษาในพื้นที่ แต่ผมเชื่อว่าเขาศึกษาจากแผนที่มากกว่า เขาระบุในรายงานว่ามีพื้นที่ที่สามารถจัดเป็นแปลงอพยพที่อยู่อาศัยและทำกินได้จำนวน 6 จุด เนื้อที่ 31,655 ไร่ สามารถรองรับผู้ได้รับผลกระทบ 3,800 ครอบครัวใหญ่ หรือ 7,200ครัวเรือนย่อย เมื่อผมเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีได้ 2 สัปดาห์แรกก็ออกตรวจทั้ง 6 จุด แต่ปรากฏว่า

ในพื้นที่ 6 จุดนี้มีผู้คนครอบครองทั้งทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยเต็มทุกตารางนิ้ว ไม่มีที่ว่างเหลือ ผมจึงถามคุณกมลพร หัสรังค์ ผู้จัดการโครงการของกรมชลประทาน (ต่อมาเป็นรองอธิบดีกรมชลประทาน) ว่าที่ปรึกษาเสนอมาแบบนี้ได้อย่างไร เพราะพื้นที่นั้นมีคนครอบครองผลประโยชน์ปลูกพืชไร่ ข้าวฟ่างบ้าง ข้าวเจ้าบ้างเต็มไปหมด จึงได้รู้ว่าตอนที่ที่ปรึกษาบริษัทมาดูนั้น เขามาดูช่วงหน้าแล้ง เป็นช่วงที่ข้าวไร่ข้าวนาเก็บเกี่ยวไปหมดแล้ว เขาก็เลยคิดว่าเป็นที่ว่าง ประกอบกับในแผนที่ก็ระบุว่าเป็นที่ว่างเปล่า ดังนั้นถ้าเราจะย้ายราษฎรที่ได้รับผลกระทบ 3,800 ครอบครัวใหญ่ เข้าไปในพื้นที่ทั้ง 6 จุดนี้ ผู้ได้รับผลกระทบก็ไม่สามารถเข้าไปอยู่ไปทำกินได้นอกจากผมจะย้ายคนที่อยู่เดิมออกไป คนที่อยู่เดิมก็ต้องเรียกร้องให้หาที่อยู่ที่ทำกินให้แทน แล้วผมจะไปหาที่ดินที่ไหนมาทดแทนรองรับผู้คนที่อยู่เดิม คงต้องชดเชยแบบจูงมือหาง ชดเชยแบบไม่มีวันจบ วันสิ้น

หนทางที่เราช่วยกันคิดหาทางแก้ปัญหาก็คือ เราจะไม่จัดแปลงอพยพ แต่เราจะขออนุมัติเอารายจ่ายค่าจัดแปลงอพยพที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยมาจ่ายเป็นเงินแทนการจัดแปลงอพยพ ให้ราษฎรที่ได้รับผลกระทบไปจัดหา จัดซื้อที่อยู่อาศัยและที่ทำกินกันเอง โดยให้แต่ละหมู่บ้านรวมกลุ่มจัดตั้งชุมชนเป็นกลุ่มก้อน เพื่อการลงทุนสนับสนุนสาธารณูปโภคสาธารณูปการเป็นไปอย่างประหยัดและสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง ที่สำคัญชุมชนใหม่จะต้องอยู่ในพื้นที่ตำบลเดิม เมื่อปรับปรุงเขตที่ตั้งหมู่บ้านแล้ว พวกเขาจะได้อยู่ในตำบลที่เขาเคยอยู่นอกจากนี้ เราจะต้องช่วยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชุมชนด้วย ผมเอาหลักการจ่ายเงินชดเชยแทนแปลงอพยพนี้ไปคุยกับราษฎร ราษฎรบอกว่า นี่คือนสิ่งที่พวกเขาปรารถนาที่สุด อยากได้เงินชดเชยแล้วไปหาที่อยู่กันเอง ผมถามว่าทำไมเป็นสิ่งที่ปรารถนาที่สุด ราษฎรบอกว่าพวกเขาไปดูหมู่บ้านแปลงอพยพที่เขื่อนสิริกิติ์ อำเภอ

ท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์มาแล้ว ชาวบ้านที่นั่นยากจนแสนสาหัส ต้องกัดฟันสู้ ใช้เวลามากกว่า 10 ปี จึงจะดำรงชีวิตได้ตามปกติ

ตามประมาณการค่าใช้จ่ายโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักฯ งบประมาณของการจัดแปลงอพยพ 2,000 ล้านบาทเศษ ซึ่งเป็นราคาเมื่อ พ.ศ. 2535 เราจึงให้สรรพากรจังหวัดและทีมงานของท่านปรับเป็นราคาปัจจุบัน อยู่ที่ 3,200 ล้านบาท แล้วผมก็ขอให้ปฏิรูปที่ดินจังหวัด ผู้จัดการโครงการเขื่อนป่าสักของกรมชลประทาน เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด และนายอำเภอทั้ง 3 อำเภอร่วมวางหลักเกณฑ์จ่ายชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ โดยให้มีการจ่ายให้ครอบครัวหลักและครอบครัวย่อยด้วย

การขออนุมัติเพิ่มวงเงินงบประมาณทั้งค่าทดแทนที่ดินและค่าจ่ายเงินทดแทนการจัดแปลงอพยพต่อคณะกรรมการบริหารโครงการเขื่อนป่าสักฯ และคณะรัฐมนตรี เราเสนอไปพร้อมกันทั้ง 2 รายการ ซึ่งความจริงไม่ใช่ง่ายอย่างที่เข้าใจ เพราะต้องให้เหตุผลที่ผู้ใหญ่ระดับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ยอมรับเหตุผลที่เราเสนอ มี 3 ประการ คือ

ประการแรก การอัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ที่ศาลาดุสิตาลัย ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เรื่องขาดทุนคือกำไรมาประกอบข้อเสนอ พระองค์ท่านทรงรับสั่งว่า บ้านเราเวลาจะลงทุนสร้างอะไรที่เป็นสาธารณประโยชน์ มักจะกลัวเสียค่าใช้จ่ายสูง ประหยัดกันจนไม่สามารถก่อสร้างได้ พอทำไม่ได้ต้นทุนก็ขยับสูงขึ้นไปเรื่อยๆ พอจะทำขึ้นมาจริงๆ ค่าใช้จ่ายก็สูงกว่าตอนที่จะทำเมื่อเริ่มต้นหลายเท่า เราจึงต้องจ่ายแพงไป พระองค์ท่านจึงให้พวกเราคิดเสียว่า แม้จะขาดทุนในวันนี้ แต่ในวันข้างหน้าคือกำไรของเราอะไรที่จำเป็น ต้องรับทำ

ประการที่ 2 การปรับราคาและการคำนวณค่าทดแทนสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 ที่วางหลักให้พิจารณาทั้ง 5 ข้อ ไม่ได้ให้ใช้ข้อใดข้อหนึ่งที่ผ่านมาทางราชการมักใช้เพียงบางข้อ คือใช้ราคาประเมินอสังหาริมทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน เพราะสะดวกและง่ายต่อการทำงานของข้าราชการ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนข้าราชการไม่สนใจ แต่พวกเราต้องพิจารณาร่วมกันทั้ง 5 ข้อเพื่อสนองต่อพระราชกระแสรับสั่ง “อย่าให้ราษฎรของฉันทาเดือดร้อน”

ประการที่ 3 ถึงเวลาแล้วที่ราชการไทยและสังคมไทยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ กรอบแนวความคิดในการพัฒนาก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ สังคมไทยโดยเฉพาะข้าราชการมีกรอบแนวคิดให้คนส่วนน้อยเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่ในต่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูง เขาใช้หลักให้คนส่วนใหญ่เสียสละให้คนส่วนน้อย ทำให้การพัฒนาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่เป็นไปด้วยความรวดเร็ว สำหรับโครงการนี้ถ้าจะให้คนส่วนน้อยซึ่งเป็นคนยากจนมาเสียสละให้กับคนส่วนใหญ่ คงดำเนินการต่อไปได้ไม่สะดวก คงมีการคัดค้าน ขัดขืน เพราะราษฎรเดือดร้อน เราไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโครงการได้ทันเวลาที่

จาก 3 เหตุผลดังกล่าวเมื่อนำไปเสนอในที่ประชุมประธานคณะกรรมการบริหารเขื่อนป่าสักฯ คือท่านนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ซึ่งท่านเป็นคนประหยัดยมาก และผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ คือ นายบดี จุณณานนท์ ก็เป็นที่เข้มงวดกับการอนุมัติงบประมาณแผ่นดินต่างเห็นชอบและสนับสนุนของพวกเรา การพิจารณาอนุมัติในการที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงไม่มีปัญหาต้องชี้แจงเพิ่มเติมแต่ประการใด

เรื่องที่ 3 คือเรื่องภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะตามกฎหมายประมวลรัษฎากร เงินที่ได้จากการเวนคืนตามกฎหมายได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้รวมถึงภาษีธุรกิจเฉพาะด้วย แต่การขายที่ดินโดยสมัครใจให้แก่รัฐต้องเสียภาษีเงินได้ และบางกรณีที่ดินที่ขายนั้นได้มาไม่เกิน 5 ปี ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะด้วย ประมาณเดือนมีนาคม 2538 ช่วงใกล้จะจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดลพบุรี คือ นายโสรัจ ทองสงค์ ส่วนนายวิชา นิลเพชรพลอย เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ซึ่งเป็นทีมงานของท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ สุธี มากบุญ ซึ่งอยู่ ณ ห้องบรรยายนี้ ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่ง พ.ศ. 2540-2542 มาช่วยเก็บงานและแก้ไขปัญหากับที่ดินต่างๆ ที่ค้างคั่งจนหมดสิ้น

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด (นายโสรัจ ทองสงค์) ได้มาบอกผมว่า จะต้องมีการจัดเก็บภาษี หัก ณ ที่จ่ายสรรพากร เพราะประมวลรัษฎากรยกเว้นให้เฉพาะกรณีเวนคืนเท่านั้น ผมจึงต้องเชิญสรรพากรจังหวัด (นายสมกิจ จามิกร) และคลังจังหวัด (นายเฉลียว อินทร) มาหารือร่วมกัน สรรพากรจังหวัดแนะนำว่าถ้าจะให้ราษฎรเสียภาษีเงินได้ฯ จะต้องเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกประกาศยกเว้น เพราะประมวลรัษฎากรให้อำนาจกระทรวงการคลังมีอำนาจออกประกาศยกเว้นกรณีใดไม่ต้องเสียภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งเคยมีการยกเว้นการซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างโครงการสาธารณประโยชน์ในลักษณะนี้มาแล้ว ผมถามสรรพากรจังหวัดว่า ถ้าเสนอไปกระทรวงการคลังแล้ว เมื่อไรจะอนุมัติ คำตอบที่ได้รับคือ อย่างน้อย 6 เดือน ผมจึงเสนอความเห็น ว่า เรากำลังจะจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินกันแล้วในสัปดาห์หน้า ไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายกันได้ไหม หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดทั้ง 3 คนตอบพร้อมกันว่า “เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย” สรรพากรจังหวัดยังเสริมอีกว่า ถ้าผู้ว่าฯ ย้ายไปและกฎกระทรวงนี้ไม่ออกมาพวกเขาทั้งสามคนไม่มีความสามารถรับผิดชอบได้

สรรพากรจังหวัดจึงหาทางออกให้ เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการพระราชดำริเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ผู้ว่าฯ ต้องไม่ทิ้งพวกเขา ต้องติดตามเร่งรัดให้มีการประกาศกฎกระทรวงเร็วๆ ก็จะพร้อมเสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย ไม่จัดเก็บภาษีต่างๆ ผมตอบรับรองขอเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ที่ประชุมจึงสรุปกันว่า เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดไม่เก็บภาษีหัก ณ ที่จ่าย สรรพากรจังหวัดไม่ติดตามเร่งรัด และคลังจังหวัดไม่สอบถามเรื่องการส่งเงินเข้าคลัง หลังจากนั้นก็ทำหนังสือเสนอคณะกรรมการบริหารโครงการเขื่อนป่าสักและเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อเมษายน 2538 เราก็เริ่มจ่ายเงินค่าชดเชยที่ดินโดยไม่หักภาษี ณ ที่จ่าย ตั้งแต่เดือนเมษายน 2538 เป็นต้นมา สุดท้ายกระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงยกเว้น ไม่เสียภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักฯ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2539 รวมระยะเวลาที่รอคอยกัน 12 เดือนพอดี เรื่องเป็นอีกกรณีหนึ่งที่พวกเราพยายามทำเพื่อไม่ให้ราษฎรของในหลวงรัชกาลที่ 9 เดือดร้อน

ผมขอกลับมาพูดถึงเรื่อง ทำอย่างไรงานถึงจะเสร็จ? อีกหน่อย เรื่องที่จะพูดต่อไปคือพื้นที่ห้วยงาน โครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอ่างเก็บน้ำประมาณแสนไร่เศษ การจัดหาจัดซื้อพื้นที่อ่างแม้จะยาก แต่ยังมีเวลาอีกสองสามปีที่ต้องเร่งจัดหาจัดซื้อที่ดินพื้นที่บริเวณห้วยงาน ถ้าได้ที่ดินห้วยงานช้าจะทำให้งานไม่แล้วเสร็จตามแผนงานที่วางไว้ พื้นที่ห้วยงานของโครงการเขื่อนป่าสักฯ ประกอบไปด้วยอะไร ประกอบไปด้วยอาคารที่ทำการสำนักงาน ตัวเขื่อน ดินมีแกนเป็นดินเหนียว อาคารระบายน้ำล้น (service spillway) อาคารระบายน้ำล้นฉุกเฉิน (auxiliary spillway) อาคารระบายน้ำลงลำน้ำเดิม (river outlet) และอื่นๆ พื้นที่ห้วยงานตัวนี้สำคัญมาก ถ้าไม่ได้พื้นที่นี้ โครงการไม่มีทางสำเร็จ

ผมไปปฏิบัติงานผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2537 ได้แต่หาทางจะจัดหาที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำแสนกว่าไร่ สิ้นเดือนตุลาคมหมดไป 30 วัน ไม่มีผลงานอะไรคืบหน้า พอเข้าเดือนพฤศจิกายน ก็สำรวจตัวเองว่า ในรอบเดือนที่แล้วเราทำงานอะไร สำเร็จบ้าง อะไรไม่สำเร็จบ้าง พบว่าตัวเองไม่ได้สนใจพื้นที่ห้วยงานสำหรับการก่อสร้างเขื่อนและอาคารชลประทานเลย แล้วงานจะเสร็จได้อย่างไร ผมจึงขอให้คุณกมลพร หัสรังค์ ผู้จัดการโครงการ พาไปดูพื้นที่ห้วยงานซึ่งอยู่ที่ตำบลหนองบัว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ประมาณ 2,000 ไร่แล้ว ก็เลยไปคำพราน อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี อีกประมาณ 500 ไร่ ผมและคุณกมลพรเข้าไปคุยกับชาวบ้านตำบลหนองบัว จึงได้รู้ว่ามีมัยยาก แต่ฟังน้ำเสียงก็ยังไม่มีความหวัง เพราะชาวบ้านรักในหลวง อยากทำอะไรให้ในหลวง มาติดอยู่ที่ราษฎรไม่มั่นใจ ไม่เชื่อใจข้าราชการ เกรงได้ค่าทดแทนที่ไม่เป็นธรรม ไม่สามารถไปตั้งถิ่นฐานได้ใหม่ ที่สำคัญขณะนั้นชาวบ้านปลูกข้าวฟ่างอยู่ เขารู้ว่ามติคณะรัฐมนตรีไม่ให้จ่ายชดเชยพืชล้มลุก แต่ต้องรอให้ราษฎรเก็บเกี่ยวก่อน ผมถามว่าจะเก็บเกี่ยวเมื่อไร ราษฎรตอบว่าประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ความตั้งใจของผมที่เคยเรียน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ไว้ว่า จะเร่งงานให้สามารถเริ่มโครงการได้ก่อนวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2537 ก็คงทำไม่ได้ เพราะต้องรออีก 3 เดือน ผมบอกกับราษฎรตำบลหนองบัวว่า ถ้าผมหาเงินมาซื้อข้าวฟ่างในราคาที่ชาวบ้านพอใจและจะพยายามจ่ายค่าทดแทนที่ดินในราคาที่ไม่ทำให้ราษฎรเดือดร้อนแล้ว จะเข้าใช้ที่ดินเป็นห้วยงานเริ่มก่อสร้างโครงการ พวกราษฎรจะขัดข้องไหม วิธีการนี้เป็นวิธีการที่พวกเราทุกคนจะทำเพื่อในหลวง ราษฎรหนองบัวเกือบทั้งหมดที่ผมไปพบในวันนั้นเริ่มเห็นคล้อย จึงพูดคุยเรื่องการชดเชยข้าวฟ่าง คุณกมลพรบอกชาวบ้านว่าจะชดเชยให้ไร่ละ 2,000 บาท นั่งคุยกันเกือบ 3 ชั่วโมง ชาวบ้านบางส่วนก็พอใจ บางส่วนก็ขมมากว่า

ผมกระซิบบอกคุณกมลพรว่า ให้ราคาที่เขาพอใจแล้วกัน เราจึงเสนอราคาชดเชยไร่ละ 3,000 บาท ราษฎรทั้งหมดพอใจ กำหนดตำบลหนองบัว (นายวีระ เพลวเทียนยิ่งทวี) ได้ขอให้ผมในฐานะที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดให้คำรับรองแก่ราษฎรหนองบัว 2 เรื่อง เรื่องแรกค่าชดเชยที่ดินต้องเป็นธรรม ไม่ใช่จ่ายให้ตามราคาประเมิน เรื่องที่สองขอเปลี่ยนที่ดินแปลงอพยพเป็นการจ่ายเงินชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ ผมรับปากต่อที่ประชุม ชาวบ้านดีใจถามผมว่าจะจ่ายชดเชยค่าข้าวฟ่างเมื่อไร ผมตอบว่าในสัปดาห์หน้า แล้วผมรีบสรุปเราจะเข้าไปใช้ที่ดินห้วงงานในปลายเดือนนี้ (พฤษภาคม 2537)

เมื่อเลิกประชุมแล้ว ผมมีความรู้สึกถึงดีใจ กังวลใจ ผมคำนวณเงินค่าชดเชยข้าวฟ่างประมาณ 6 ล้านบาท ซึ่งเบิกจากเงินงบประมาณไม่ได้ ผมมีความหวังอยู่ที่ 2 ท่าน ท่านแรกท่านอธิบดีกรมชลประทาน คือ ท่านสวัสดิ์ วัฒนายกร ต่อมาท่านได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นองคมนตรี ปัจจุบันท่านถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว ท่านที่ 2 คือ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ในฐานะเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ผมเริ่มต่อโทรศัพท์มือถือถึงท่านสวัสดิ์ วัฒนายกร เรียนถามท่านว่าท่านมีเงินที่ไม่ใช่เงินงบประมาณสัก 6 ล้านบาทไหม ท่านตกใจ แล้วถามว่าท่านผู้ว่าฯ จะเอาไปทำอะไร ผมบอกว่าผมจะซื้อข้าวฟ่างในตำบลหนองบัว แล้วชาวบ้านเขาจะให้ใช้ที่ดินห้วงงานไปก่อนได้รับเงินชดเชยที่ดิน ท่านบอกว่าขอตรวจสอบก่อน ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงท่านก็โทร.กลับมาบอกว่าท่านมีเงินสวัสดิการเหลือพอที่จะดำเนินการตามประสงค์ ให้นำหมายจ่ายเงินให้ราษฎรได้ในจันทร์ที่ 14 พฤษภาคม

วันที่เราพูดคุยกับราษฎรตำบลหนองบัวนั้นคือวันพฤหัสบดีที่ 10 พฤษภาคม 2537 เมื่อตกลงกันได้ข้างต้น ผมชวนคุณกมลพรกลับไปหาหรือกันที่สำนักงานโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักตามพระราชดำริ ซึ่งเข้าไว้ที่บริเวณซอย 12 ในพื้นที่ของอำเภอพัฒนานิคม เราได้ร่วม

กันกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานหลักย้อนหลัง ดังนี้

- สมมติว่าวันที่ 1 พฤษภาคม 2542 เป็นวันที่จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อน
- กำหนดในวันกลางเดือนของเดือนมิถุนายน 2541 เป็นวันเริ่มเก็บกักน้ำไว้ในอ่างเป็นปฐมฤกษ์
- กิจกรรมหรือภารกิจที่จำเป็นต้องแล้วเสร็จก่อนการเก็บกักน้ำ ต้องทำให้เสร็จก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2541 ส่วนกิจกรรมหรือภารกิจอื่นต้องให้แล้วเสร็จในกลางเดือนตุลาคม 2542
- การจัดแปลงอพยพหรือการจ่ายเงินชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ จะต้องเริ่มในเดือนกรกฎาคม 2538 และต้องแล้วเสร็จวันที่ 1 มิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นเดือนที่เริ่มเก็บกักน้ำไว้ในอ่างเป็นปฐมฤกษ์
- การจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินและอื่นๆ จะต้องเริ่มในเดือนมีนาคม 2538 และต้องแล้วเสร็จวันที่ 1 มิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นเดือนที่เริ่มเก็บกักน้ำไว้ในอ่างเป็นปฐมฤกษ์
- วันที่ 2 ธันวาคม 2537 เป็นพิธีเปิดห้วงงาน “ตักดินบั้งก็แรก”
- วันที่ 25 พฤษภาคม 2537 เป็นวันเคลื่อนเครื่องจักรเข้าสู่ห้วงงาน

เมื่อเห็นขอบกำหนดการและแผนงานหลักดังกล่าวร่วมกันแล้ว คุณกมลพรก็รายงานเข้ากรม ส่วนผมก็รายงานไปยังท่านองคมนตรีจุลนภ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมที่ดิน และเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ผมรีบโทร.ถึงท่านสวัสดิ์ วัฒนายกร เรียนท่านว่า รีบเอาเครื่องจักรเข้าห้วงงานในวันที่ 25 พฤษภาคม ท่านบอกว่ายังไม่ได้รวมเครื่องจักรเลย เครื่องจักรยังกระจายอยู่ตามโครงการต่างๆ ต้องใช้เวลารวมอีก 1 เดือน ผมบอกว่าไม่ได้หรอกครับ เราจ่ายค่าข้าวฟ่างไปแล้ว 6 ล้านบาท

เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2537 ภาพพิธีเปิดงานก่อสร้างเขื่อนเป็นปฐมฤกษ์

ต้องเคลื่อนเครื่องจักรเข้ามายึดพื้นที่ ถ้าเข้าไปเดียว จะเกิดการเปลี่ยนใจขึ้นมาเราจะลำบาก ท่านก็รับปาก จะส่งเครื่องจักรบางส่วนเข้ามาในวันที่ 25 พฤศจิกายน ที่เหลือจะตามเข้ามาอย่างเร่งด่วน

ห้วงเวลานั้นเป็นพื้นที่สำคัญ คนสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของการเข้าใช้พื้นที่ห้วงวนคือ นายวีระ เปลวเทียนยิ่งทวี กำหนดตำบลหนองบัว เขาอาสาผมไปพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อให้เราใช้พื้นที่ 2,000 ไร่ เป็นห้วงวนไปก่อน แต่เขามีข้อแม้ว่าผู้ว่า จะต้องดูแลเรื่องเงินค่าทดแทนที่ดินให้ดี อย่าให้ราษฎรเดือดร้อนตามที่ในหลวงรับสั่ง ต้องดูแลเรื่องแปลงอพยพซึ่งพวกราษฎรอยากได้เงินทดแทนการจัดสรรแปลงที่ดินอพยพ ส่วนเรื่องข้าวฟ่างต้องหาทางช่วยราษฎร พวกเขาจะได้มีเงินทุนเบื้องต้น แล้วผมถามว่า ถ้าผมมีเงินซื้อข้าวฟ่างได้ ผมเอาเครื่องจักรเข้าได้มั๊ย กำหนดวีระตอบว่า เอาเครื่องจักรมาได้เลย เปิดห้วงวนได้เลย ผมถามอีกว่า ดักดินบุงก็แรกและขุดดินเลยได้มั๊ย กำหนดก็ตอบว่าได้เลย ก่อสร้างตามโครงการได้เลย การพูดคุยระหว่างผมกับ กำหนดวีระ เปลวเทียนยิ่งทวี เป็นที่มาของการประชุมราษฎรตำบลหนองบัวในวันพฤหัสบดีที่ 10 พฤศจิกายน 2537 พอจ่ายเงินข้าวฟ่างเสร็จในวันที่ 14-15 พฤศจิกายน ในวันที่ 25 พฤศจิกายน กรมชลประทานก็เคลื่อนเครื่องจักรบางส่วนเข้ามา ผมมอบนายอำเภอพัฒนานิคม ประสานงานให้ชาวบ้านตักกลอง รำกลองยาวต้อนรับ ขบวนเครื่องจักร แล้ววันที่ 2 ธันวาคม 2537 ก็มีพิธีเปิดห้วงวนพิธีดักบุงก็แรกโดยนายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มาเป็นประธาน ชาวเปิดห้วงวนแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ แต่กลุ่มคนที่ต่อต้านโครงการในลพบุรีร่วมกันออกข่าวลือว่าผู้ว่าฯ โกหก มาทำงานแค่เดือนตุลาคม – พฤศจิกายน เพียง 2 เดือน จะเอาเครื่องจักรเข้าไปก่อสร้างเขื่อนได้อย่างไร เราเลยต้องเร่งประชาสัมพันธ์เชิญผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์จาก

กรุงเทพฯ ไปทำข่าวออกสื่อต่างๆ จนทำให้ผู้คนในลพบุรี เริ่มรู้ เริ่มเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง

สำหรับการตั้งชุมชนใหม่ เราได้เรียนรู้ว่าในหลวงทรงโปรดให้ทำให้ถูกต้องตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่นกรณีเสนอรายการประเมินผลกระทบของโครงการก่อสร้างเขื่อนป่าสักต่อสิ่งแวดล้อม ขออนุมัติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการตั้งชุมชนในเขตพื้นที่เป็นสาธารณะ เราก็ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายและระเบียบทุกประการ แล้วส่งให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาออกประกาศถอนสภาพที่สาธารณะ ถ้าที่นั้นเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เราก็ดำเนินการตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินทุกประการจนมีการถอนสภาพพื้นที่ ส.ป.ก. การดำเนินต่างๆ ใช้เวลาทั้งหมดพอสมควร เพราะเราตระหนักดีว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โครงการตามพระราชดำริจะเสี่ยงกฎหมายไม่ได้เลย

ต่อมาก็เรื่องการเก็บกักน้ำ เราจะต้องเก็บกักน้ำให้ได้ก่อนปี พ.ศ. 2542 แผนกำหนดให้เก็บกักน้ำเป็นปฐมฤกษ์ในกลางเดือนมิถุนายน 2541 โดยกราบทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนฯ เสด็จมาทรงเป็นประธานในพิธี พอต้นปี 2541 เราพบปัญหาบางหมู่บ้านในตำบลมะนาวหวาน ไม่ยอมขายที่ดินให้เรา บางคนยอมขายที่ดินให้เราแต่ไม่ยอมย้ายออก ถ้าเราเก็บน้ำตามระดับ +31.5 เมตร สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง หมู่บ้านในมะนาวหวานจะจมน้ำมิดหัว จึงต้องใช้กฎหมายเวนคืน ในท้องที่ 2-3 หมู่บ้านของตำบลมะนาวหวาน การใช้กฎหมายเวนคืนเป็นช่วงที่รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ท่านสุธี มากบุญ ย้ายมาเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ได้เข้ามาช่วยผมดูแลการเวนคืนที่ดิน แต่มีเรื่องอยู่เรื่องหนึ่ง มั่นน่าเป็นห่วงมากก็คือ มีผู้หญิงคนหนึ่ง อายุประมาณ 50 ปี แก่ได้รับการสนับสนุนจากอดีตกำนัน

ตำบลมะนาวหวานที่ให้มาคัดค้านโครงการ แม้ว่าเรา
วางเงินค่าเวนคืนที่ดินของแกกัษณาการออมสินแล้ว
แต่เราก็ไปเช่ารถไถมาไถดินพรวนดิน นายอำเภอ
พัฒนานิคมจึงต้องแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมาย
ตำรวจก็ไปจับผู้หญิงคนนั้นซึ่งกำลังหว่านเมล็ดข้าวอยู่
นายอำเภอได้บอกให้ลูกหลานแกมาประกัน แต่ไม่มีใคร
มาประกัน พอถึงตกคำตำรวจสถานีตำรวจภูธรตำบล
มะนาวหวานจึงต้องเอาแกเข้าห้องขัง หนังสือพิมพ์
ไปถ่ายภาพแกอยู่ในห้องขังและลงข่าวว่าเชื่อนป่าสักฯ
จับขนาขังคุก เมื่อผมเห็นภาพข่าวในหนังสือพิมพ์
จึงติดต่อให้ ผู้ใหญ่บ้านมาประกันตัวออกไป หลังจากนั้น
มาเรื่องแบบนี้เราพยายามไม่ให้มันเกิดขึ้นอีก

ประโยชน์ของโครงการเชื่อนป่าสักมีมากมาย
หลายประการ ทำให้พื้นที่ดินอุดมสมบูรณ์เพราะน้ำใต้ดิน
มีมากขึ้น ขุดน้ำไปก็มีน้ำบาดาลขึ้นมา มีความชุ่มชื้น
ในพื้นที่อ่างก็มีทุ่งหอยปูปลา เป็นประโยชน์ต่อการ
เพาะปลูก ลดความสูญเสียจากเหตุอุทกภัยตั้งแต่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาลงมา แต่ที่สำคัญที่สุดที่เราไม่รู้ก็คือ
เขาเอาน้ำจากเชื่อนป่าสักมาไล่น้ำเค็มตอนที่น้ำเค็ม
ขึ้นสูง ซึ่งในหน้าแล้งน้ำเค็มจะดันขึ้นมาจ่อปากคลอง
ประปาของการประปานครหลวงที่ตำบลลำแล ปทุมธานี
เขาก็ส่งน้ำจากเชื่อนป่าสักมาไล่น้ำเค็ม ซึ่งถือว่าเป็น
พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 9

เมื่อการก่อสร้างเชื่อนป่าสักฯ เสร็จแล้ว 1 ตุลาคม
2542 กระทรวงย้ายผมไปอยู่จังหวัดนครสวรรค์ กลาง
เดือนตุลาคมนั้นก็มีหมายกำหนดการออกมาว่า วันที่ 25
พฤศจิกายน 2542 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อม
ด้วยสมเด็จพระบรมราชินี และสมเด็จพระเทพรัตนฯ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดเชื่อนป่า
สักชลสิทธิ์ ทางกรมชลประทานก็เชิญผมไปรับเสด็จด้วย
ตอนประมาณสัก 2 ทุ่ม ผมก็นั่งทานอาหารอยู่กับ

ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายท่านข้างพลับพลาที่ประทับของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
ลงจากพลับพลามากล่าวว่า ผู้ว่าฯ มนุษย์อยู่ไหน พระบาท
สมเด็จพะเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้เข้าเฝ้าด่วน ผมได้ขึ้นไป
เข้าเฝ้า คลานไปกราบแทบพระบาท คินนั่นเป็นคินที่
พระจันทร์ขึ้นเต็มดวงโตเลยนะ มองจากที่พลับพลาไป
เห็นน้ำเต็มเขื่อน เห็นพระจันทร์ดวงโตลอยอยู่เหนือน้ำ
สวยงามเลย ท่านได้รับสั่งหลายเรื่อง ผมหืออึ้งด้วยความ
ตื่นตันใจ ประกอบพระสุรเสียงค่อนข้างเบา ผมรู้สึก
น้ำตาคลอเบา ความจริงผมก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ
จากพระองค์ท่านมาก่อนหน้านี้นี้ เมื่อปลายปี 2539
ผมป่วยต้องผ่าตัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรด
เกล้าฯ ให้คุณภรณ์ สัตยวงษ์ ตอนนั้นรับราชการอยู่ที่
สำนักงาน ก.ป.ร. อันเชิญดอกไม้พระราชทานมาให้ที่บ้าน
พักในกรุงเทพมหานคร และรับสั่งมาว่าให้หายเร็วๆ
และก่อนหน้านี้นี้ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2539 ผมก็ได้รับ
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้า
วิเศษ (ต.จ.ว.) นับว่าผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นอย่างมาก
หาที่สุดมิได้

จากที่ได้เล่าเรียนมาแล้วผมอยากสรุปว่า

1. พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวในเรื่องน้ำ ทรงมีความเชี่ยวชาญ มีความ
รอบรู้ และก่อนที่พระองค์ท่านจะมีพระราชดำริอะไร
ออกมา พระองค์ท่านได้มีการทดลองทดสอบในทาง
วิทยาศาสตร์มาก่อนทั้งสิ้น
2. ประชาชนราษฎรอยู่ในพระหทัยของพระองค์
ท่านตลอด พระองค์ท่านทรงคิดแต่ว่าประชาชนราษฎร
จะเดือดร้อนไหม จะได้ประโยชน์ไหม
3. ถึงแม้ผมเป็นข้าราชการตัวเล็กๆ ไม่เคยได้

เข้าเฝ้าใกล้ชิด พระองค์ท่านยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ อยู่เสมอ แม้ยามป่วยก็ทรงพระราชทานดอกไม้ วันพระราชพิธีเปิดเขื่อนก็ทรงรับสั่งถามหา เราในฐานะ เป็นข้าราชการในการปฏิบัติงานต้องสนองพระราช กระแสหรือพระอุดมการณ์ในการทำงานของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ดี โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริฯ เป็นบทเรียนที่สอนการบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี และเมื่อได้เรียนรู้อย่างนั้น แล้วก็ต้องจดจำ ผมคิดว่าการเอาความตั้งพระทัย ของพระองค์ท่านเป็นตัวตั้ง

(จากนั้นนายมนุญญ์ วัฒนโกเมร ได้เปิดภาพจาก เพาเวอร์พอยต์และบรรยายประกอบ จนมาถึงภาพรถไฟ วิ่งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำ ได้บรรยายเสริมว่า)

ตามแผนเดิมแนวรางรถไฟต้องย้ายไปอยู่ที่ขอบ อ่างเก็บน้ำ แต่เรามีปัญหาในการจัดหาที่ดินขอบอ่าง เพราะราคาที่ดินในบริเวณเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โดยเฉพาะ ที่ดินติดอ่างมีราคาสูงขึ้น ไร่ละ 3-4 ล้านบาท ต้องใช้ งบประมาณเพิ่มขึ้นมากและอาจมีปัญหาในการจัดซื้อ หากเจ้าของไม่ยอมขาย ผมจึงเสนอให้ย้ายรางรถไฟลงไป อยู่ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดเห็นชอบด้วย ซึ่งได้การรถไฟแห่งประเทศไทย คณะอนุกรรมการ ย้ายเส้นทางคมนาคม ปลัดกระทรวงคมนาคมเป็น ประธาน คณะกรรมการบริหารโครงการ นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และคณะรัฐมนตรี แต่มีข้อแม้ว่าต้องขอรับ พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยจากพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวเสียก่อน ซึ่งพระองค์ได้พระราชทาน พระบรมราชวินิจฉัยมาว่าไม่ขัดข้องจะได้เสร็จตาม กำหนด แต่รถไฟเป็นต้นเหตุของมลภาวะคือเป็น แหล่งที่มาของขยะและสิ่งปฏิกูล ต้องให้การรถไฟแห่ง ประเทศไทยดูแลให้ดี ดำเนินการมิให้ขยะและสิ่งปฏิกูล ไปสร้างมลภาวะแก่น้ำในอ่าง

นายมนุญญ์ วัฒนโกเมร ได้กล่าวในตอนท้ายว่า เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานชื่อ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (Pa Sak Jolasid Dam) มีความหมายว่า เขื่อนแม่น้ำป่าสักที่เก็บกักน้ำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (Pa Sak River Dam Which retains water efficiently)

นายณัฐพงศ์ ศิริชนะ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถามว่า “ขอให้ท่านเล่าเรื่องการสนองพระราช กระแสรับสั่งที่ว่า อย่าให้ใครมาหากินกับโครงการนี้ ท่านได้ทำอย่างไรบ้าง” ซึ่งท่านมนุญญ์ได้เล่าให้ฟังว่า

เริ่มต้นเลย ผมประชุมข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ทุกแผนก ทุกอำเภอ ให้นโยบายหลักว่า ใครทุจริต ใครแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ใครเรียกรับสินบน เรียกรับเปอร์เซ็นต์ จะถูกดำเนินคดีอาญา และดำเนินการ ทางวินัยควบคู่กันไป ซึ่งโทษทางวินัยมีสถานเดียวคือ ไล่ออก ใครจะต่อสู้ใช้สิทธิ์อุทธรณ์ก็ว่าไปตามกฎหมาย ว่าด้วยวินัยข้าราชการ

คนที่มาหากินกับโครงการนี้มีหลายพวก พวกแรก พวกนายทุนที่มากว้างซื้อที่ดินมือเปล่าเพื่อหวังเงิน ทดแทน เรามีคณะกรรมการตรวจสอบการทำให้ประโยชน์ ถ้าซื้อเก็งกำไรแต่ไม่ทำประโยชน์ หรือเอาที่ดินที่เป็น หนองน้ำมาขอรับเงินชดเชย โดยอ้างว่าปลูกต้นบัว เราก็ ไม่จ่ายเงินชดเชยให้ เพราะเป็นที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งก็ มีจำนวนไม่น้อยทีเดียว แต่ถ้าเป็นที่ดินมือเปล่าและเขา ทำประโยชน์จริง เราก็ต้องจ่ายให้ตามมติคณะรัฐมนตรี และหลักเกณฑ์ของโครงการ ถ้าราษฎรร้องเรียนว่าการ กว้างซื้อที่ดินมือเปล่าเป็นการฉ้อฉล เราก็ให้ราษฎรแจ้ง ความดำเนินคดีอาญารฐานฉ้อโกง ส่วนพวกที่มาทำธุรกิจ สวนป่า เราก็จ่ายตามหลักเกณฑ์ของโครงการ เราไม่ได้ จ่ายตามที่เขาร้องขอหรือตามสัญญาที่เขาทำกันเอง กรณี นี้เป็นคดีไปถึงศาลปกครองและศาลยุติธรรมหลายสิบคดี ที่ผมทราบเราชนะแทบทุกคดี

การทุจริตเรื่องแรกที่พบ คือการขอยแปลงที่ดิน ทำกินซึ่งเป็นเฉพาะที่ดินมือเปล่า เพื่อให้เกิดสิทธิในการ รับเงินชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ เนื่องจากมติคณะ รัฐมนตรีให้จ่ายเงินชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพให้แก่ ผู้ที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดิน ไม่ว่าที่ดินนั้นมี เอกสารสิทธิ์หรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ (ที่ดินมือเปล่า) และจ่ายเงินชดเชยให้แก่ครอบครัวใหญ่ซึ่งเป็นครอบครัว ที่ 1 บุตรที่มีครอบครัวแล้วในฐานะครอบครัวที่ 2 และ ครอบครัวที่ 3 ฐานความเป็นครอบครัวของครอบครัวที่ 2 และที่ 3 จะต้องมีการสมรสจริงหรืออยู่กินเป็นสามี ภริยากันก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 ซึ่งเป็นวันที่ คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ก่อสร้างโครงการเขื่อนป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวนเงินชดเชยแทนการ จัดแปลงอพยพสำหรับครอบครัวที่ 2 และที่ 3 น้อยกว่า ที่จ่ายให้ครอบครัวที่ 1 พวกข้าราชการอำเภอพัฒนานิคม กลุ่มหนึ่งที่เข้าใจหลักการมีสิทธิ์ได้รับเงินชดเชย เห็นกงจักรเป็นดอกบัว โลกโมโหโสน ไปแนะนำชาวบ้าน ที่มีบุตรหลายคน แต่บุตรนั้นยังไม่สมรสจึงไม่มีฐานะเป็น ครอบครัวที่ 2 และที่ 3 ถ้าอยากให้บุตรได้รับเงินชดเชย แทนการจัดแปลงอพยพจำนวนเท่ากับครอบครัวที่ 1 ผู้เป็นพ่อแม่จะต้องแก้ไข บ.บ.ท.5 ซึ่งเป็นแบบแสดง รายการที่ดินเพื่อเสียภาษีบำรุงท้องที่ อันแสดงถึงสิทธิ การครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินนั้น เพื่อให้สิทธิ์ แก่บุตร เช่น ผู้เป็นพ่อแม่แจ้ง บ.บ.ท.5 ไว้ 30 ไร่ ก็แก้ไข บ.บ.ท.5 ของตนเองแบ่งให้ลูก 2 คน คนละ 10 ไร่ และให้บุตรทั้ง 2 คนแจ้ง บ.บ.ท.5 เป็นของตนเอง บุตร ทั้ง 2 คนก็จะมีสิทธิ์รับเงินชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ จำนวนเท่ากับพ่อแม่ที่เป็นครอบครัวที่ 1 โดยเจ้าหน้าที่ กลุ่มดังกล่าวร่วมมือให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รับรองการแจ้ง เปลี่ยนแปลง และเรียกค่าแบ่งแยกขอยแปลงตามใบ บ.บ.ท.5 แปลงละ 10,000 บาท เมื่อความปรากฏ ผมได้ สั่งตั้งกรรมการตรวจสอบยกเลิกการแจ้งแก้ไข บ.บ.ท.5 ทั้งหมดทันที ซึ่งก็ได้หลักฐานเอกสารดำเนินคดีกับ

ข้าราชการและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มนั้น และตั้ง กรรมการสอบวินัยยกชุดประมาณ 5-6 คน ผลปรากฏว่า มีข้าราชการอำเภอหลายแผนกถูกไล่ออกจากราชการ และหลายคนต้องโทษทางอาญาสิทธิในการขอรับเงิน ชดเชยแทนการจัดแปลงอพยพ ทำให้เกิดคดีอาญาอีก หลายคดี มีราษฎร 6-7 รายไปจดทะเบียนสมรสปลอม จากจังหวัดอื่น เพื่อให้เป็นทะเบียนสมรสก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 และมาขอใช้สิทธิ์ เราก็แจ้งความ ดำเนินคดีฐานใช้เอกสารปลอม และรายงานให้กรมการ ปกครองดำเนินการทางวินัยและอาญากับข้าราชการ ต้นทางที่ปลอมแปลง นอกจากนี้ มีราษฎรอยู่คู่หนึ่ง เพิ่งอยู่กินกันเมื่อปี 2538 อยากมีสิทธิ์ได้เงินชดเชย แทนการจัดแปลงอพยพในฐานะครอบครัวที่ 2 ไปแจ้ง เจ้าหน้าที่อนามัยตำบลลงรายการให้บริการคุมกำเนิด ย้อนหลังไปก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 เจ้าหน้าที่ อนามัยตำบลต้องลงรายการการให้บริการคุมกำเนิด ในทะเบียนคนไข้ประจำวันเป็นรายการสุดท้าย ในหน้ากระดาษของทะเบียน เพราะช่องที่ลงรายการ ที่มีเส้นบรรทัดเต็มหมดแล้ว เราแจ้งให้สาธารณสุขจังหวัด ดำเนินการทางวินัย ถูกลงโทษไล่ออกฐานทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งการทุจริต การหากินกับโครงการเขื่อนป่าสักมีมากมาย หลายรูปแบบ สุดท้ายนี้ขอให้พวกเราทุกคนจงสำนึก ในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีต่อประเทศชาติ และประชาชนคนไทยอย่างหาที่สุดมิได้

สภาพน้ำท่วม เมื่อปี พ.ศ.2538 ซึ่งจะเกิดน้ำท่วม แบบนี้แทบทุกปี และก็จะพัดพาความอุดมสมบูรณ์ไปชาวบ้านทำการเกษตร ได้ก็เพียงปลูกข้าวฟ่างเท่านั้น เมื่อมีโครงการมาเขาก็พร้อมที่จะเปลี่ยนพัฒนาชีวิต เพราะอยู่ไปก็เห็นอนาคตเก่าๆ ก็คือรับจ้างแรงงาน ไปวันๆ ไม่มีอะไรดีขึ้น

วันมหาปิตของพสกนิกรชาวลุ่มน้ำป่าสัก วันที่ 25 พฤศจิกายน 2542

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพระราชพิธีเปิดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์
เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2542

จากนั้นได้เสด็จฯ มาที่ศูนย์อำนวยการซึ่งมีระบบ Telemetering and Remote Sensing
ทำให้รู้วาระดับน้ำตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงตัวเขื่อน

Telemetry and Remote Sensing

ประชาชนเข้ามารอเฝ้ารับเสด็จ

พลังงานทดแทน...พลังงานแห่งสายพระเนตร

* รศ.ดร.สันหทัย กลิ่นพิกุล

ผู้อำนวยการสำนักงานประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้เชี่ยวชาญด้านพลังงานทดแทน มูลนิธิชัยพัฒนา

ปาล์มน้ำมัน...พืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ของประเทศไทยที่มีการนำเข้ามาปลูกเมื่อปี พ.ศ. 2511 ที่จังหวัดกระบี่และสตูล หาได้รอดพ้นจากสายพระเนตรอันยาวไกลและเฉียบคมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชไม่ เนื่องด้วยทรงทราบว่าปาล์มน้ำมันที่ให้น้ำมันสูงที่สุดในโลก

เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรสวนปาล์มน้ำมันที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล และทรงมีรับสั่งให้ อ.สันหทัยและคณะสร้างเครื่องหีบน้ำมันปาล์มแทนเครื่องหีบ STORK ที่นิคมฯ นำเข้าจากประเทศเนเธอร์แลนด์

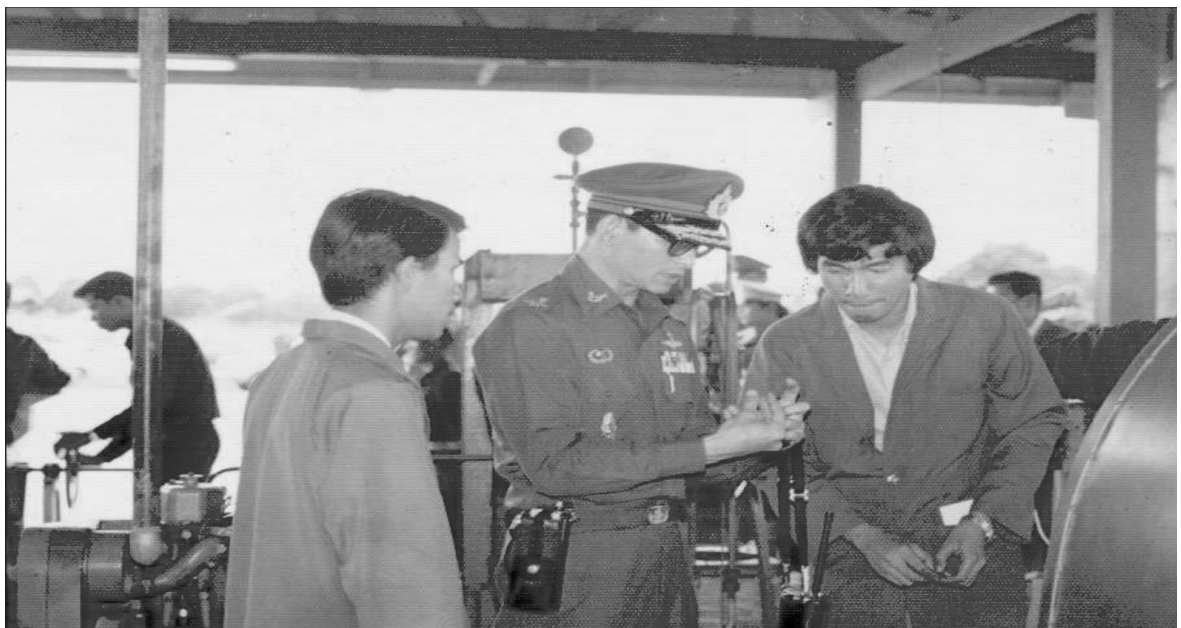

“เครื่องนี้เราสร้างเองได้ไหม?” พระองค์ทรง
มีรับสั่งถาม “คิดว่า...สร้างได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ถ้าอย่างนั้น ฉันให้เป็นการบ้านเลย ปีหน้า
ฉันจะตามมาดู”

“...ถ้าเกษตรกรรายเล็กรวมกลุ่มกันทำโรงงานได้
ก็จะดีเพราะจะได้มีผลพลอยได้ต่างๆ เช่น เศษทะลาย
เอาไปทำปุ๋ย เพาะเห็ด กากปาล์มทำอาหารสัตว์ แทนที่
จะขายทะลายปาล์มไปให้โรงงานหมด...”

ต่อมาวันที่ 22 กันยายน 2519 พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม
ราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราช
กุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ
วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี เสด็จฯ ติดตามงานที่นิคมสร้าง
ตนเองฯ จังหวัดสตูล และทรงรับสั่งถามข้อมูลปาล์ม
น้ำมันอีกหลายประการ ตั้งแต่การปลูก ผลผลิต ไปจนถึง
การนำน้ำมันปาล์มและน้ำมันเมล็ดในปาล์มไปใช้

ประโยชน์ในด้านต่างๆ และทอดพระเนตรการบ้าน คือ อุปกรณ์สกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กที่นักวิจัยของมหาวิทยาลัยฯ ได้จัดสร้างถวายฯ และทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ร่วมโต๊ะเสวยฯ พระกระยาหารเที่ยงด้วย

กล่าวถึงปาล์มน้ำมัน เริ่มมีการปลูกกันแพร่หลายมากขึ้นในภาคใต้ จนถึงปี 2526 มีผู้ปลูกเกล้าฯ ถวายฎีกา เนื่องจากนำผลปาล์มไปรอคิวที่โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มหลายวันไม่ได้ลงของ เตือดร้อนอย่างหนักเพราะเสียทั้งค่าจ้างรถบรรทุกและน้ำหนักผลปาล์มสูญหาย

ดังนั้น เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทำการวิจัยและพัฒนาโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กให้กลุ่มเกษตรกรสวนปาล์มรายย่อย

โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงาน กปร. 458,800 บาท สร้างโรงงานสาธิตขึ้นที่มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2527 พร้อมทั้งให้สำรวจปัญหาความต้องการของเกษตรกรสวนปาล์มรายย่อยในภาคใต้ไปพร้อมกัน

วันที่ 23 กันยายน 2528 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรโรงงานสาธิตฯ ท่ามกลางสายฝนที่ตกลงมาอย่างหนักและพระราชทานการบ้านชุดที่ 3 โดยมีพระราชดำริให้ไปทดลองสร้างโรงงานให้กลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมในพื้นที่จริง และให้จัดทำคู่มือเกษตรกรสวนปาล์มเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรสวนปาล์มรายย่อยด้วย

พ.ศ. 2529 ได้มีการจัดสร้างโรงงานทดลองขึ้น
ที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และมีการพัฒนา
ปรับปรุงเครื่องจักรหลายครั้ง จนถึงปี พ.ศ. 2534
ได้พัฒนาระบบการทอดผลปาล์มภายใต้สภาพสุญญากาศ
ขึ้นเป็นผลสำเร็จและได้รับรางวัลชมเชยผลงาน
สิ่งประดิษฐ์ฯ ประจำปี พ.ศ. 2536 จากสำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่
กังหันน้ำชัยพัฒนาได้รับรางวัลชนะเลิศ

**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จฯ ติดตามงาน**

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มระบบทอดสุญญากาศขนาดกำลังผลิต 1 ตันทะเลายต่อชั่วโมง ที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และวันที่ 23 พฤษภาคม 2536 ทรงนำคณะอาจารย์และนักเรียนนายร้อย จปร. ทักศนศึกษาดูงานที่โรงงานของสหกรณ์นิคมอ่าวลึก

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพื่อการพึ่งพาตนเอง

“ถ้าจังหวัดกระบี่มีพื้นที่ราบก็ให้เขาปลูกข้าวบ้าง เพราะถ้าคนกระบี่ปลูกแต่ปาล์มน้ำมันแล้วเกิดอุทกภัยที่ภาคกลางแล้วคนกระบี่จะเอาข้าวที่ไหนกิน? นี่คือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพื่อการพึ่งพาตนเอง...ฉันจะเล็คเชอร์ให้เธอฟัง”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2528
ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วันที่ 23 กันยายน 2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับกรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ จัดทำโครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคที่สหกรณ์นิคมปากน้ำอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2531 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2534

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2546 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงติดตามงานและเสด็จเยี่ยมราษฎรที่มีอาชีพปลูกข้าวและโรงสีข้าวพระราชทานที่อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ และต่อมาเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2557 เสด็จฯ เยี่ยมอีกครั้งหนึ่งและทรงโยนกกล้าที่แปลงปลูกข้าวของเกษตรกร

“เรายอมถอยหลังเข้าคลองเพื่อสำรวจดูว่า
กันคลองมีอะไรดีๆ เราก็เก็บมา...ไม่มีก็แล้วไป”

วันที่ 8 ตุลาคม 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสรับสั่ง ณ พระตำหนักทักษิณราชินิเวศน์ให้สร้างโรงงานแปรรูปน้ำมันปาล์มขนาดเล็กครบวงจรที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส (ศูนย์ฯ ได้ปลูกทดลองไว้ในพื้นที่ดินพรุ 8 ไร่)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ดำเนินการสนองพระราชดำริแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2533 ด้วยงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ทำถึงขั้นกลั่นเป็นน้ำมันบริสุทธิ์ (RBD) คือ ลดกรด ฟอกสี และดุดกลิ่น รวมทั้งแยกไขสเตอรินมาทำเนยเทียมได้ ไขสบู่นำมาทำสบู่ซักล้าง กากปาล์มทำอาหารสัตว์ แกนทะลายและขี้ใบทำปุ๋ยหมัก

วันที่ 7 ตุลาคม 2533 ทรงติดตามการบ้านชุดที่ 5 และทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งที่ได้เกินกว่าที่ทรงคาดหมายไว้ ต่อมามีการจัดสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็ก โรงกลั่นน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ เครื่องทำสบู่ เครื่องแยกผลปาล์มออกจากทะลาย ปาล์มสด และเครื่องทำเนยเทียมขนาดเล็กที่ศูนย์ฯ พิกุลทองฯ โดยได้ทุนสนับสนุนจากกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ล้านบาท

วิกฤติพลังงานของประเทศไทย พ.ศ. 2543

กลาง พ.ศ. 2543 รัฐบาลจัดงาน Car Free Day ขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งถามเรื่องการนำน้ำมันปาล์มมาใช้ทดแทนน้ำมันดีเซลผ่านผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง (นายชัยวัฒน์ สิทธิบุศย์) และให้ทำการผลิตไบโอดีเซลจากน้ำมันปาล์มเป็นการด่วน

วันที่ 24 กันยายน 2543 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรการสาธิตการใช้น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์และเมทิลเอสเตอร์เดินเครื่องจักรกลการเกษตรที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส

เมทิลเอสเตอร์ (ไบโอดีเซล) คือ ผลิตผลจากน้ำมันพืชทำปฏิกิริยากับเมทานอลได้กลีเซอรอลเป็นผลพลอยได้

พ.ศ. 2544 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิชัยพัฒนาให้ดำเนินการ
2 โครงการ

การทดสอบการใช้น้ำมันปาล์มดิบ น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์
และเมทิลเอสเทอร์กับเครื่องยนต์ดีเซลเล็ก วงเงิน 3,000,000 บาท

1. โครงการทดสอบการใช้น้ำมันปาล์มดิบ น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ และเมทิลเอสเทอร์กับเครื่องยนต์ ดีเซลเล็ก

- ดำเนินการ พ.ศ. 2544-2546
- น้ำมันปาล์มดิบ อุ่นที่ 80 องศาเซลเซียส
เดินเครื่องได้ประมาณ 500 ชั่วโมง
- น้ำมันปาล์มดิบ แยกกัมและลดกรดอุ่นที่ 120
องศาเซลเซียส เดินเครื่องได้ประมาณ 1,200 ชั่วโมง
- น้ำมันปาล์มโอเลอินกลั่นบริสุทธิ์ เดินได้ 2,000
ชั่วโมง
- ไบโอดีเซล เดินไป 3,000 ชั่วโมง เครื่องยังเป็น
ปกติ
- พ.ศ. 2550 ทดลองสูตรน้ำมันปาล์มผสมดีเซล
หลายสูตรกับเครื่องจักรกลการเกษตรและเครื่องยนต์
ดีเซลรุ่นใหม่

โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขยายจาก 1 ตันเป็นขนาด 2 ตันทะลาย
ต่อชั่วโมงที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ วงเงิน 7,960,000 บาท
เนื่องจากกำลังผลิตในเชิงธุรกิจ 1 ตันต่อชั่วโมงยังต่ำเกินไป

2. โครงการขยายโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม ขนาด 2 ตันทะลายต่อชั่วโมง ที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จังหวัดกระบี่

- ใช้กระบวนการทอดผลปาล์มในสุญญากาศ ไม่มี
น้ำเสียจากการผลิต
- ลงทุนรวม 11.16 ล้านบาท
- สหกรณ์ฯ ปรับปรุงกระบวนการผลิตโดยแยก
เส้นใยทำเชื้อเพลิงและขายเมล็ดปาล์ม ลงทุน 4 ล้านบาท
ปี 2553
- มีโรงงานผลิตไบโอดีเซลจากน้ำมันทอดซ้ำขนาด
400 ลิตร
- เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2557 สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตร
โรงงานซึ่งมีขนาดกำลังผลิตถึง 3 ตันทะลายต่อชั่วโมง
และรองรับผลปาล์มได้ถึง 10,000 ไร่ ในปีนี้เอง นักวิจัย
จากคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์ ประกาศความสำเร็จในการผลิตปาล์มน้ำมัน
ตระกูล “ทรัพย์ มอ 1” ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า 4 ตัน
ทะลายต่อปี

โครงการวิจัยผลิตเมทิลเอสเทอร์จากไขมันปาล์ม บอบำบัดน้ำเสีย (ดำเนินการใน พ.ศ. 2547-2548)

- ได้รับทุนจากเงินกองทุนพระราชทาน 100,000 บาท และมูลนิธิเชลล์ 100 ปี อีก 100,000 บาท
- สร้างถึงปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน 20 ลิตร ใช้กรดกำมะถันเป็นตัวเร่งอุณหภูมิ 85 องศาเซลเซียส นาน 4 ชั่วโมง
- นำเมทิลเอสเทอร์มากลั่นใสที่อุณหภูมิ 275-400 องศาเซลเซียส นาน 3-4 ชั่วโมง ได้ความบริสุทธิ์ 98.69% ต้นทุนการผลิต 14.36 บาทต่อลิตร
- ออกแบบโรงงานขนาด 1,000 ลิตร ลงทุน 13 ล้านบาทได้ IRR 21% ระยะคืนทุน 4 ปี

โรงงานผลิตเมทิลเอสเทอร์ที่มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์

- พ.ศ. 2545 คณะวิศวกรรมศาสตร์สร้างโรงงานผลิตเมทิลเอสเทอร์ขนาด 1,000 ลิตรขึ้น (ผลิตปีละ 50,000 ลิตร)
- ผลิตเมทิลเอสเทอร์จากไขมันสัตว์อินทรีย์และน้ำมันบริจาจากกรมศุลกากรส่งขายการรถไฟแห่งประเทศไทยทดลองเดินรถดีเซลรางหาดใหญ่-สุโขทัย 40,000 ลิตร
- พ.ศ. 2546 ทำความร่วมมือกับสมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา ซื้อมันทอดแล้วจากโรงงานมาผลิตเมทิลเอสเทอร์ขายกลับให้โรงงานใช้กับรถยกเพื่อลดมลพิษ
- เริ่มทดลองขายให้บุคคลทั่วไปโดยได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากลูกค้ากว่า 100 คน จนถึงสิ้นปี 2558 ได้ขายไปแล้วกว่า 8 แสนลิตร

วันที่ 16 มกราคม 2549 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรโรงงานผลิตไบโอดีเซลที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และทรงเติมน้ำมัน B100 ให้กับรถสองแถวที่เป็นลูกค้าประจำ 10 ลิตร ราคา 200 บาท โรงงานต้นแบบแห่งนี้ จึงมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมา พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ทำการวิจัยการผลิตเอทิลเอสเตอร์ ได้สำเร็จโดยใช้เอทานอล ที่ผลิตได้ในประเทศมาแทน เมทานอล ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทย ผลิตไบโอดีเซลจากวัตถุดิบในประเทศได้ 100%

วันที่ 16 มกราคม 2557 สมเด็จพระเทพรัตนราช สุธาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน เป็นองค์ประธานเปิดโรงงานผลิตเอทิลเอสเตอร์ แบบต่อเนื่องขนาด 60 ลิตรต่อชั่วโมง ที่มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์

โรงงานผลิตเมทิลเอสเตอร์ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส

พ.ศ. 2548 จัดสร้างโรงงานผลิตไบโอดีเซลขนาดกำลังผลิต 10,000 ลิตรต่อวัน ที่จังหวัดกระบี่

- มีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาด 1 ตันทะลาย ต่อชั่วโมง และผลิตเมทิลเอสเตอร์ขนาด 400 ลิตร และ 1,000 ลิตร
- มีอุปกรณ์แยกกลีเซอรอลและอุปกรณ์ผลิต เมทิลเอสเตอร์จากทั้งกรดไขมันและไขสุบู
- มีสถานีจ่ายเมทิลเอสเตอร์และหัวจ่ายน้ำมัน
- จำหน่ายให้เรือประมงขนาดเล็กและบุคคลทั่วไป
- มีผู้สนใจนำไปสร้างโรงงานไบโอดีเซลประสบ ความสำเร็จดีมากที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ยะลา และ นราธิวาส

พ.ศ. 2549 จัดสร้างโรงงานผลิตไบโอดีเซลขนาดกำลังผลิต 10,000 ลิตรต่อวัน ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทดลองปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่แห้งแล้ง

วันที่ 16 กรกฎาคม 2548 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เข้าเฝ้าที่หัวหินเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้มูลนิธิชัยพัฒนาปลูกปาล์มน้ำมัน และสร้างโรงงานสกัดน้ำมันพืชและผลิตไบโอดีเซลระดับชุมชนที่ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี เป็นโครงการเร่งด่วน

พ.ศ. 2549 จัดสร้างโรงงานผลิตไบโอดีเซลขนาดกำลังผลิต 20,000 ลิตร ของ บมจ. บางจากปิโตรเลียม

มูลนิธิชัยพัฒนาอนุมัติงบประมาณให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการสนองพระราชดำริดังนี้

- กรมพัฒนาที่ดินปลูกปาล์มน้ำมันแบบน้ำหยด 200 ไร่ และปลูกสบู่ดำหลายพันธุ์ 100 ไร่
- กรมการทหารช่างทำการก่อสร้างอาคารโรงงาน บ้านพักและระบบสาธารณูปโภค
- ปตท. สนับสนุนการจัดสร้างสถานีจ่ายไบโอดีเซล
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ออกแบบ สร้าง และติดตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์สกัดน้ำมันปาล์มขนาด 2 ตันทะเลายต่อวัน และผลิตไบโอดีเซลขนาด 400 ลิตร
- เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2549 ผลิตไบโอดีเซล สบู่ผสมไบโอดีเซลและปุ๋ยหมักจากกากปาล์ม มีผู้เข้าเยี่ยมชมปีละประมาณ 3,000 คน

วันที่ 27 กรกฎาคม 2549 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรโรงงานสกัดน้ำมันพืชและผลิตไบโอดีเซลครบวงจรที่ ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พร้อมทั้งทรงกดปุ่มเครื่องจักรและทรงเติมน้ำมันไบโอดีเซลเป็นปฐมฤกษ์

พระราชดำรัสประกาศความสำเร็จ เรื่องไปโอติเซล พ.ศ. ๒๕๔๘

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงค้นพบมากกว่า 30 ปีแล้ว ว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชน้ำมันที่ให้ปริมาณน้ำมันสูงกว่าพืชน้ำมันชนิดใดๆ ในโลก และทรงมีพระราชดำริที่แน่วแน่ให้ทำการวิจัยและพัฒนาโรงงานแปรรูปปาล์มน้ำมันครบวงจรขนาดเล็ก รวมไปถึงการผลิตไบโอดีเซลเป็นพลังงานทดแทนของประเทศไทย ในอนาคตเมื่อน้ำมันปิโตรเลียมจะหมดไปจากโลกในอีกไม่กี่สิบปีข้างหน้า ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2548 ความตอนหนึ่งว่า....

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงประกอบอาหารคานาเป้กึ่ง และปลารมควั่น อย่างละ 9 ชุด

“...ถ้าอย่างไรราก็ใช้น้ำมันปาล์มของเราเอง คนอื่นอาจจะไม่มี แต่ว่าเรามี เพราะชนวนขยายหาวิธีที่จะทำเชื้อเพลิงทดแทนได้ ถ้าไม่ได้ทำเชื้อเพลิงทดแทนเราก็เดือดร้อน แล้วก็เป๋นห้วง แต่เราไม่ต้องเป๋นห้วง ถ้าคนอื่นเขาไม่ทำ เขาอาจจะไม่มีน้ำมันไปโอติเซลใช้ แต่ว่าเรามี เราคือข้าพเจ้าทำเอง คนอื่นเขาอาจจะไม่มีก็ไม่มีไร เราต้องเห็นแก่ตัว แต่ละคนถ้าเห็นแก่ตัวก็รู้ว่าไม่เป็นไรเพราะแต่ละคนก็ต้องพยายามที่จะหาพลังงานทดแทนทั้งนั้น....”

วันที่ 17 สิงหาคม 2550 มูลนิธิชัยพัฒนา มีคำสั่งแต่งตั้งให้ รศ.ดร.สันต์ชัย กลิ่นพิกุล และ ดร.กิตติเจตรังษี เป็นที่ปรึกษาโครงการโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงขนาดเล็กของมูลนิธิชัยพัฒนาที่บ้านทุ่งรัก อำเภอคูระบุรี จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือราษฎรเกาะพระทองที่ประสบภัยสึนามิ คณะที่ปรึกษาได้ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์หลายชนิดที่หาวัตถุดิบได้ง่ายและมีตลาดนักท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา ได้แก่ กุ้งเสียบ กุ้งรมควันเย็น ปลารมควันเย็น ปลาหวานปรุงรส ปลาหยอง ฯลฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จฯ ติดตามงาน เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2553

โครงการวิจัยและพัฒนาน้ำมันเมล็ดชาที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

“...นี่มาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์...
เอามาช่วยงาน”

วันที่ 6 สิงหาคม 2551 มูลนิธิชัยพัฒนา มีคำสั่งแต่งตั้งให้ รศ.ดร. สันต์ชัย เป็นคณะทำงานในโครงการศึกษาและพัฒนาชาน้ำมันและพืชน้ำมันอื่นๆ ของมูลนิธิชัยพัฒนาที่จะจัดสร้างขึ้นที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และได้เดินทางไปดูงานการปลูกและแปรรูปชาน้ำมันที่มณฑลกวางสี และไปสั่งซื้อเครื่องจักรที่มณฑลเหอหนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน แต่พบว่าเครื่องจักรจากจีนมีปัญหา จึงออกแบบและสร้างเองที่หาดใหญ่ แล้วนำไปติดตั้งที่แม่สายในช่วงปลายปี 2553

- เสด็จฯ ทรงประกอบพิธีปลูกเสาว์เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2553

- ทรงปลูกชาน้ำมันที่ดอยตุง 2 แปลง พื้นที่ 3, 417 ไร่ 912,578 ต้น

- เสด็จฯ ทรงประกอบพิธีเปิดโรงงานวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 และเสด็จฯ ตามงานทุกปี

- ร่วมทรงดนตรีกับวง The Old Man ปีที่ 3 ช่วงค่ำ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2556

พระราชทานพระโอรสภานุโหลน 20 กันยายน 2559

ฝายชะลอน้ำ

โครงการพัฒนาเกาะบูโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับมูลนิธิชัยพัฒนา เริ่มดำเนินการ พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 มีการพัฒนาราชภานุโหลนรวม 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย พัฒนาสังคมและการศึกษา พลังงาน และแหล่งน้ำ การจัดการขยะมูลฝอย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภาษาและศิลปวัฒนธรรม อูรักลาโว้ย ด้านพัฒนาการประมง ปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ และด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

เกาะบุโหลนดอน

อ่างเก็บน้ำตาตยาง

สุขศาลา

ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยว

บทสรุปการดำเนินการตามรอยเบื้องพระยุคลบาทฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองราชย์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ในช่วงแรกทรงมีโครงการช่วยเหลือด้านสาธารณสุข ด้านการป้องกันรักษา วัณโรค อหิวาตกโรค และโปลิโอ ทรงจัดตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ และต่อมามีโครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า 4,000 โครงการ มีศูนย์ศึกษาการพัฒนา 6 แห่งทั่วทุกภาคของประเทศไทย พระองค์ทรงงานทุกวันไม่มีวันหยุด

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีโอกาสส่ง นักวิจัยร่วมทำงานสนองพระราชดำรินในเรื่องของการแปรรูปปาล์มน้ำมันขนาดเล็กครบวงจร การผลิตไบโอดีเซล โครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภค ฯลฯ โดยทรงพระราชทานเป็นการบ้าน และทรงติดตามการบ้านทุกเรื่องดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ที่ได้ร่วมโครงการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ร่วมกับอีกกว่า 100 หน่วยงาน อีกด้วย แต่การบ้านก็ยังไม่หมด หลังจากการบ้านชุดที่ 10 โครงการพัฒนาเกาะบูโหล่น จังหวัดสตูล ก็มีการบ้านชุดที่ 11 โครงการพัฒนาหลักสูตรการบริการและการท่องเที่ยวที่โรงเรียนกระบือบุรีชัยพัฒนาพิทยาคม ฯลฯ ที่พระราชทานมาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 และจะมาอีกเรื่อยๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่ยากจนและด้อยโอกาส

ข้อสรุปประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสทำงานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

1. เมื่อพระองค์พระราชทานการบ้านมา ต้องทำไม่ทำไม่ได้ และต้องทำให้สำเร็จ ไม่ว่าจะใช้เวลานานเท่าไร ปัญหาหนักเท่าไรก็ตาม ก็ต้องฝ่าฟันให้สำเร็จ เพราะพระองค์จะทรงติดตาม ทรงสอบถามหรือทรงโปรดฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาทรงติดตามงาน (การบ้าน) ทุกเรื่องไม่มีตกหล่นแม้แต่เรื่องเดียว

2. เราต้องมีความรู้ ต้องรู้จริง เวลาได้รับสั่งถามต้องตอบได้หมด ตอบได้กระจ่างแจ้ง จึงจะทรงพอพระราชหฤทัย

3. ทรงโปรดให้ได้เลียงด้วยเหตุด้วยผล นำมาหักล้างกัน ไม่ทรงโปรดให้ตอบว่าพระพุทธเจ้าข้า (Yes) อย่างเดียว บางครั้งได้เลียงกับพระองค์ข้ามปีก็มี

4. พระองค์ทรงมีพระอารมณ์ขันมากทีเดียว บ่อยครั้งที่ทรงเล่าเรื่องต่างๆ เช่น ให้ชวานาที่จังหวัดนราธิวาสปลูกข้าวแล้วในที่สุดข้าราชการต้องมาปลูกข้าวแทน เป็นต้น

5. เมื่อพระองค์พอพระทัยในผลงานของเรา จะไม่ทรงรับสั่งชมต่อหน้าเป็นอันขาด พระองค์ทรงใช้วิธีรับสั่งกับสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และจะไม่เอ่ยถึงตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะรับสั่งชมทั้งทีม

หลักทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในที่นี้ขอสรุปไว้ 10 ประการ คือ

1. ระเบิดจากข้างใน สร้างความเข้มแข็งให้ราษฎรก่อน
2. คิดแบบองค์รวม เชื่อมโยงทุกมิติเข้าด้วยกันเป็นบูรณาการ
3. ศึกษาข้อมูล ฟังทุกกลุ่ม ฟังทั้งราษฎร เจ้าหน้าที่ทุกระดับ
4. ประหยัด เรียบง่าย เช่น บำบัดน้ำเสียด้วยผักตบชวา ปลุกป่าโดยไม่ต้องปลูก ฯลฯ
5. ขาดทุนคือกำไร เช่น ลงทุนไปหลายสิบล้านบาท แล้วทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีอย่างยั่งยืนก็คือกำไร
6. ใช้ความเพียร ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหา บางโครงการต้องใช้เวลาหลายสิบปีจึงเห็นผล
7. ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน
8. ไม่ยึดติดตำรามากเกินไป
9. มีความสุขกับการให้ โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ
10. รู้รักสามัคคีทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นทีมงาน ไม่ทำคนเดียว

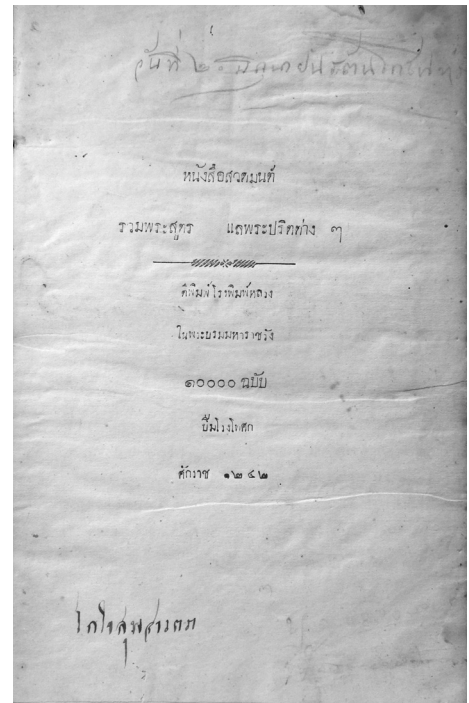
พระราชกรณียกิจ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กับการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของไทย

* นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์

ธรรมเนียมการพิมพ์หนังสือเพื่อแจกเป็นที่ระลึกในการสถาปนากิจของสังคมไทยเป็นเรื่องพิเศษและมีเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น ธรรมเนียมนี้ไม่ปรากฏในประเทศอื่นใดในโลก

หนังสือเรื่องแรกซึ่งนับว่าเป็นหนังสือเล่มแรกของหนังสือที่ระลึกในการสถาปนากิจ คือ “**สวตมนต์รวมพระสูตรแลพระปริตต่างๆ**” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการให้จัดพิมพ์ขึ้นในงานพระเมรุสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาภิเศก เมื่อ พ.ศ. 2423 พิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวง จำนวน 10,000 เล่ม

กิจการการพิมพ์หนังสือของประเทศก็เจริญก้าวหน้ามาตลอดทั้งในส่วนของการราชการและเอกชน มีโรงพิมพ์เพิ่มมากขึ้น เช่น โรงพิมพ์หลวง (ซึ่งต่อมากลายเป็นโรงพิมพ์ลหุโทษ) โรงพิมพ์ของกระทรวงยุติธรรม โรงพิมพ์นายเทพ โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ ฯลฯ ทำให้การพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่เป็นเรื่องที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะขุนนาง ซึ่งปรากฏว่ามีการพิมพ์หนังสือที่ระลึกพระราชทานเพลิงศพพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ชื่อ “**ศรีสุนทรานุประวัติ**” เมื่อ พ.ศ. 2438 และนับว่าเป็นหนังสือที่ระลึกเล่มแรกที่พิมพ์เฉพาะประวัติผู้วายชนม์

เมื่อ พ.ศ. 2443 ได้มีการก่อตั้ง**หอพุทธสาสน** **สังคหะ**ขึ้นเพื่อรวบรวมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และได้มีนโยบายจัดพิมพ์หนังสือเก่าให้แพร่หลาย โดยการส่งเสริมให้มีเจ้าภาพรับพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกในงานมงคลและอวมงคล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น พ.ศ. 2444 พิมพ์เรื่อง **สวตมนต์**ในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณจอมมารดา สาลี, พ.ศ. 2446 พิมพ์เรื่อง **เทศนาพระปฐมสมโพธิ**

กับเรื่องมหานกชาดก ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเฉื่อยในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (พระยศในขณะนั้น) นอกจากนี้แล้วก็ยังมีกรพิมพ์หนังสือแจกในการกุศลแบบอื่นๆ อีกจำนวนมาก **นับว่ากิจการของหอพุทธศาสนสังคหะเป็นต้นทางของการพิมพ์หนังสือแจกโดยแท้**

ครั้นถึง พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาหอสมุดกลางสำหรับประเทศขึ้น โดยให้รวมหอสมุด 3 แห่งในเวลานั้น คือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพุทธศาสนสังคหะ และหอพระสมุดวชิรญาณเข้าด้วยกัน ตั้งเป็น **“หอพระสมุดสำหรับพระนคร”** แต่คงเรียกนามตามเก่าว่า **“หอพระสมุดวชิรญาณ”**

คณะกรรมการจัดการหอพระสมุดวชิรญาณได้ประชุมกันเพื่อกำหนดวิธีการบริหารหอพระสมุดฯ และหนึ่งในภารกิจหลัก คือ การจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่ แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ การปฏิบัติเช่นนั้นจึงเป็นไปได้ยาก จึงมีมติว่าการพิมพ์หนังสือแบบหอพุทธศาสนสังคหะเป็นเรื่องดีที่น่าที่จะปฏิบัติตาม จึงมีการส่งเสริมชักชวน และแนะนำให้เจ้านาย ขุนนาง ราชกรจัดพิมพ์หนังสือเพื่อแจกในการกุศล ทั้งการมงคลหรืองานศพ

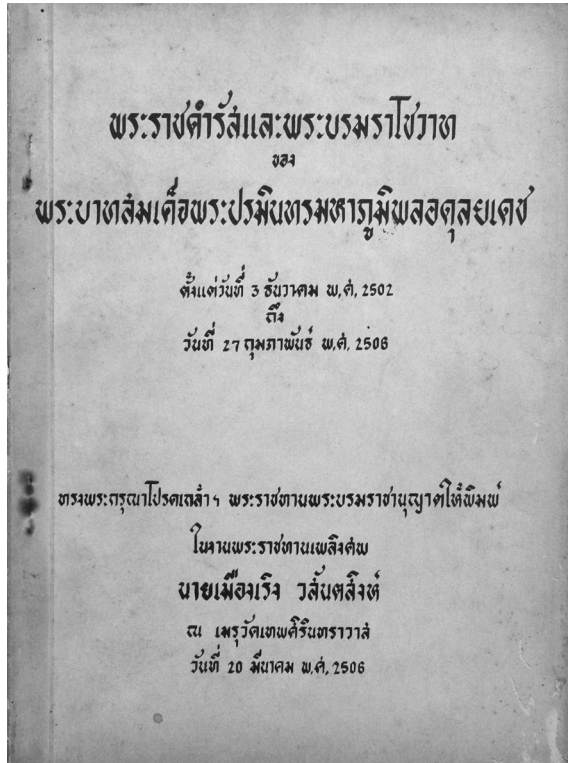
นับตั้งแต่ พ.ศ. 2448 เป็นต้นมา การจัดพิมพ์หนังสือเพื่อแจกเป็นที่ระลึกในงานศพก็เจริญก้าวหน้ามาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือประเภทพุทธศาสนา เช่น พ.ศ. 2449 พิมพ์เรื่องพระวิสุทธิชาดกในงานศพท่านอ้อม มารดาของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยศิริ), พ.ศ. 2450 พิมพ์เรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง ในงานศพท่านผู้หญิงอู่ สุรพันธ์พิสุทธิ์, พ.ศ. 2451 พิมพ์เรื่องชินกาลมาลินี ในงานพระศพพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริวงศ์วัฒนเดชและงานศพหม่อมแม้นในสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานุพิตวรางศรเดช, พ.ศ. 2452 พิมพ์เรื่องมโหสถชาดกในงาน

พระอัฐิและบรรจุพระอังคารสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุตาธิบดีนครราชสีมา, พ.ศ. 2453 พิมพ์เรื่องสวดมนต์ฉบับหลวง ในงานพระบรมศพรัชกาลที่ 5, พ.ศ. 2454 พิมพ์เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ในงานวันบำเพ็ญพระราชกุศลตรงกับวันเสด็จสวรรคต ฯลฯ ส่วนหนังสือประเภทสารคดี พงศาวดาร โบราณคดีนั้น หอพระสมุดวชิรญาณ ต้องลงทุนจัดพิมพ์เผยแพร่เอง

ตราบจนถึง พ.ศ. 2457 การจัดพิมพ์หนังสือชุดใหญ่จึงบังเกิดขึ้น โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ (ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) ทรงถวายความเห็นแด่สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (ต่อมาคือสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) ให้พิมพ์หนังสือ **“ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1”** ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าदनัยวรณูช จำนวน 500 เล่ม และได้พิมพ์ต่อเนื่องกันมา แล้วแต่โอกาสและความสะดวก จนถึงปัจจุบันนี้มีถึงประชุมพงศาวดารภาคที่ 82 (พ.ศ. 2537)

ต่อมาธรรมเนียมการพิมพ์หนังสือเพื่อแจกเป็นที่ระลึกในงานศพก็ได้รับความนิยมมาโดยตลอด หากครอบครัวของผู้วายชนม์พอมีฐานะ ก็นิยมที่จะให้มีการจัดพิมพ์หนังสือเป็นที่ระลึกแก่ผู้วายชนม์เพราะสามารถนำประวัติผู้วายชนม์ที่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา พี่ น้อง ฯ มาลงพิมพ์เป็นส่วนต้นของหนังสือได้ และหมวดที่ได้รับความนิยมในการจัดพิมพ์ คือ หมวดหนังสือธรรมะ

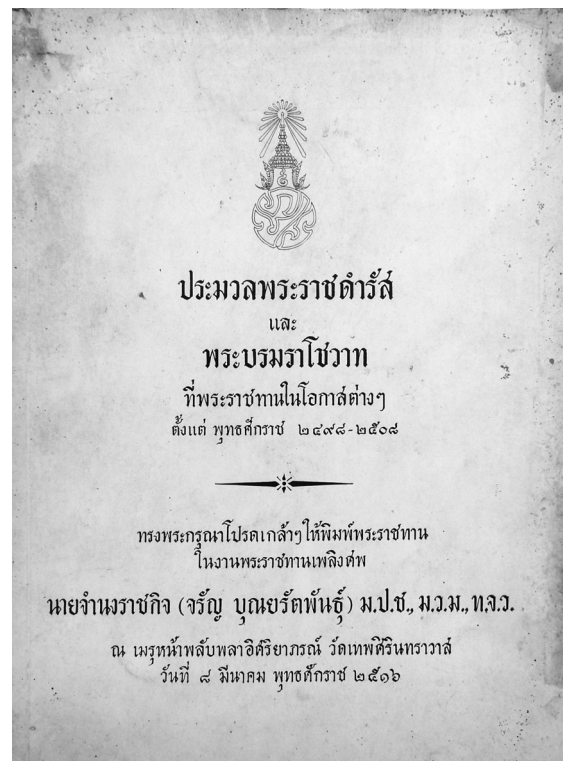
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. 2493 ทรงมีพระราชกรณียกิจที่ต้องทรงปฏิบัติทุกวัน จึงบังเกิดพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทเป็นจำนวนมาก และเมื่อผ่านเวลาไปได้ 10 ปีเศษ ก็บังเกิดความนิยมขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำพระราชดำรัส

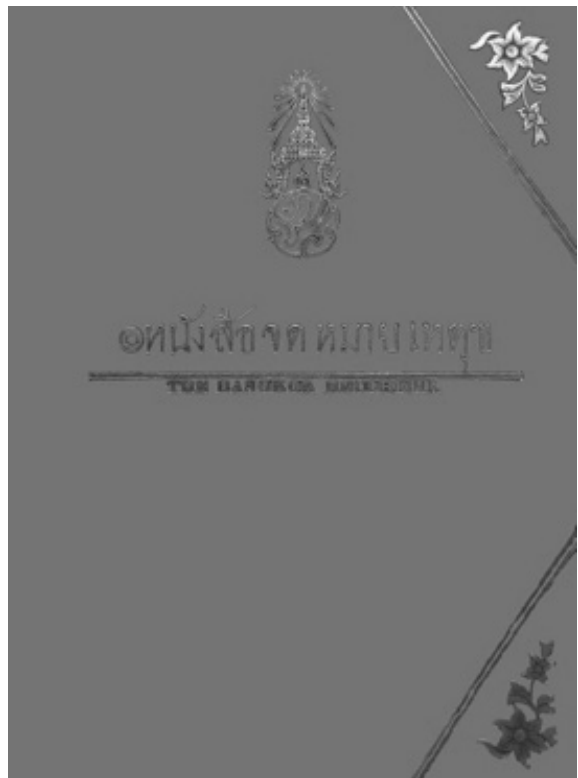
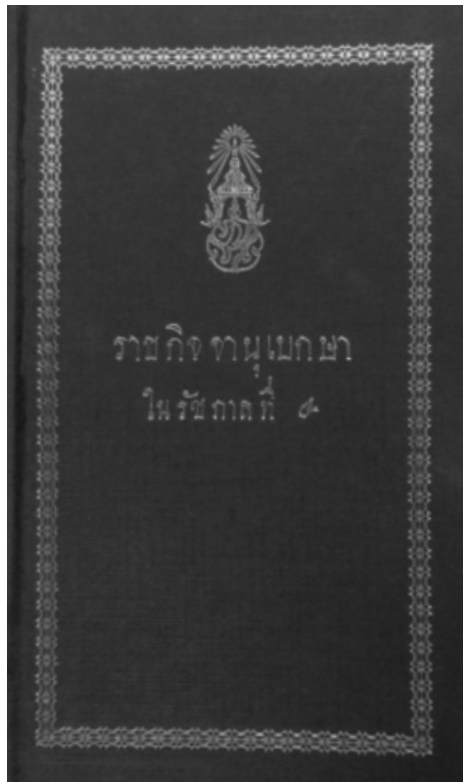

ทรงพระอนุสรณ์ถึงคุณความดีของผู้วายชนม์ ซึ่งรับราชการสนองในพระองค์อย่างสุดความสามารถ มีความรู้ความสามารถดีควรที่จะจัดพิมพ์หนังสือขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อพระราชทานแจกในวันที่จะพระราชทานเพลิงศพ โดยทรงมอบให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น **ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราชโองการที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่พุทธศักราช 2498 - 2508** พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายจ่านราชกิจ (เจริญ บุญยรัตพันธุ์) เมื่อ พ.ศ. 2516 ด้วยเหตุที่นายจ่านราชกิจรับราชการในสำนักงานราชเลขาธิการนานถึง 4 รัชกาล สุดท้ายเป็นรองราชเลขาธิการ โดยโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังเป็นผู้รับผิดชอบ และ**พระราชพิธีสิบสองเดือน รัชกาลที่ 5** ทรงพระราชนิพนธ์ พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พลเอกพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ เมื่อ พ.ศ. 2496 โดยโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบ

และพระบรมราชโองการประจำปีต่างๆ มาจัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะบรรดาข้าทูลละอองธุลีพระบาท หรือผู้ที่เคยถวายงานรับใช้ใกล้ชิด เช่น **หนังสือพระราชดำรัสและพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช** ตั้งแต่วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2502 - วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายเมืองเรว วสันตสิงห์ เมื่อ พ.ศ. 2506 โดยเหตุที่นายเมืองเรว วสันตสิงห์ ดำรงตำแหน่งสำคัญในสำนักราชเลขาธิการ และเป็นเลขาธิการคณะองคมนตรี, **พระบรมราชโองการและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** คณะองคมนตรีขอรับพระราชทานพิมพ์ สมทบแจกในงานพระราชทานเพลิงศพจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2507

หลังจาก พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำริว่า

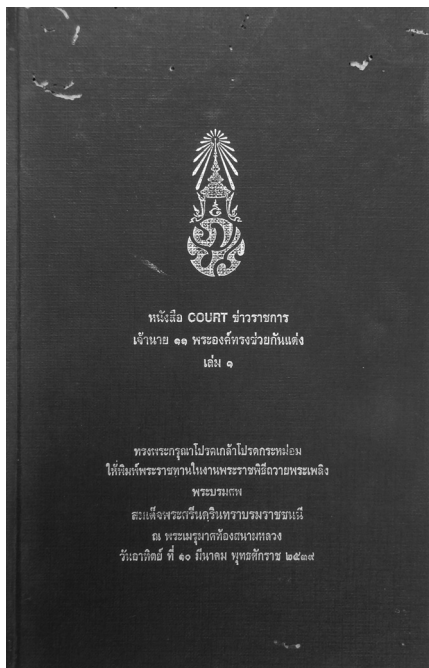
ครั้งถึง พ.ศ. 2536 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเพิ่มความสนพระราชหฤทัยเอกสารและหนังสือหายากของชาติ เมื่อมีบุคคลที่ใกล้ชิดถวายงานสนองพระเดชพระคุณถวายขณัม ก็โปรดพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สำนักราชเลขาธิการไปดำเนินการคัดสรรหนังสือเก่า หนังสือหายาก หรือหนังสือที่มีแนวโน้มว่าไม่สามารถพิมพ์เผยแพร่ตามระบบการค้าปกติได้นำมาพิมพ์พระราชทานแก่ผู้ถวายขณัมท่านนั้นๆ และนับแต่นั้นมาก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานหนังสือประเภทนี้มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หนังสือจดหมายเหตุ {เล่มที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2389) และ เล่ม 1 กับ เล่ม 2 ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2408 – 2409)} ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสมหมาย สุนทรกุล เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2536 ซึ่งหนังสือจดหมายเหตุนี้เป็นหนังสือที่หาอ่านได้ยาก ดำเนินการโดยหมอบรัดเลย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่นำเทคโนโลยีการพิมพ์เข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นหนังสือประเภทวารสารรายปักษ์ (15 วัน) รวบรวมข่าวสารต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการศึกษาทุกสาขา

2. พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก สันติภาพ หมุ่มมิ่ง เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2537 เป็นพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อคราวเสด็จประพาสทวีปยุโรป ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2450 (1 ชุดมี 2 เล่ม)

3. ราชกิจจานุเบกษาในรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงาน

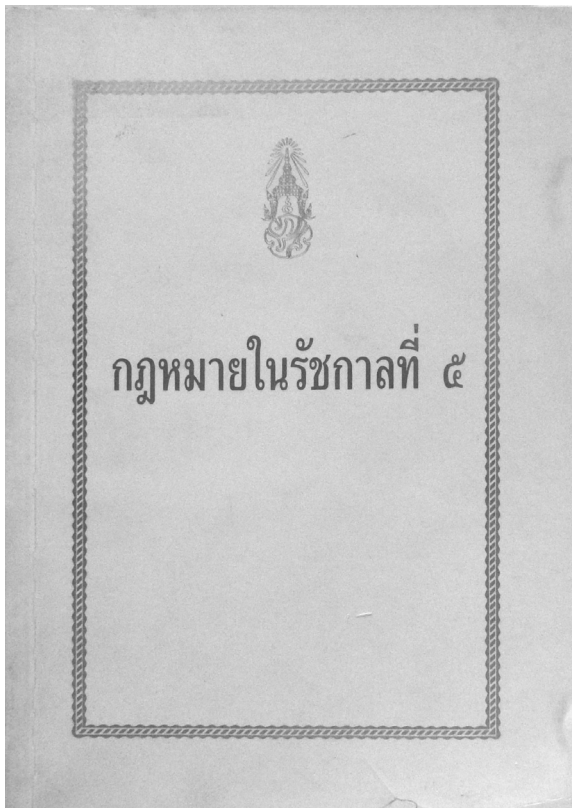

พระราชทานเพลิงศพนายประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2537 หนังสือราชกิจจานุเบกษา รัชกาลที่ 4 เป็นหนังสือหาอ่านได้ยาก พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 และนำมารวมพิมพ์เป็นเล่มในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2432)

4. เรื่องเฉลิมพระยศเจ้านายฉบับมีพระรูป ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในการพระราชพิธีสถาปนาพระอิสริยยศกิติ และบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระชนมายุ 6 รอบ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2538 เป็นหนังสือที่รวบรวมพระราชประวัติของพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งได้รับการสถาปนาพระอิสริยยศกิติสูงขึ้น

5. หนังสือ COURT ข้าราชการ เจ้านาย 11 พระองค์ทรงช่วยกันแต่ง เล่ม 1 และ เล่ม 2 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2539 หนังสือเรื่องนี้เดิมเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งเจ้านายชั้นพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 4 ทรงช่วยกันแต่ง ออกเมื่อ พ.ศ. 2418 ต่อมาสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงรวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือเล่มเพื่อทรงแจกในงานฉลองพระชันษา พ.ศ. 2466

6. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดินและราชทัตเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมากับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายกลัย อิศรเสนา ณ อยุธยา องคมนตรี เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2540 เป็นการนำ

2 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 5 มารวมพิมพ์ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์วิทยาทาน

7. **กฎหมายในรัชกาลที่ 5** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายจิตติ ดิงศภักย์ องคมนตรี เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2540 เป็นหนังสือชุดสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งหลวงรัตนานุปัติ (เปล่ง เวการะ) เป็นผู้รวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ.2436 หนังสือชุดนี้มี 7 เล่ม หากในการพิมพ์ครั้งนี้พบเพียง 5 เล่ม จึงพิมพ์เท่าที่ค้นพบ

8. **ตำนานพระอาราม แล ทำเนียบสมณศักดิ์** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพพระมหารัชมงคลดิลก (บุญเรือน ปุณณโก ป.ธ.5) พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก ป.ธ.9) เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2542 โดยพิมพ์ตามฉบับ

พิมพ์แจกในงานศพเจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ฯ (หม่อมราชวงศ์สี สุกทัศน์) เมื่อพ.ศ. 2457

9. **ลักษณะการเกี่ยวข้องกับแต่คนบังคับต่างประเทศ ตามสัญญาทางพระราชไมตรี** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรีราชเลขาธิการ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2543 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชาวต่างชาติที่มีสนธิสัญญากัน

10. **เสด็จประพาสต้น ร.ศ. 125** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2547 เป็นหนังสือประเภทสมุดภาพ โดยการจัดพิมพ์ภาพเก่าซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายไว้เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินประพาสต้น ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2449

11. **ประวัติกระทรวงเกษตรธิการ และรายงานการแสดงกลีกรรมแลพานิชการ ครั้งที่ 1** ณ กรุงเทพฯ วันที่ 18 เมษายน ร.ศ. 129 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายจุลณ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา องคมนตรี เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2550 เป็นเรื่องเกี่ยวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งผู้ว่าชนม์ได้รับราชการและเจริญเติบโตจนได้เป็นปลัดกระทรวง

12. **รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ร.ศ. 111 (3 เล่ม)** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์ องคมนตรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2550 เป็นการนำเอกสารรายงานประชุมเสนาบดีสภาปีที่แรกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดการปฏิรูปราชการแผ่นดินขึ้นเป็นกระทรวงต่างๆ จำนวน 12 กระทรวง เอกสารชุดนี้เขียนด้วยลายมือและเก็บรักษาอยู่ที่สำนักราชเลขาธิการ เนื้อหาว่าด้วยเรื่องการประชุม

ปรึกษาราชการแผ่นดินเพื่อหาข้อสรุปแล้วจึงนำข้อสรุปในที่ประชุมเสนาบดีสภาขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อไป

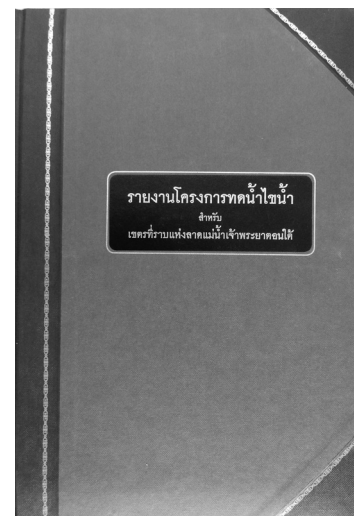
13. **ปกิณกะ...ในรั้ววัง** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์ องคมนตรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2550 เป็นการรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุและหนังสือเก่าหลายเรื่องมาพิมพ์เผยแพร่ ได้แก่ บัตรอวยพร วันวิสาขบูชาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชุมพระรูปที่ระลึกถึงพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เอกสารจดหมายของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ซึ่งเคยทรงดำรงตำแหน่งราชเลขาธุการในพระองค์ และหนังสือโคลง ฉันท์ กาพย์ ร่าย พระนิพนธ์หม่อมเจ้าเพิ่ม ลดาวัลย์ พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพหม่อมเจ้าเพิ่ม ลดาวัลย์ และงานฌาปนกิจหม่อมสอาด ลดาวัลย์ ณ อุทยาน และหม่อมราชวงศ์หญิง สนับ ชุมแสง เมื่อ พ.ศ. 2478

14. **รชดาภิเษก** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2551 เป็นหนังสือประเภทตำราเรียน มีสองภาษา รวบรวมโดย ชุนวรพิทย์พิจารณ์ นายเวรรายงานกระทรวงธรรมการ เมื่อ ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437)

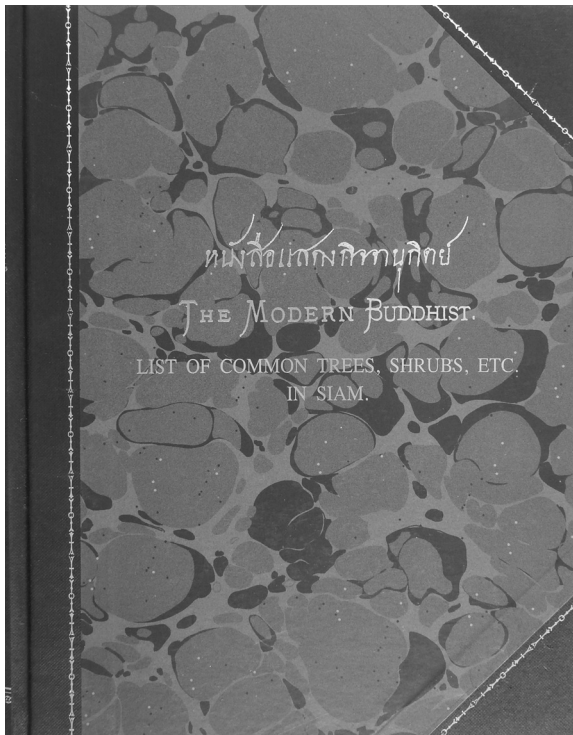
15. **กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ. 129 - 130** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพนายศักดา โมกขมรรคกุล องคมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2552 เป็นหนังสือที่รวมประกาศพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่างๆ ซึ่งมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6

16. **ไม้ประดับที่เป็นของไทย** และตำนานไม้ต่างประเทศบางชนิดในเมืองไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณวิไล อมาตยกุล พระอภิบาลพระราชโอรส พระราชธิดาในรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2555 เป็นหนังสือที่รวบรวมรายชื่อไม้ประดับของไทย และตำนานไม้ที่มีมาจากต่างประเทศ เขียนโดยพระยาวิจิตรนันทน์ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2483.

17. **รายงานโครงการท่น้ำขึ้นน้ำสำหรับเขตรที่ราบแห่งลาดเจ้าพระยาตอนใต้** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสวัสดิ์ วัฒนายากร องคมนตรี เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2555 เป็นหนังสือประเภทรายงานความสมบูรณ์ของโครงการชลประทาน จัดทำโดยนายเย. โสมาน วาน เดอ ไฮเด วิศวกรชลประทานชาวฮอลันดา ซึ่งเป็นเจ้ากรมคลองคนแรกของรัฐบาลสยาม ซึ่งได้พิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2446 ผูกด้วยเอกสารจดหมายเหตุของนายไฮเด (รายงานประจำเดือน) พร้อมทั้งรายงานโครงการเขื่อนเจ้าพระยา (เป็นบทความจากหนังสือที่ระลึกการเปิดเขื่อนเจ้าพระยา วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500)

18. หนังสือแสดงกิจจานุกิจย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา องคมนตรี เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2559 หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจในพัฒนาการของโลกเมื่อร้อยปีเศษมาแล้ว แต่งโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) เมื่อ พ.ศ. 2410 โดยนำฉบับพิมพ์ครั้งแรกมาพิมพ์ซ้ำ เนื่องด้วยเป็นฉบับที่ใช้วิธีการพิมพ์ด้วยระบบพิมพ์หิน ผูกกับหนังสือเรื่องอื่นอีก 2 เรื่อง คือ The Modern Buddhist ซึ่งนายเฮนรี อาลาบาสเตอร์ (ต้นสกุลเสวตศิลา) เป็นผู้แปลสรุปจากหนังสือ “แสดงกิจจานุกิจย์” เมื่อ พ.ศ. 2413 พร้อมกับหนังสือ List of common trees, shrubs, ETC. in Siam ซึ่งเป็นหนังสือที่พระยาวันพุกษ์พิจารณา (ทองคำ เสวตศิลา) บิดาของ พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา แต่งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2466

19. การประชุมปรึกษาราชการแผ่นดินในรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ นายจำรัส เขมะจารุ องคมนตรี เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2559 หนังสือเรื่องนี้พิมพ์แจกครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2509 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินและที่ปรึกษาในพระองค์เมื่อต้นรัชกาลที่ 5 เพื่อถวายความเห็นเกี่ยวกับราชการต่างๆ แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินและที่ปรึกษาในพระองค์ในครั้งนั้น เป็นต้นกำเนิดคณะองคมนตรีในสมัยต่อมา

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของชาติ ทำให้นักวิชาการ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา และนักอื่นๆ อีกจำนวนมาก ได้รับความสะดวกในการเข้าถึงเอกสารสำคัญของชาติอย่างง่ายดายสมบูรณ์ ก่อให้เกิดพัฒนาการต่อยอดในองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของสังคมไทย

เข้าใจ เข้าถึง “เศรษฐกิจพอเพียง”

* นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร (อาจารย์ยักษ์) แห่งมหา’ลัยคอกหมู

ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเช่นนี้ หลายคน
มักต้องการคำจำกัดความหรือข้อสรุปอย่างง่าย
เพื่อนำไปประกอบกับแนวคิดอื่นๆ หรือสรุปเพื่อบอกต่อ
เขียนต่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับ
ผู้คนในวงกว้าง เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงก็เช่นกัน
มีสื่อจำนวนมากที่ขอให้อาจารย์ยักษ์บอกคำจำกัดความ
ของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิต

ประจำวันในเวลาสั้นๆ สัก 5 นาที อาจารย์ยักษ์ก็มักจะตอบเขาไปว่าการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ตามปกตินั้นก็จะเรียนกัน 4 ปี จึงจบปริญญาตรีและหากเรียนต่อระดับปริญญาโทก็จะต้องเพิ่มเวลาอีกถึง 2 ปี รวมเป็น ๖ ปี จึงจะเข้าใจวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ก็เช่นกัน ต้องใช้เวลาศึกษาอย่างจริงจังเพื่อทำความเข้าใจ แต่คนส่วนใหญ่ก็มักจะอยากได้ข้อมูลสำเร็จรูปมากกว่า วันนี้เลยจะขอสรุปย่อแบบสำเร็จรูปเอาใจผู้คนในยุคสมัยที่ต้องเร่งรีบอย่างทุกวันนี้

เศรษฐกิจพอเพียงถ้าจะทำให้ย่อแบบที่เข้าใจได้ง่าย สามารถสรุป **คุณลักษณะสำคัญของ “ความพอเพียง” คือ พอดีกับตัวเรา พอดีกับฐานะและกำลังของเรา** ยกตัวอย่างถ้าเราเป็นคนตัวใหญ่แล้วเราจะตัดเสื้อ เสื้อก็ต้องตัวใหญ่ ถ้าเราตัวเล็กก็ต้องตัดเสื้อตัวเล็กให้พอดีกับตัวเรา อธิบายเป็นภาษาชาวบ้านง่ายๆ แบบไม่ต้องตีความ หรือไม่ sophisticated ก็คือ **ทำอะไรก็ตามต้องพอดี** จะกินก็ต้องพอดี จะอยู่ก็ต้องพอดี จะตัดเสื้อผ้านี้ก็ต้องพอดี พอดีกับอะไรคำตอบก็คือพอดีกับตัวเรานั้นเอง หากจะอธิบายเป็นภาษาวิชาการก็อาจจะบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แต่ที่สำคัญมากกว่าคำอธิบายคือการทำให้ “ความพอดี” นั้นเกิดขึ้นได้จริง พระองค์ท่านตรัสว่ามีสองเงื่อนไขสำคัญที่จะนำมาซึ่งความพอเพียง คือ “ความรู้” และ “คุณธรรม” เพราะถ้าเราไม่รู้ว่าตัวเรากว้างเท่าไหน ยาวเท่าไหน เราก็ไม่สามารถตัดเสื้อให้พอดีตัวได้ ก็ต้องเริ่มจากการวัดตัวเพื่อให้รู้ขนาดของเรา หรือถ้าเราจะสร้างบ้านเราก็ต้องรู้ฐานะและกำลังของตัวเองว่าบ้านที่เราจะสร้างนั้นสามารถสร้างได้ด้วยงบประมาณเท่าใด ก็แสนบาทหรือก็ล้านบาทที่จะพอเหมาะพอดีกับตัวเอง “ความรู้” จึงเป็นเรื่องใหญ่และต้องรู้หลายด้าน เช่น รู้จักตัวเอง รู้จักสังคม รู้จัก

บริบทรอบข้าง หรือหากจะนำภาษาธรรมะมากำกับก็คือต้องใช้ธรรม ข้อ “สัพพริสธรรม” คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักประชุมชน รู้จักบุคคล นี่คือการไขข้อไขข้องใจของความรู้ ที่สำคัญเรื่องที่เรารู้นั้น นอกจากจะรู้ให้ครบถ้วนแล้วยังต้องรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการลงมือทำอีกด้วย สิ่งสำคัญอีกประการ คือ เรื่องของ “คุณธรรม” หรือความพยายามที่จะตัดให้เข้ากับตัวเรา ซึ่งคุณธรรมนั้นก็จะหลากหลายและเหมาะสมกับแต่ละคนอีกเช่นกัน

ในส่วนของการนำไปปฏิบัติและขยายผลนั้นหัวใจสำคัญคือการทำให้อุเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่เพียงแค่บอกแค่สอน เพราะการทำให้ดูดีกว่าพูดอย่างเดียว ยกตัวอย่างง่ายๆ เพื่อพิสูจน์เรื่องนี้ สมมติว่า พ่อต้องการให้ลูกนอนตื่นเช้า พ่อใช้วิธีบอกลูกว่าอย่านอนตื่นสายนะ แต่ตัวพ่อเองนอนตื่นสาย หรือพ่อบอกลูกว่าอย่าขี่เกียจนะแต่ตัวพ่อขี่เกียจ ก็พอจะมองออกว่า ทำยที่สุดแล้วลูกจะทำอย่างที่เราบอกหรือทำตามแบบที่พ่อทำ เชื่อได้เลยว่าทุกคนก็จะทำตามสิ่งที่เขาเห็น ดังนั้น พระองค์ท่านจึงทรงทำให้อุเป็นตัวอย่าง พระองค์ท่านเป็นกษัตริย์ เป็นประมุขของประเทศ ท่านวางตัวเป็นที่ยอมรับของทั้งโลก ได้รับการยอมรับว่าเป็นกษัตริย์ที่มีความเป็นกษัตริย์ที่สมบูรณ์และครองราชย์ยาวนานที่สุดในโลก แสดงให้เห็นว่าพระองค์ท่านรอบรู้ในฐานะของท่าน ท่านระมัดระวังเสมอในการดำเนินชีวิตทุกอย่างก้าวและมีคุณธรรมกำกับชีวิตถึง ๑๐ ข้อ นั่นก็คือ ทศพิธราชธรรม เมื่อเวลาเราจะทำตามพระองค์ท่านก็ต้องทำตามแบบที่พอเหมาะพอสมกับฐานะและกำลังของเราเองตามแต่ละบทบาทหน้าที่แต่ละคน ดังนั้น หากจะสรุปย่อที่สุดความพอเพียง หรือความพอเหมาะพอดีจะเกิดขึ้นได้กับตัวเรา กับสังคมของเรา กับประเทศของเราหรือแม้กับโลกนั้น เราจะต้องเริ่มจาก “รู้” เสียก่อน เราจะอยู่กับโลกก็ต้องรู้จักโลก เราจะบริหารประเทศก็ต้องรู้จักประเทศของเรา ก่อน รู้จักทั้งภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประเทศของเรามีเชื้อชาติ

อาศัยอยู่ คนของเราเป็นอย่างไร หากไม่รู้จักประเทศนี้เลย ก็จะไม่บริหารประเทศไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของประเทศนี้ พระองค์ท่านเสด็จไปทั่วทุกภาคของประเทศภายในเวลาเพียงไม่กี่ปี เพื่อที่จะรู้จักแผ่นดินนี้ รู้จักคนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดิน การครองแผ่นดินของท่านจึงเป็นไปโดยธรรม เพราะท่านเห็น “คน” แต่เดี๋ยวนี้วิถีของการพัฒนาประเทศบ้านเรากำหนดกันแบบ “ไม่เห็นคน” เราเห็นแต่เงิน เราเห็นเงินเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วคนจะอยู่อย่างไร คนไทยต้องมีความสำคัญเท่ากับแผ่นดินไทย การบริหารประเทศจึงต้องเห็นทั้งภูมิศาสตร์และคน เพื่อที่จะออกแบบและตัดสินใจให้เหมาะกับภูมิสังคมของเรา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บัญญัติศัพท์คำว่า Geo-Social หรือภูมิสังคมขึ้นเพื่อให้ทุกคนตระหนักว่าจะทำอะไรต้องให้มีความพอเหมาะพอดีกับคนไทย กับสังคมไทยซึ่งมีหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ทุกชาติพันธุ์ที่มาอาศัยอยู่ภายใต้บรมโพธิสมภารของท่าน ล้วนถือว่าเป็นคนไทย ใครก็ตามที่จะลุกขึ้นมาบริหารประเทศไม่ว่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ข้าราชการการเมือง ข้าราชการชั้นผู้น้อย ก็ต้องเข้าใจสิ่งนี้ เมื่อเข้าใจหลักสำคัญเรื่องภูมิสังคมแล้ว ก็จะสามารถทำงานถวายพระองค์ท่านเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพระองค์ท่านได้ แม้เราเป็นชาวไร่ ชาวนา หรือเป็นสื่อมวลชน ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารประเทศ เราก็กต้องทำให้พอเหมาะพอดีกับตัวเรา กับอาชีพเรา กับประเทศของเรา

เสด็จพระราชดำเนินวัดพนมศีลาราม อ. เมือง จ. สุรินทร์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕

ที่สำคัญ พอเหมาะพอดีกับวัฒนธรรมของเราให้ได้ โดยเริ่มจาก “ความรู้” เราต้องรู้จักรากเหง้าของเรา รู้จัก วัฒนธรรมของเรา ของประเทศเราเอง ดังนั้น ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงจึงนำไปปรับใช้ได้กับทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย พระองค์ท่านพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับปวงชนชาวไทย และเน้นย้ำว่านักวิชาการ และนักบริหาร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้เรื่องนี้ เพราะทั้ง นักวิชาการและนักบริหารเป็นผู้มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทำอะไรไปแล้วมีคนเชื่อมีคนทำตาม ถ้าไม่รู้จักทฤษฎีพอเพียงนี้ก็จะทำอะไรที่เกินตัว คนโบราณเขาบอกว่า เห็นช้างขี้ อย่าขี่ตามช้าง เราชอบทำอะไรเกินตัว เราชอบ ทำแบบคนรวย ทำแบบอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น แบบประเทศ

ที่เขาเป็นคนรวย เราไม่ใช่คนรวย เราเป็นประเทศที่ พอมี พอเหมาะ พอสมพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานแนวทางปฏิบัติคือ ให้ “ทำแบบคนจน” เพราะทำแบบคนจนนั้นแหละจะรวย ถ้าไปทำแบบคนรวยก็ไปไม่รอด อยู่ไม่รอด เหตุผลก็เพราะ มันไม่พอเหมาะพอดีกับตัวเรา กับสังคม กับประเทศของเรา นั่นเอง บทสรุปของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างย่อเพื่อนำไปปรับใช้จึงย่อได้พอเหมาะพอสมเพียงนี้ หวังว่าจะเป็นประโยชน์กับทุกท่าน

ศาสตร์พระราช เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

* มุลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (UNDP Human Development Lifetime Achievement Award) ที่สหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระองค์แรกของโลก ในปี 2549 คือ รางวัลเกียรติยศในฐานะที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 7 ทศวรรษแห่งการครองราชย์ และ

แสดงให้เห็นประจักษ์ด้วยว่า โลกได้ตระหนักถึงพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิด และคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และยอมรับว่าพระราชกรณียกิจและแนวพระราชดำริต่างๆ ที่ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญมานั้นการคือ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

พ.ศ. 2549 สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ทูลเกล้าฯ ถวาย “รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” จากการที่ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและทรงพระวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการเพื่อยังประโยชน์และความเจริญอย่างยั่งยืนมาสู่ประชาชนชาวไทยทั้งประเทศมาโดยตลอด

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้กล่าวในโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลดังกล่าวไว้ว่า “หากการพัฒนาคน หมายถึงการให้ความสำคัญประชาชนเป็นลำดับแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดแล้วที่ยิ่งใหญ่ไปกว่า

การพัฒนาคน ภายใต้แนวทางการพัฒนาคนขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้ทรงอุทิศพระวรกาย ทรงงาน โดยไม่รู้ลี้กเหน็ดเหนื่อย ไม่เลือกเชื้อชาติ วรรณะ และศาสนา ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของพระองค์ ทำให้นานาประเทศตื่นตัวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การเดินสายกลาง รางวัลความสำเร็จสูงสุดครั้งนี้ เป็นการจุดประกายแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาชาติ”

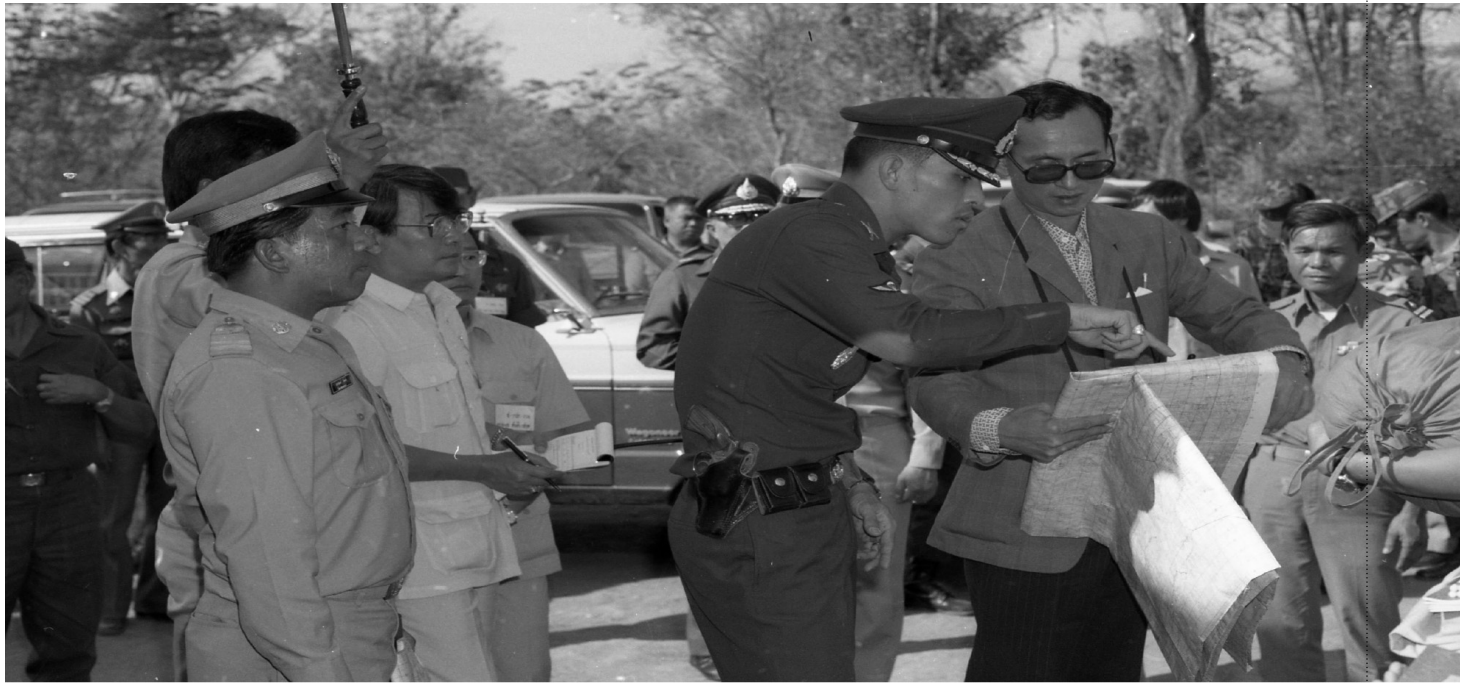

เป็นการจุดประกายแนวคิดใหม่ของโลกให้มุ่งเน้น
เพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาคน ให้ความสำคัญ
ต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายและ
ศูนย์กลางในการพัฒนา

นับแต่เสด็จขึ้นครองสิริราชย์สมบัติ ในปี 2489
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มต้นทรงงานด้วย
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ในเวลาที่ประเทศไทย
ทุกข์ยากแสนสาหัสจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 2

ภาวะน้ำท่วมใหญ่ถึงสองปีซ้อน และภาวะเศรษฐกิจโลก
ที่ตกต่ำอย่างถึงที่สุด

ทรงเริ่มแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญ คือ ปัญหา
ด้านสาธารณสุข และความอดอยากแร้นแค้น ขาดแคลน
ปัจจัยในการดำรงชีวิต จากนั้นจึงทรงพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน
ในการประกอบอาชีพ ทั้งน้ำ ดิน และการเกษตร
ด้วยสรรพวิชาต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ
และภูมิสังคมในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ ด้วยพระเมตตา

พระปรีชาสามารถ และพระวิริยอุตสาหะ ในการเสด็จพระราชดำเนินไปในทุกพื้นที่ของประเทศ ไม่ว่าจะห่างไกลทุรกันดารเพียงใด เพื่อทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนที่แท้จริงของประชาชน แล้วทรงนำมาคิดค้น ค้นคว้า ทดลอง พิสูจน์ ด้วยพระองค์เอง จนได้คำตอบของการแก้ไขปัญหาคือดีที่สุด แล้วพระราชทานแนวทางนั้นมาแก้ไขปัญหาลงสู่ราษฎร

เมื่อความทุกข์ยากขาดแคลนผ่านพ้นไป การประกอบอาชีพเริ่มมีความมั่นคง ทรงขยาย การพัฒนาไปสู่ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ ดินน้ำลำธาร เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์พลังงาน ควบคู่กับการให้อำนาจความรู้ และการส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อให้มนุษย์พัฒนาตัวเอง พัฒนาชุมชนของตน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

พระอัจฉริยภาพและสายพระเนตรอันยาวไกล ก่อเกิดเป็นปรัชญาการดำรงชีวิต ทฤษฎีในการปฏิบัติ และโครงการพระราชดำริมากกว่า 4,400 โครงการ

ทุกภูมิภาคของประเทศ ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สมดุล และการอยู่ร่วมกันของสรรพชีวิตอย่างสงบสุขในสังคมแห่งความเอื้ออาทร

จากองค์ต้นแบบ สู่ “ปิดทองหลังพระฯ”

ความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางพระราชดำริ เกิดจากหลักและวิธีการทรงงานที่ทรงยึดมั่นปฏิบัติตลอดมา เช่น แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนก่อน พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับความจำเป็นเพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคง เน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ใช้หลักการแก้ไขปัญหาด้วยธรรมชาติ เรียบง่ายและประหยัด โดยไม่ต้องใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก และพัฒนาตามแนวทางสายกลางอย่างสมดุล คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน ผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งการมีสติ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และมีความเพียรไม่ย่อท้อต่อปัญหา

แบบอย่างการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนี้เอง คือ แรงบันดาลใจให้เกิด “มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ” เพื่อสานต่อพระราชปณิธานการทำความดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปี 2553 โดยพันธกิจที่สำคัญ คือ ส่งเสริมการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริอย่างเป็นระบบ กว้างขวาง จนเป็นแนวทางการพัฒนาหลักของประเทศ

หลักการที่ยึดมั่น

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ มุ่งมั่นดำเนินการ โดยยึดหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ ในการปฏิบัติงานตามรอยพระยุคลบาท คือ น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า และสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนา โดยปรับน้ำหนักแต่ละเรื่อง ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด โดยใช้หลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ คือ “เข้าใจ - เข้าถึง - พัฒนา” เป็นบันได 3 ขั้นสู่ความสำเร็จ

นำมาสู่ปรัชญาและวิธีการทำงานของมูลนิธิ ปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ 5 ประการ คือ

1. นำหลักการทรงงานและโครงการพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์ เป็นองค์ต้นแบบเพื่อนำไปสู่การขยายผล การพัฒนาในระดับหมู่บ้าน

2. ยึดองค์ความรู้ตามพระราชดำริ 6 มิติ น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงานทดแทน สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับ ภูมิสังคม องค์ความรู้ที่เป็นสากล องค์ความรู้ของครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกรอบการทำงาน

3. ปฏิรูปการทำงาน โดยสร้างระบบพัฒนา

ภูมิภาคยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area Based Development Approach) มุ่งเน้นระดับชุมชน (Community Level)

4. เปลี่ยนวิธีคิดในการทำงาน โดยยึดถือความคิด ความต้องการ ศักยภาพของประชาชนเป็นที่ตั้ง รับฟัง ความคิดเห็นจากภาคประชาชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วม คิด ร่วมทำ เป็นเจ้าของ

5. สร้างต้นแบบ “แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ ประยุกต์ตามพระราชดำริ” ที่บูรณาการการทำงานของ ทีมปฏิบัติงานของส่วนราชการระดับอำเภอ มีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์จากความอยู่ดีมีสุขที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในพื้นที่ว่า “ชาวบ้านได้อะไร” ในระดับอยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน พึ่งพาตนเอง

เส้นทางปฏิบัติ เริ่มที่ “น่าน”

ปิดทองหลังพระฯ ริเริ่มแปรแนวความคิดในการ พัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริมาสู่การปฏิบัติ โดยรวบรวมแนวพระราชดำริต่างๆ ผสานกับองค์ความรู้ แนวทางการบริหารและหลักการทรงงาน ด้วยโครงการ บูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ “จังหวัดน่าน” เป็นพื้นที่แรกเมื่อปี 2552

น่าน เป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจน และ ขาดโอกาสจากการขาดแคลนพื้นที่ทำกิน อันเป็นที่มา ของการบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบ ต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของ คนน่าน ต่อเนื่องมายาวนานหลายปี

การที่ “น่าน” เป็นจังหวัดที่ปลูกข้าวโพดมาก เป็นอันดับ 1 ของภาคเหนือ ส่งผลให้อากาศเสียเพราะ หมอกควันจากการเผาเตรียมพื้นที่การเกษตร ดินเสื่อม ด้วยสารตกค้างจากการใช้เคมีการเกษตรเข้มข้น น้ำปนเปื้อนสารเคมีและเต็มไปด้วยตะกอนจากการ ชะหน้าดิน ร้อยละ 75 ของชาวอำเภอสองแคว สุขภาพ

เสื่อมโทรมด้วยสารพิษในเลือดสูงกว่าระดับปกติถึง 5 เท่า และแนวลุ่มน้ำเกิดอุทกภัยรุนแรงซ้ำซาก

ขณะที่จังหวัดน่านมีพื้นที่ทั้งหมด 7,170,045 ไร่ หรือ 11,472.07 ตารางกิโลเมตร กลับมีพื้นที่ทำการเกษตรเพียง 876,043 ไร่ หรือร้อยละ 12.22 ทำให้ชาวนานต้องซื้ออาหารจากภายนอกถึงปีละ 1,689 ล้านบาท

การขาดโอกาสเหล่านี้ ทำให้คนน่านมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับ มีหนี้สินสูงถึง 127,524 บาทต่อครัวเรือน และทำให้ “น่าน” เป็นจังหวัดที่มีภาวะความยากจนสูง มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรต่ำเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ

สัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรในจังหวัด เป็นลำดับที่ 2 ของภาคเหนือ และลำดับที่ 3 ของประเทศ

ในการทำงาน ปิดทองหลังพระฯ ได้น้อมนำหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นแนวทางปฏิบัติในทุกขั้นตอน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และขับเคลื่อนงานพัฒนาตามความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ด้วยการศึกษาและสำรวจข้อมูลที่เป็นจริงของชุมชนทุกด้าน ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเข้าถึงชุมชน โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจและความมั่นใจกับชุมชน

ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน

เริ่มต้นในพื้นที่นาร่องขนาดเล็ก 3 หมู่บ้าน ในตำบลยอด อำเภอสองแคว 3 หมู่บ้าน ในตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา และ 15 หมู่บ้าน ในตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ การดำเนินงานปิดทองหลังพระฯ คือ ส่งเสริมให้ชุมชนลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้จากการปลูกพืชอาหาร ปศุสัตว์และประมงให้เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งของตนเองและทั้งจังหวัดน่านได้ตลอดปี โดยองค์ความรู้จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “ลดการใช้พื้นที่ป่า ปลูกนาขั้นบันได” ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มาขยายผลในพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภค ควบคู่กับการลดพื้นที่แผ้วถางป่าเพื่อปลูกข้าวไร่

พร้อมกับพัฒนาต้นแบบการถ่ายทอดความรู้อื่น ๆ ควบคู่กันไป เช่น พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งน้ำ ปรับปรุงปัจจัยการผลิตพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ดินและเมล็ดพันธุ์ โดยก่อสร้างระบบกระจายน้ำเข้าสู่แปลงเกษตร ก่อสร้างฝายต้นน้ำ ฝายชะลอน้ำ จัดหาแหล่งน้ำใหม่เสริมสร้างความรู้ด้านการเพาะปลูก ก่อตั้งกองทุนปุ๋ย กองทุนเมล็ดพันธุ์พืช กองทุนยารักษาสัตว์และกองทุนอาหารสัตว์ ส่งเสริมการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการพัฒนาคน ถ่ายทอดความรู้ ปลูกฝังความคิดและค่านิยมของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นๆ เรียนรู้ นำไปปรับใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองต่อไป

ขยายผลต้นแบบ 4 พื้นที่ 4 รูปแบบ

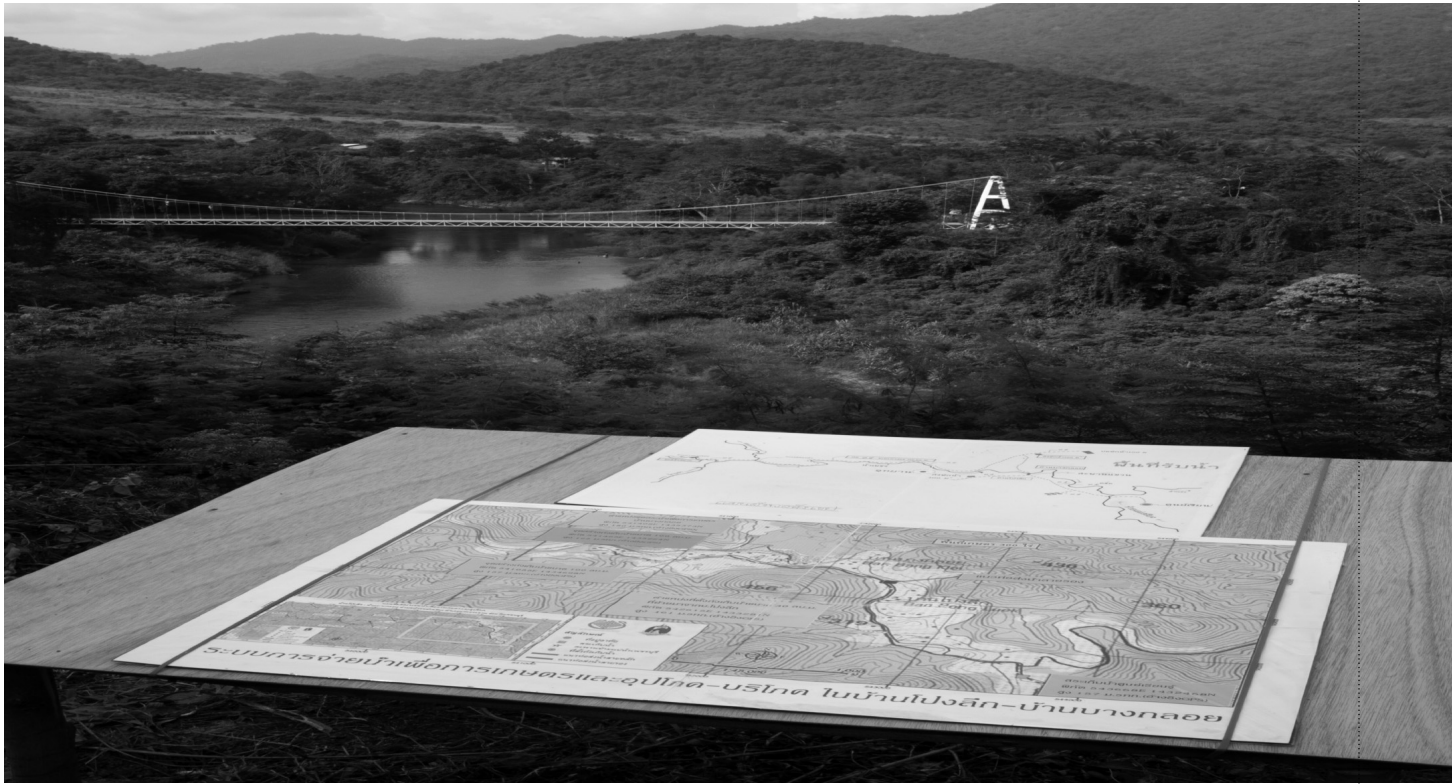
หลังการดำเนินงานในจังหวัดน่าน เห็นผลความสำเร็จในระดับที่ชุมชนในพื้นที่อยู่รอดได้อย่างพอเพียงแล้ว ปิดทองหลังพระฯ จึงขยายผลสู่พื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านโคกล่าม และบ้านแสงอร่าม ตำบลภูคตหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ในปี 2554 โดยจัดทำเป็นพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาในรูปแบบใหม่ที่เป็นบูรณาการทำงานร่วมกัน ทำเล็ก ประหยัด ขยายผลได้เร็วในวงกว้าง และได้ประโยชน์สูงสุด

ที่บ้านโคกล่ามและบ้านแสงอร่าม ปิดทองหลังพระฯ เริ่มด้วยการพัฒนาระบบน้ำ เพิ่มความจุอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายฯ จากเดิม 692,500 ลูกบาศก์เมตร เป็น 722,500 ลูกบาศก์เมตร และวางแผนทอส่งน้ำ จากอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายฯ เข้าสู่พื้นที่รับน้ำ 1,297 ไร่ ความยาวทอส่งน้ำ รวม 6,290 เมตร ขุดลอกและทำคันคูบ่อพวง 3 บ่อ ปริมาณกักเก็บน้ำ 100,000 ลูกบาศก์เมตร และส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มบริหาร

จัดการน้ำด้วยตัวเอง ปริมาณน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลผลิตข้าวดีขึ้น สามารถปลูกพืชหลังนา เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ และร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาจำนวนมาก เพื่อถ่ายทอดความรู้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการทำเกษตร ตลอดจนการแปรรูปผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต

งานของปิดทองหลังพระฯ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ด้วยลักษณะเฉพาะของการทำงานปิดทองหลังพระฯ ทำให้ 4 กระทรวงที่ทำงานร่วมกัน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นชอบนำปรัชญาและวิธีการทำงานของปิดทองหลังพระฯ บรรจุในแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 ของแต่ละกระทรวง ซึ่งต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2554 เห็นชอบกับแผนบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าว ภายใต้ชื่อเดียวกันว่า “แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ” ซึ่งจะเป็นการทำงานของจังหวัดและอำเภอเป็นหลัก ร่วมกับชาวบ้าน

โดยปิดทองหลังพระฯ เป็นพีเลี่ยนสนับสนุนการทำงาน
ในอีก 3 จังหวัด ได้แก่ แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์
ตามพระราชดำริบ้านโป่งลึกบางกลอย ตำบลห้วยแม่
เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โครงการพื้นที่
ต้นแบบบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ตำบล
แก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และโครงการ
พัฒนาแก้มลิงหนองเล็งเปื่อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดกาฬสินธุ์

โครงการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์
ตามพระราชดำริบ้านโป่งลึก-บางกลอย จังหวัดเพชรบุรี
และโครงการพื้นที่ต้นแบบบูรณาการแก้ไขปัญหาและ
พัฒนาพื้นที่ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุทัยธานี เป็นการพัฒนาที่ทำให้ชาวปากกะญอ ที่อาศัย
อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทั้งสองจังหวัด ทั้งอุทยาน
แห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และรอยต่อเขต
อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี มีระบบน้ำ

ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถทำการเกษตร ทั้งปลูกข้าว
ปลูกพืชผักสวนครัว พืชหลังนา รวมทั้งพืชเศรษฐกิจ
ทั้งไม้ผลระยะสั้นและระยะยาว ที่สามารถจำหน่าย
เป็นรายได้เกิดใหม่ได้อย่างสม่ำเสมอ

โดยเฉพาะชาวปากกะญอในพื้นที่บ้านโป่งลึกบาง
กลอย ซึ่งก่อนหน้าปี 2555 ที่ปิดทองหลังพระฯ จะเข้าไป
ดำเนินงานพัฒนาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ต้องดำรงชีพ
ด้วยการรับจ้าง เพื่อหาเงินมาซื้อข้าว มีการพัฒนาระบบ
น้ำ ดิน และการทำเกษตร ด้วยการสร้างฝายเกษตรห้วย
โป่งลึก พร้อมระบบส่งน้ำ และสูบน้ำด้วยพลังงานแสง
อาทิตย์ พัฒนารูปแบบการเกษตรในสภาพพื้นที่ลาดเอียง
ทำให้มีการปลูกไม้ผลทั้งทุเรียน เงาะ มังคุด ลำไย ลองกอง
ส้มโอ มะขาม ละมุด ฯลฯ และไม้ผลระยะสั้น คือ กล้วย
น้ำว้า และมีเนื้อสัตว์ไว้บริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เพิ่ม
ขึ้นจากการเลี้ยงหมู เป็ด และไก่

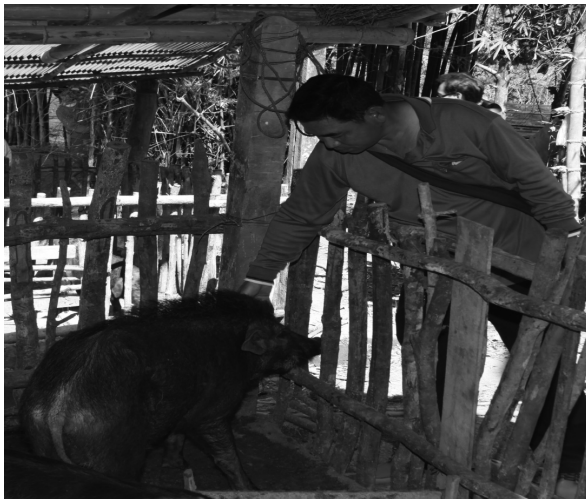
ขณะที่พื้นที่โครงการพื้นที่ต้นแบบบูรณาการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นการดำเนินงานร่วมกันของปิตทอง หลังพระฯ จังหวัดอุทัยธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัด อุทัยธานี และสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 สาขา นครสวรรค์ เพื่อให้ “คนกับป่า” อยู่ร่วมกันได้โดยไม่ เบียดเบียนกัน ช่วยกันดูแลรักษา พื้นฟูป่า ควบคู่กับการ แก้ปัญหาความยากจน พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ท้องถิ่น สร้างงานและอาชีพให้กับราษฎร ด้วยการพัฒนาระบบน้ำ ก่อสร้างฝายเพื่อการเกษตรและฝายเพื่อการ อุปโภคบริโภคโดยหลักประชาอาสา คือ ใช้แรงงาน ชาวบ้าน หน่วยราชการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ พัฒนาด้าน การเกษตรและส่งเสริมอาชีพ ด้วยการเสนอรูปแบบ การเกษตรทางเลือกให้เกษตรกรตัดสินใจเอง ซึ่งหลังจาก พิจารณารูปแบบการเกษตรทางเลือกแล้ว เกษตรกรที่ สมัครงใจเข้าร่วมโครงการฯ ตัดสินใจปลูกพืชเมืองหนาว

เช่น สตรอว์เบอร์รี และพืชผักเมืองหนาว ฯลฯ

ในพื้นที่โครงการพัฒนาแก้มลิงหนองเลิงเปือย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการจัดหา แหล่งน้ำเพิ่มเติมในพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแก้มลิง ด้วยการ ขุดลอกแก้มลิงหนองเลิงเปือย ให้สามารถเพิ่มปริมาณ เก็บกักน้ำจาก 1.064 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็น 5.184 ล้าน ลูกบาศก์เมตร เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วมซ้ำซากและมี น้ำเพียงพอทำการเกษตรในฤดูแล้ง สำหรับพื้นที่ใน อำเภอสมลาไสย 8 หมู่บ้าน และอำเภอร่องคำ 9 หมู่บ้าน

ส่งเสริมการปลูกผักในโรงเรือน กล้าย การปลูกพืช เพื่อส่งผลผลิตให้กับโรงงานหลวงผลิตอาหารสำเร็จรูป ที่ 3 (เต่างอย) ส่งเสริมการทำข้าวอินทรีย์และพืชหลังนา เช่น ถั่วลิสง พักทอง ข้าวโพดหวาน มะเขือ ถั่วฝักยาว ฯลฯ ส่งเสริมอาชีพปศุสัตว์และประมง เป็นแหล่งอาหาร และรายได้

จากต้นแบบสู่การขยายผล

การขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดน่านของ ปิตทองหลังพระฯ เป็นต้นแบบนามาสู่ “วาระจังหวัดน่าน 2013 – 2017 สร้างเมื่อน่านน่าอยู่ คู่ป่าต้นน้ำ” ตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน และขยายผลสู่ “โครงการปลูกป่า สร้างคน บนวิถีพอเพียง รักษาต้นน้ำ บรรเทาอุทกภัย จังหวัดน่าน” และการพัฒนาแหล่งน้ำ ภายใต้ “โครงการซ่อมแซม ปรับปรุง เสริมฝาย อ่างเก็บน้ำ การส่งน้ำด้วยระบบท่อ ตามยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาค การเกษตรและชนบทของจังหวัดน่าน” และโครงการ ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง ภาคการเกษตรและชนบทของจังหวัดอุดรธานี (ด้านการ พัฒนาแหล่งน้ำ) บนพื้นฐานการให้ประชาชนในพื้นที่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ

โดยปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ คือ มีการลงพื้นที่ ติดตามให้คำแนะนำ และควบคุมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือ ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบโครงการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ชาวบ้าน ทำให้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและทำงานเสร็จ ตามแผนงานที่วางไว้

ประโยชน์ที่เกิดขึ้น

การดำเนินงานปิตทองหลังพระฯ ในเวลาต่อมา คือ การมุ่งเน้นส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบเดิม ทั้ง 5 จังหวัด และพื้นที่ต้นแบบแห่งใหม่ 2 แห่ง ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานของการ ประกอบอาชีพ คือ น้ำ ดิน และเกษตร เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน

จนถึงปี 2559 การพัฒนาระบบน้ำ สามารถเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ด้านเกษตรกรรมในพื้นที่ต้นแบบ 5 จังหวัด ได้ 21,109 ไร่ และการขยายผลแนวทางของปิดทองหลังพระฯ โดยโครงการซ่อมแซม ปรับปรุง เสริมฝาย อ่างเก็บน้ำ และการส่งน้ำด้วยระบบท่อ ตาม ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท สามารถ เพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ในจังหวัดน่านได้ 97,852 ไร่ และเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ในจังหวัดอุดรธานีได้รวม 97,674 ไร่

การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานธรรมชาติทั้ง ระบบน้ำ ดิน รวมทั้งการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อส่งเสริม และพัฒนาอาชีพในพื้นที่ต้นแบบ ปิดทองหลังพระฯ ดำเนินการด้วยการให้องค์ความรู้ รับฟัง ความต้องการ ของราษฎรเป็นหลัก และร่วมกับหน่วยงานราชการ ภาคี เครือข่าย รวมทั้งภาคเอกชน แก้ไขปัญหาและส่งเสริม อาชีพอย่างสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ภูมิสังคม และตลาด ทำให้ประชาชนเป้าหมายในพื้นที่ต้นแบบ 5 จังหวัด รวม 81 หมู่บ้าน 3,161 ครัวเรือน มีรายได้ผ่านเกณฑ์ จปฐ. รวม 2,010 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 จำนวน 216 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 16

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพในพื้นที่ต้นแบบ ปิดทองหลังพระฯ ดำเนินการควบคู่กับแผนงานส่งเสริม การผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยใช้แนวทาง ประยุกต์เกษตรทฤษฎีใหม่ ที่เริ่มจากการวางระบบการ บริหารจัดการที่ดิน การคำนวณปริมาณน้ำให้เพียงพอต่อ การเพาะปลูกตลอดปี การคำนวณแรงงานที่จะสามารถ ดำเนินการได้ ตลอดจนการวางแผนแก้ไขปัญหา แก่เกษตรกรในด้านความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เช่น ราคา สินค้าทางการเกษตร ระบบการตลาด ราคาปัจจัย การผลิต การสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องกองทุน การพัฒนาระบบกองทุน

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนากระบวนการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในพื้นที่ต้นแบบจังหวัด น่าน คือ กล้วย ลูกเดือย งาม่อน ข้าวกำลังลิ้มผัว พริกขูปเปอร์ฮอท พื้นที่ต้นแบบจังหวัดอุดรธานี คือ ข้าวหอมมะลิ ผักปลอดภัย ไก่ไข่ พื้นที่ต้นแบบจังหวัด อุทัยธานี ได้แก่ สตรอว์เบอร์รีและข้าวโพด พื้นที่ต้นแบบ จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ กล้วย ทุเรียน พื้นที่ต้นแบบจังหวัด กาฬสินธุ์ ได้แก่ พริก มะเขือเทศ ถั่วลิสง ผักปลอดภัย จิ้งหรีด กบ ปลา และไก่ไข่

ปิดทองหลังพระฯ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ และกองทุนต่างๆ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาสู่ความยั่งยืน และธุรกิจเพื่อสังคมที่ชาวบ้านบริหารจัดการด้วยตนเอง เริ่มต้นด้วยการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี คือ มีคณะกรรมการกองทุน กฎระเบียบกองทุน มีการดำเนินงานต่อเนื่องที่สร้างมูลค่าและรายได้ให้แก่สมาชิกและ คนในชุมชน มีสมาชิกและผู้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น มีเงินทุน หมุนเวียนและมีธรรมาภิบาล ปัจจุบันมีกลุ่มกิจกรรม และกองทุนที่มาจากความต้องการของชุมชนใน 5 พื้นที่ ต้นแบบ รวม 32 กลุ่ม/กองทุน ครอบคลุมทั้ง 81 หมู่บ้าน โดยระบบกองทุนมีอัตราการขยายตัว ทั้งในเชิงมูลค่าและ จำนวนสมาชิกอย่างน่าพอใจ กล่าวคือ พื้นที่ต้นแบบ จังหวัดน่าน มีกองทุนกลุ่มอาชีพที่บริหารจัดการ โดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง 13 กองทุน คือ 1. กองทุนปุย 2. กองทุนเมล็ดพันธุ์ 3. กองทุนอาหารสัตว์ 4. กองทุนยา และเวชภัณฑ์สัตว์ 5. กองทุนแปรรูปน้ำพริกมะแขว่น 6. กองทุนโรงสีข้าว 7. กองทุนเครื่องบดข้าวโพด 8. กองทุนแห่ 9. กลุ่มผู้ใช้น้ำ 10. กลุ่มไม้กวาด 11. กลุ่มกล้วยกรอบ 12. กองทุนเปิด และ 13. วิสาหกิจ กลุ่มผลิตมะนาว มีเงินทุนหมุนเวียนในปี 2559 รวม 2,684,081 บาท

พื้นที่ต้นแบบจังหวัดอุดรธานี มี 7 กองทุน คือ กองทุนปศุสัตว์ กองทุนป๋ย กองทุนการตลาด กองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว กองทุนศึกษาดูงาน กองทุนโรงสีข้าวชุมชน และกองทุนผู้ใช้น้ำ มูลค่ากองทุนรวมทุกกองทุน 163,838 บาท มีเงินกองทุนรวม 580,331 บาท

จังหวัดเพชรบุรี มี 3 กองทุน คือ กองทุนแม่บ้าน กองทุนสุกร และกองทุนสัตว์ปีก (ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ เป็ดไข่) มีเงินกองทุนรวม 54,500 บาท

ในพื้นที่ต้นแบบจังหวัดกาฬสินธุ์ มี 6 กองทุน คือ กองทุนพืชแปรรวม (กล้วย) มีสมาชิก 388 ราย กองทุนผักเพื่อสุขภาพ กองทุนสัตว์ปีก (ไก่ไข่) กองทุนประมง และกองทุนสระ มูลค่ากองทุนรวม ทุกกองทุน 4,423,490 บาท มีเงินกองทุนรวม 286,000 บาท

จังหวัดอุทัยธานี มี 3 กองทุน คือ กองทุนสตรีออร์แกนิก กองทุนพืชผักเมืองหนาว และกองทุนเกษตรทฤษฎีใหม่ มูลค่ากองทุนรวมทุกกองทุน 2,162,303 บาท

การสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจสังคม ปี 2558 ในพื้นที่ต้นแบบจังหวัดน่าน 1,723 ครัวเรือน 7,392 คน ใน 20 หมู่บ้าน 3 อำเภอ มีรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม สรุปได้ดังนี้ รายได้รวม 275,363,710 บาท เฉลี่ยครัวเรือนละ 159,816 บาท รายจ่ายรวม 229,795,952 บาท เฉลี่ยครัวเรือนละ 133,370 บาท หนี้สินรวม 66,896,334 บาท เฉลี่ยครัวเรือนละ 38,825 บาท เงินออมรวม 128,380,553 บาท เฉลี่ยครัวเรือนละ 74,510 บาท

พื้นที่ต้นแบบจังหวัดอุดรธานี 279 ครัวเรือน มีรายได้ 32,567,121 บาท รายจ่ายรวม 18,805,544 บาท หนี้สินรวม 21,911,070 บาท และมีเงินออมรวม 8,229,716 บาท พื้นที่ต้นแบบบ้านโป่งลึก-บางกลอย จังหวัดเพชรบุรี 178 ครัวเรือน มีรายได้รวม 18,319,536 บาท รายจ่าย 5,667,992 บาท หนี้สิน 5,442,124 บาท เงินออม 1,099,785 บาท และพื้นที่ต้นแบบ ตำบลแก่น

มะกรูด จังหวัดอุทัยธานี 513 ครัวเรือน มีรายได้ 60,865,732 บาท รายจ่าย 71,163,646 บาท หนี้สิน 47,985,345 บาท เงินออม 3,572,922 บาท

พื้นที่ต้นแบบแห่งใหม่

ประสบการณ์และบทเรียนจากการทำงานในพื้นที่ต้นแบบ 5 แห่งของปิดทองหลังพระฯ นำมาสู่ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งภาคีเครือข่าย ขยายผลสู่ 2 พื้นที่ต้นแบบใหม่ ในปี 2559 ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

โครงการพัฒนาและจัดหาน้ำในตำบลทุ่งโป่ง อำเภอบุหล่งรัมย์ จังหวัดขอนแก่น มีแนวความคิดการพัฒนา คือ นำประสบการณ์และองค์ความรู้การพัฒนาตามแนวพระราชดำริในพื้นที่ต้นแบบปิดทองหลังพระฯ มาสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรและชนบท ยุทธศาสตร์ที่ 1 ร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาและจัดหาน้ำให้ 10 หมู่บ้านในตำบลทุ่งโป่ง อำเภอบุหล่งรัมย์ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ต้นแบบและมุ่งหวังที่จะขยายผลในพื้นที่เป้าหมายอีก 528 หมู่บ้าน

ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทย โดยจังหวัดขอนแก่น ได้เสนอแผนการขับเคลื่อนฯ ต่ออนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ยุทธศาสตร์ที่ 1) ซึ่งได้รับอนุมัติให้ดำเนินการพัฒนาระบบน้ำ โดยโครงการปรับปรุงคลองส่งน้ำสถานีบ้านหนองผือ 2 จุด รวม 925 เมตร เพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ 381.4 ไร่ โครงการต่อท่อส่งน้ำจากคลองส่งน้ำสถานีสูบน้ำบ้านจระเข้ เพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ของสถานีสูบน้ำบ้านจระเข้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพให้ชาวบ้านปลายคลอง

จากสถานีสูบน้ำหนองผือได้รับน้ำ และพื้นที่ระบบชลประทานไปไม่ถึงประมาณ 6,000 ไร่ รวม 4,800 เมตร และโครงการสร้างฝายแบบ มข-58 และซ่อมแซมฝาย 2 ตัว และก่อสร้างใหม่ 1 ตัว เพื่อเพิ่มระดับน้ำในลำห้วยให้สูงขึ้นและสามารถกระจายน้ำไปยังพื้นที่การเกษตร 2 ตำบล คือ ตำบลโคกสูงและตำบลทุ่งโป่ง จะมีพื้นที่รับน้ำได้เพิ่มอีกประมาณ 800 ไร่ โดยงบประมาณดำเนินการ 192,333,300 ล้านบาท การพัฒนาระบบน้ำทั้ง 3 โครงการ จะเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ในด้านการเกษตรได้ 656.6 ไร่ จากเดิมที่ชาวบ้านบริเวณนี้ไม่ได้ใช้คลองส่งน้ำมานานถึง 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.3 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 15,329 ไร่

การพัฒนาระบบน้ำระยะที่สอง จะเป็นโครงการผันน้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์ ปล่อยลงพื้นที่ระยะทาง

7 กิโลเมตร พร้อมระบบกระจายน้ำเข้าแปลง ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล (ตำบลเขื่อนและตำบลทุ่งโป่ง) ทำให้จะมีน้ำมาเดิมพื้นที่ประมาณ 5 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 7,000 ไร่ ด้วยงบประมาณ 148,000,000 บาท พร้อมกับการสร้างองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำ การปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก การส่งเสริมการปลูกพืช การวิเคราะห์ตลาด วางแผนการผลิต พัฒนาหลักสูตรเกษตรกรยุคใหม่และเตรียมความพร้อมสร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และโรงพยาบาลเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินงาน เพื่อสร้างฐานงานพัฒนาสู่กิจกรรมด้านอื่นๆ

พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปิดทองหลังพระฯ ร่วมกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กอ.รมน. ภาค 4 ศอ.บต. สภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ องค์การปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน พัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบและพัฒนาระบบการตลาด

จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาหลายมิติที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น สภาพป่าต้นน้ำแต่ละพื้นที่เสื่อมโทรมถูกบุกรุกด้วยพืชเชิงเดี่ยว ไฟไหม้ป่า ทำให้ป่าต้นน้ำเสียหาย ไม่มีระบบการจัดการน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง ขาดการดูแลรักษา ไม่มีระบบท่อน้ำไปสู่พื้นที่การเกษตร ทำให้ขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง ดินเป็นดินพรุ ดินทราย ค่าดินต่ำ ไม่อุ้มน้ำ เป็นเหตุให้ชาวบ้านทำการเกษตรได้น้อย เกษตรกรขาดการวางแผนบริหารจัดการการเพาะปลูก ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด ขาดเทคนิคและองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น จึงใช้ต้นทุนการผลิตสูง ปริมาณผลผลิตต่ำ และขาดช่องทางในการจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น

ทั้งนี้ ปิดทองหลังพระฯ ได้คัดเลือกพื้นที่ต้นแบบตามกระบวนการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มีการสำรวจการวิเคราะห์ข้อมูล และแผนการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน โดยประสานการปฏิบัติร่วมกับ กอ.รมน. ภาค 4 ศอ.บต. จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี คัดเลือกหมู่บ้านที่ผู้นำทุกระดับและชาวบ้านมีความพร้อมในการเข้าร่วมคิดร่วมลงมือทำงาน พื้นที่มีสภาพปัญหาต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ และมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ จำนวน 6 ตำบล 4 อำเภอ ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย ตำบลแป้น อำเภอสายบุรี ตำบลท่าน้ำและตำบลพอมิ่ง อำเภอปะนาเระ ตำบลสะก้า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา และตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

การดำเนินงานของปิดทองหลังพระฯ จะเริ่มจากทำความเข้าใจ หลักการทำงาน และการทำงานเป็นทีม ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเศรษฐกิจ - สังคม และกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพป่าพื้นที่ที่รับประโยชน์ สภาพสังคม ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และทำการค้นข้อมูลให้ชาวบ้านว่าจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จะแก้ไขอย่างไร เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และจัดทำแผนต่อไป

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อราษฎรไทยมาโดยตลอด มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ จึงตั้งปณิธานการทำงานที่จะสร้างความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจจากทุกฝ่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ การพัฒนาคน พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีความพอเพียง และมีความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยการน้อมนำองค์ความรู้จากแนวพระราชดำริมาปฏิบัติจริงให้เกิดประโยชน์จริง และเผยแพร่ไปทั่วประเทศ เพื่อตามรอยพระยุคลบาท “ประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของประชาชนคนไทยทั้งมวล” ตามพระราชปณิธานแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ของปวงชนชาวไทย

